

ÖVRE NORRLANDS ORTNAMN

utgivna av Dialekt-, ortnamns- och
folkminnesarkivet i Umeå

ORTNAMNEN I VÄSTERBOTTENS LÄN

DEL 14

Vännäs kommun

A

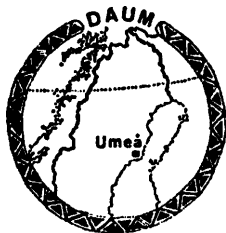
BEBYGGELSENAMN

AV

Claes Börje Hagervall

ÖVRE NORRLANDS ORTNAMN

utgivna av Dialekt-, ortnamns- och
folkminnesarkivet i Umeå

ORTNAMNEN I VÄSTERBOTTENS LÄN

DEL 14

Vännäs kommun

A

BEBYGGELSENAMN

AV

Claes Börje Hagervall

© Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå 1986

ISSN 0348-7237

ISBN 91-86372-10-6

Bloms Boktryckeri AB, Lund 1986

Innehåll

Förord	5
Käll- och litteraturhänvisningar	8
Förkortningar	13
Vännäs kommun	14
Indelningar och bebyggelsehistoria	14
Namnet	18
Bynamn	21
Efterledsregister	80
Ortnamnsregister	82

Förord

Som först utkomna del i Ortnamnen i Västerbottens län (ÖNOV), i sin tur del i serien Övre Norrlands ortnamn (ÖNO), utges härmed Del 14, Vännäs kommun, A Bebyggelsenamn. Arbetet har i huvudsak bedrivits enligt de riktlinjer som givits av Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå och som tidigare konkret kommit till uttryck i Gunnar Pellijeffs utgivna delar i serien Ortnamnen i Norrbottens län (ÖNON): Del 7, Kalix kommun, A Bebyggelsenamn, och Del 13, Överkalix kommun, A Bebyggelsenamn.

En typografisk skillnad mellan Pellijeffs utgåvor och denna är att namntolkningarna — om de inte är mycket korta — inleds med nytt stycke, liksom viktigare avsnitt i den följande etymologiska diskussionen. Även behandlingen av mindre enheter än by inleds av nytt stycke. En annan skillnad är att ett efterledsregister utarbetats.

Den kamerala redovisningen baserar sig till övervägande del på det urval av skattelängder som förtecknas i *Käll- och litteraturhänvisningar*. En förenkling i redovisningen av jordeboksuppgifter har i en del fall gjorts i så måtto att årtalen för jordeböckerna dragits samman till perioder, om en uppgift är konstant i de valda jordeböckerna. Observeras bör alltså att de uppgifter som ges bygger endast på de längder varur de hämtats. Vid redovisningen av antalet skattedragare eller beskattade brukningsenheter används termerna *nominatus*, *-i* resp *hemman* för tiden 1539—1701. Från och med 1701 anges antal *hemmansnummer* med — i förekommande fall — uppdelning på mindre *brukningsenheter*. För närmare orientering se Thulin 1890 och Jonsson 1971 passim.

När det gäller yngre byar i kommunen har i de flesta fall uppgifter om frihetsår, skattläggning och skatteomföring för äldsta hemman i resp by tagits med i den kamerala redovisningen. Även uppgifter om eventuell dispositionsrätt till skogen har antecknats vid genomgången av jordeböckerna, men de har av utrymmesskäl utslutits här. Den intresserade hänvisas i stället till DAUM, där uppgifterna finns tillgängliga.

För att underlätta tolkningen av krononybyggesnamnen har Västerbottens läns landskontors utslags- och resolutionskoncept med i förekommande fall tillhörande syneinstrument genomgått — i den mån de varit lättåtkomliga (se härom närmare Hagervall 1986). Ur resolutionskoncepten har uppgift om resolutionsdatum och sökande till nybyggesanläggningarna tagits med. Dessa källor förvaras i Landsarkivet i Härnösand (se HLA i *Käll- och litteraturhänvisningar*). Om i en namnartikel hänvisning ges till HLA (utan närmare precisering), avses motsvarande resolutionsår.

Geometriska jordeböcker med uppgifter om utsäde och lass hö saknas för Vännäsområdets del (se Jonsson 1971 s 264 f), varför kamerala uppgifter som motsvarar dem som Pellijeff givit för Kalix och Överkalix del inte finns med här.

Som belägg- och uppgiftskälla har genomgående utnyttjats beskrivningen till den försvunna karta över Umebygden som komministern i Umeå Pehr Stenberg gjort mellan åren 1800 och 1823, i framställningen förkortad Stg.

Till grund för utgåvan ligger excerpter och uppgifter även ur andra äldre källor (se *Käll- och litteraturhänvisningar*) samt ortnamns- och dialektords-uppteckningar i DAUM (kopior av motsvarande i Ortnamnsarkivet i Uppsala och Dialekt- och folkminnesarkivet där). Uppteckningarna av ortnamnen i Vännäs socken har gjorts av Seth Larsson (1924), Ingemar Ingers (1926—28), H A Söderberg (1934) och Bengt Audén (1957). I begränsad utsträckning har uppteckningar gjorts även av författaren (1984). Accentmarkeringarna hos Söderberg — som gjort de allra flesta ortnamnsuppteckningarna — är ofta svårtolkade. Han markerar ibland bitryck med snedställd accent, kanske på grund av att han låtit tecknet följa lutningen på sin skrivstil. En reservation beträffande accentmarkeringarna i utgåvan är därför på sin plats. När i det följande ges hänvisning till uppteckningar och särskilt förvaringsställe inte anges, gäller hänvisningen uppteckningar i DAUM.

Urvalet av bebyggelsenamn baserar sig främst på den för Vännäs socken sist upplagda jordeboken 1882. Dessutom har ett antal namn på bydelar, hemman, gårdar, byggnader och områden i tätort medtagits, vilka har insamlats via frågelistor. De meddelare som bistått är: Edvard Dahlgren (E D), Vännäsby, Seth Dahlgren (S D), Vännäs, Ragnar Emanuelsson (R E), Vännänget, Astrid Eriksson (A E), Stärkesmark, Ivar Forsgren (I F), Ockelsjö, Tor Forsgren (T F), Brån, Nils-Olov Fridolfsson (N-O F), Gullsjö, Karl Hallén (K H), Mjösjö, Gösta Johansson (G J), Fagerlund, Hjalmar och Inga Johansson (H I J), Lybäck, Kjell Jonsson (K J), Vännäsby, Lennart Karlsson (L K), Hörnefors, Germund Lundholm (G L), Tväråbäck, Bengt Martinsson (B M), Berg, Algot Nilsson (A N), Pengfors, Kjell Nilsson (K N), Pengsjö, Signar Nilsson (S N), Snåltjärn, Tore Nilsson (T N), Vännäs, Carl-Allan Norlin (C-A N), Strand, Helmer Persson (H P), Fällfors, Ragnar Sandström (R S), Vännfors, Signhild Sjöström (S S), Spöland, och Ragnar Åström (R Å), Strand. För en avgränsning av termen bebyggelsenamn se Andersson 1974 s 7 ff.

När i framställningen hänvisas till fastigheter på (nya) ekonomiska kartan, skrivs enligt nuvarande praxis genomgående fastighetsbeteckningarnas exponentsiffror efter kolon, t ex 5: 4 i stället för tidigare 5⁴.

För läsningen av de enskilda namnartiklarna kan följande anvisningar ges. Allra först i artikeln finns en uppgift om *antalet hemmansnummer i den sista jordeboken 1882*. Därefter kommer *uppslagsformen* med angivande av *dialektuttal*. Efter dialektuttalet följer uppgift om skattlagt *mantal* och *jordnatur* i den sista jordeboken. Efter tecknet — kommer *äldre skrivningar* av namnet, disponerade kronologiskt i sviter efter källans art. I denna utgåva rör det sig till största delen om skattelängder, resolutionskoncept, syneinstrument, kartor och kartbeskrivningar. Efter tecknet ~ följer de flesta *kamerala uppgifterna*. Efter nytt stycke följer slutligen själva *namntolkningen*. Namn på mindre bebyggelser än by behandlas under byn i särskilt stycke.

En stor del av bynamnen har visat sig vara tillkomna direkt vid själva nybyggesanläggningarna. Denna unga typ av namngivning studeras närmare i Hagervall 1986, som således kan ses som ett komplement till utgåvan.

Ett grundläggande drag i dispositionen av namnartiklarnas tolkningsdelar är indelningen i *för-* och *efterled*. Termerna *bestämnings-* och *huvudled* är vid behandlingen av de ovan nämnda unga namnen olämpliga och används därför inte.

Manuskriptet har lästs och kommenterats av professor Sigurd Fries, arkivchefen vid DAUM Åke Hansson och fil dr Lars-Erik Edlund, vilka gjort värdefulla påpekanden. Vidare har Inez Egerbladh vid Demografiska databasen i Umeå och docent Gunnar Pellijeff, Knivsta, givit synpunkter på det inledande kamerala avsnittet. Kommunkartan över Vännäs har Göran Sundqvist ritat. Kansliskrivare Elsa Öhman vid DAUM har upprättat det alfabetiska ortnamnsregistret. Ingrid Vaara Hagervall och Britta Wennstedt har slutligen hjälpt till med kontroll- och korrekturläsning.

Umeå i september 1985

Claes Börje Hagervall

Käll- och litteraturhänvisningar

- Alfvegren 1958=Alfvegren, Lars, *r*-genitiv och *are*-komposition. Uppsala. [Diss.]
- Andersson 1965=Andersson, Thorsten, Svenska häradsnamn. Lund. [Diss.]
- Andersson 1970=Andersson, Thorsten, Gyllinge på Håläveden. (NoB 56. 1968, ss 1—19.)
- Andersson 1974=Andersson, Thorsten, Bebyggelsenamn, territoriella namn. (NoB 61. 1973, ss 7—21.)
- Audén 1980=Audén, Bengt, Bottniska personnamn. Umeå. (Kungl Skytteanska samfundets handlingar. 22.) [Diss.]
- bl=Bågaskattelängd. Landskapshandlingar Västerbotten KA 1539:1, 1543:2, 1546:5, 1547:1, 1553:2, 1566:8, 1606:3.
- Broadbent 1982=Broadbent, Noel, Kollektivjakt i skogen. (Skelleftebygdens historia. 3, ss 90—97. Skellefteå.)
- Brøndum-Nielsen 1928=Brøndum-Nielsen, Johannes, Gammeldansk Grammatik i sprog-historisk fremstilling. 1. København.
- Bucht 1924—25=Bucht, Torsten, Äldre *ǔ* ock *ø* i kort stavelse i mellersta Norrland. (SL B.22. Stockholm.) [Diss.]
- Bucht 1966=Bucht, Torsten, Ortnamnen i Grundsunda, Gideå och Björna. (Bygden kring Gideälven och Husån. Samlingar till Grundsunda, Gideå och Björna socknars beskrivning. Utg. Grundsunda hembygdsförening. Örnsköldsvik 1966.)
- Bygdén 1896=Bygdén, Leonard, Några studier rörande Disa-sagan. (Samlaren. 17. Uppsala, ss 21—74.)
- Collinder 1959=Collinder, Björn, Fagr — speciosus. (Septentrionalia et orientalia. Studia Bernharδο Karlgren . . . dedicata. Kungl Vitterhets, historie och antikvitets akademiens handlingar. 91, ss 83—93. Stockholm.)
- Dahlstedt 1961=Dahlstedt, Karl-Hampus, Om namn på kraftstationer i Norrland. Umeå. (Skytteanska samfundets handlingar. 1.)
- Dahlstedt 1976=Dahlstedt, Karl-Hampus, Pengsjön. (Nordiska studier i filologi och lingvistik. Festskrift tillägnad Gösta Holm på 60-årsdagen den 8 juli 1976, ss 48—58. Lund.)
- DAUM=Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå. Uppteckningar.
- db=Dombok. Landsarkivet i Härnösand. Domböcker vid lagtima ting i Umeå tingslags arkiv, A Ia (1681—.)
- De la Gardie 1972=De la Gardie, Christina, Gamla ting i köket. Stockholm.
- DGP=Danmarks gamle personnavne. 1—2. København 1936—48 eller 1979—80. [Facs.]
- Edlund 1984=Nordsvenska Ortsboöknamn sammanställda av Lars-Erik Edlund. Umeå. (Skrifter utgivna av Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå. Serie B. Namn. Nr 1.)
- Edlund 1985=Edlund, Lars-Erik, Studier över nordsvenska Ortsboöknamn. Umeå. (Skrifter utgivna av Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå. Serie B. Namn. Nr 2.) [Diss.]
- Ejder 1955=Ejder, Bertil, [artikeln] Vännäs. Svensk uppslagsbok. Bd 31.
- ek=[ekonomisk karta]=Karta öfver Vesterbottens län, sammandragen och författad åren 1870—78 af P. A. Kjellerstedt. Skala 1 : 250 000.
- ek [med bladbeteckning]=ekonomisk karta över Sverige. Bladen 20 J Vännäs 6 h—i, 7—9 g—j, 20 K Vännäs 8 och 9 a, 21 J Vindeln 0 a, f—j, 1 g—j, 2 h—j, 21 K Roberts-fors 0, 1 och 2 a.
- Elmevik 1968=Elmevik, Lennart, Ocke och Åkersjön. (NoB 55. 1967, ss 173—185.)

- Erlandsson 1972 = Erlandsson, Birgitta, Om växlingen *ū* — *ō* i ord av typen *no bru* — *sv bro*. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap. Serie A. 22.) Lund. [Diss.]
- Falck-Kjällquist 1973 = Falck-Kjällquist, Birgit, Studier över ägonamn i sydvästra Värmland. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap. Serie A. 25.) Lund. [Diss.]
- Flemström 1972 = Flemström, Bertil, Jämtländska ortnamn. Östersund.
- Flemström 1983 = Flemström, Bertil, Ortnamnen i Jämtlands län. Del 6 Ragunda kommun. Bebyggelsenamn. Uppsala. (Skrifter utgivna genom Ortnamnsarkivet i Uppsala. Ser A: Sveriges ortnamn.)
- fr = Fiskeregister. Landskapshandlingar Västerbotten KA 1580: 5.
- Fries 1957 = Fries, Sigurd, Studier över nordiska trädnamn. Uppsala. [Diss.]
- Fries 1962 = Fries, Sigurd, Brudarebacken och Rottneros. (NoB 49. 1961, ss 102—115.)
- Fries 1975 = Fries, Sigurd, Svenska växtnamn i riksspråk och dialekt. Umeå. (Acta Universitatis Umensis. 5.)
- Gn = Generalstabens karta öfver Sverige, norra delen. Utg. af Rikets allmänna kartverk. Bladen 56 och 63. Stockholm 1886—1931.
- Granlund 1956 = Granlund, Åke, Studier över östnyländska ortnamn. Helsingfors. (=SNF 44.) [Diss.]
- Hagervall 1971 = Johansson 1971.
- Hagervall 1985 = Hagervall, Claes Börje, Tre ortnamn på *Spöl*-. (Tre kulturer. 2. Medlemsbok för Johan Nordlander-sällskapet tillägnad minnet av Roland Otterbjörk 1925—1984. Umeå.)
- Hagervall 1986 = Hagervall, Claes Börje, Studier över yngre nybyggesnamn i Västerbottens län, särskilt Vännäs socken. Ett bidrag till en norrländsk bebyggelsenamnsatlas. (Nordsvenska. 2. Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Umeå universitet. Umeå.)
- Hallberg 1976 = Hallberg, Göran, Kring några skånska namnmiljöer — indelningsverk, herrgårdskultur och uppkallelse efter utomskånska förebilder. (SOÅ 1976, ss 43—91.)
- Hedblom 1958 = Hedblom, Folke, Gästriklands äldre bebyggelsenamn. Uppsala.
- Hellberg 1960 = Hellberg, Lars, Plural form i äldre nordiskt ortnamnsskick. Uppsala.
- Hellbom 1980 = Hellbom, Algot, Ordbok över Njurundamålet. Umeå. (Acta Universitatis Umensis. 27.)
- Hellquist 1903—06 = Hellquist, Elof, Studier öfver de svenska sjönamnen, deras härledning och historia. Stockholm.
- Hellquist 1905—06 = Hellquist, Elof, Svensk etymologisk ordbok. 1—2. Lund 1970 eller senare.
- Hellquist 1912 = Hellquist, Elof, Fornsvenska tillnamn. (Xenia Lideniana. Festskrift tillägnad Professor Evald Lidén . . . Stockholm.)
- hjl = Hjälpuppborrdslängd. Landskapshandlingar Västerbotten KA 1553: 2.
- HLA = Landsarkivet i Härnösand. Västerbottens läns landskontors arkiv. A II a. Utlags- och resolutionskoncept 1808—60.
- Holm 1949 = Holm, Gösta, Ortnamnen i Löfvånger. (Löfvånger. En sockenbeskrivning under medverkan av flere fackmän. Utg. Carl Holm. Umeå.)
- Holm 1958 = Holm, Gösta, Namntypen Umeå och höjdnamnet Månen. (OUÅ, ss 23—37.)
- Holm 1959 = Holm, Gösta, Parvel. (Nysvenska studier. 38. 1958, ss 121—198.)
- Holm 1965 = Holm, Gösta, Om personnamn i nordnorrländska ortnamn. (Personnamnsstudier 1964, tillägnade minnet av Ivar Modéer . . . Red. Roland Otterbjörk. Stockholm. =Anthroponymica Suecana. 6, ss 145—157.)
- Holm 1970 = Holm, Gösta, Några äldre ortnamn. (Umeå sockens historia. Red. Karl Fahlgren. Umeå, ss 49—69.)
- Holm 1980 = Holm, Gösta, Nordiskt och lapskt i Lapplands ortnamn. (Ortnamn och språkkontakt. NORNA-rapporter. 17. Uppsala, ss 28—62.)
- Huldén 1952 = Huldén, Lars, Ortnamnen i Munsala. (SNF. 41: 4, ss 12—160. Helsingfors.)
- Högberg 1926 = Högberg, Osvald, Fiske i Lule skärgård. (SL 1926, ss 5—46.)
- Hörnberg 1970 = Hörnberg, Eilert, Umans nedre dalgång. (Umeå sockens historia. Umeå, ss 1—16.)
- Jansson 1951 = Jansson, Valter, Nordiska vin-namn. En ortnamnstyp och dess historia. Lund.

- Janzén 1946=Janzén, Assar, Revel, rävel. (ANF. 60. 1945, ss 169—187.)
 j(b)=Jordebok, (-böcker). Landskapshandlingar Västerbotten KA 1543:2, 1546:5, 1547:1, 1556:9, 1562:9, 1580:5, 1606:3, 1609:2, 1610:11, 1613:9. Separata jordeböcker KA 1660, 1667, 1680, 1701, 1725, 1751, 1773. Separata jordeböcker KKA 1801, 1825, 1876, 1882.
- Johansson 1953=Johansson, J P, Ett hemman genom tiderna. Strand nr 1 i Vännäs socken 1539—1952. (Västerbotten 1953, ss 85—118. Umeå.)
- Johansson 1971=Johansson, Claes Börje, Vad betyder Vännäs? (Västerbotten 1971:3, ss 172—174. Umeå.)
- Johansson 1981=Johansson, Jan, Bölenamn i Västerbotten. (Opubl uppsats på B-nivå vid Umeå universitet 1981.) [Stenc.]
- Jonsson 1966=Jonsson, Hans, Nordiska ord för vattensamling. Lund. [Diss.]
- Jonsson 1980=Jonsson, Hans, Fager. Göteborg. (MASO. 16, ss 82—90.)
- Jonsson 1971=Jonsson, Ingvar, Jordskatt och kameral organisation i Norrland under äldre tid. Umeå. (Kungl Skytteanska samfundets handlingar. 9.) [Diss.]
- KA=Kammararkivet i Riksarkivet.
 KKA=Kammarkollegii arkiv.
 KrA=Krigsarkivet.
- Lagercrantz 1933=Lagercrantz, S[ture], Fallgruppar hos den svenska allmogen. (Ymer. 53, ss 67—90. Stockholm.)
- Larsson 1929=Larsson, Seth, Substantivböjningen i Västerbottens folkmål jämte en exkurs till ljudläran. Uppsala. [Diss.]
- Larsson-Söderström=Hössjöområdet. Ordbok över en sydvästerbottnisk dialekt. På grundval av Evert Larssons samlingar utarbetad av Sven Söderström. Umeå 1979.
- Lind 1905—31=Lind, E[rik] H[enrik], Norsk-isländska dopnamn ock fingerade namn från medeltiden. Uppsala och Leipzig. Suppl. Oslo, Uppsala och København 1931.
- Lindberg 1941=Lindberg, Carl, Terrängordet Köl (Käl, Kielas). En betydelsehistorisk och -geografisk undersökning. Uppsala. [Diss.]
- Lindén 1954=Lindén, Bror, Dalska namn- och ordstudier. 1:3. (SL B.57.)
- Lindén 1968=Lindén, Bror, Näs och Näs. (NoB 55. 1967, ss 91—108.)
- Lindén 1976=Lindén, Bror, Övredalsk *ar*-genitiv. Uppsala. (Skrifter utgivna genom Ort-namnsarkivet i Uppsala. Ser. B: 4.)
- Lindgren 1890=Lindgren, Jonas Valfrid, Burträskmålets grammatik. Stockholm. [Diss.]
- Lindgren 1940=Lindgren, J[onas] V[alfrid], Ordbok över Burträskmålet. Utg. av Margareta och D O Zetterholm. Uppsala.
- Lindroth 1913—14=Lindroth, Hjalmar, Två uppsaliensiska vattendragsnamn. (NoB 1. 1913, ss 35—44.)
- LMV=Lantmåteriverket.
- Lundahl 1946=Lundahl, Ivar, Ortnamn av typen Gökhem. (NoB 34. 1946, ss 1—14.)
- Lundgren-Brate-Lind 1892—1934=Lundgren, Magnus, Brate, Erik, och Lind, E[rik] H[enrik], Svenska personnamn från medeltiden. (SL 10:6—7.)
- MASO=Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning. 1—. Göteborg 1939—.
- ml=Mantalslängd. Landskapshandlingar Västerbotten KA 1619:12.
- Moberg 1944=Moberg, Lennart, Om de nordiska nasalassimilationerna *mp* > *pp*, *nt* > *tt*, *nk* > *kk* med särskild hänsyn till svenskan. Uppsala. [Diss.]
- Moberg 1949—50=Moberg, Lennart, Nordiska ortnamn på Vin-. (NoB 37. 1949. [Diss.]
- Moberg 1954=Moberg, Lennart, Den östnordiska diftongförenklingen. (Nysvenska studier. 33. 1953.)
- Modéer 1967=Modéer, Ivar, Svenska personnamn. Lund. (Anthroponymica Suecana. 5.)
- Nilsson 1984=Nilsson, Tore. Se VKH.
- Niurenienus=Niurenienus, Olaus Petri, Lappland eller beskrivning över den nordiska trakt, som lapparne bebo i de avlägsnaste delarne av Skandien eller Sverge . . . Uppsala 1905. (SL 17:4, ss 7—23. Även i Kungl. Skytteanska samfundets handlingar. 27. Umeå 1983 i facs.)
- NoB=Namn och bygd. Tidskrift för nordisk ortnamnsforskning. 1—. Uppsala och Lund 1913—.
- Nordlander 1892=Nordlander, Johan, Ångermanländska fiskevatten. Ett bidrag till svensk namnforskning. Stockholm. (Norrländska samlingar. 1:1.)

- Nordlander 1905=Nordlander, Johan, Till Västerbottens äldre kulturhistoria. Uppsala. (Norrländska samlingar. 1: 6.)
- Nordlander 1908=Nordlander, Johan, Om Norrlands gamla kulturbygd. (Ymer. 27. 1907, ss 49—74. Stockholm.)
- Nordlander 1933=Nordlander, Johan, Ordbok över Multråmålet. Stockholm.
- Noreen 1904=Noreen, Adolf, Altschwedische grammatik. Halle.
- Noreen 1906=Noreen, Adolf, Ur våra ortnamns historia. (Julbok. Utg. af E. Stave. Uppsala.)
- Norrlandskommittén=[1901 års Norrlandskommitté.] Underdånigt betänkande afgivet af komitén för utredande af frågan »huruledes den sjelfgande jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarne må kunna vidmakthållas . . .». 6. Stockholm 1904.
- OGB=Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län.
- Olson 1916=Olson, Emil, De appellativa substantivens bildning i fornsvenskan. Lund.
- Otterbjörk 1960=Otterbjörk, Roland, Varifrån kom Finlands svenskar? (OUÅ 1960, ss 21—28.)
- Otterbjörk 1964=Otterbjörk, Roland, Svenska förnamn. Stockholm. (Skrifter utgivna av Nämnden för svensk språkvård. 29.)
- Pamp 1970=Pamp, Bengt, Ortnamnen i Sverige. Lund.
- Pellijeff 1967=Pellijeff, Gunnar, Kalixbygdens ortnamn. (Kalix. Red. Harald Hvarfner. Del 1. 1967, ss 9—116.)
- Pellijeff 1974=Pellijeff, Gunnar, Ortnamnsförleder på -are. En skiss. (Nordiska namn. Festskrift till Lennart Moberg 13 december 1974, ss 240—44. Uppsala eller NoB 63. 1975, ss 91—95.)
- Pellijeff 1980 a=Pellijeff, Gunnar, Ortnamn i språkkontakt. (Ortnamn och språkkontakt. NORNA-rapporter. 17. Uppsala, ss 13—27.)
- Pellijeff 1980 b=Pellijeff, Gunnar, Ortnamnen i Norrbottens län. Del 7 Kalix kommun, A Bebyggelsenamn. Umeå. (Övre Norrlands ortnamn.)
- Pellijeff 1982=Pellijeff, Gunnar, Ortnamnen i Norrbottens län. Del 13 Överkalix kommun, A Bebyggelsenamn. Umeå. (Övre Norrlands ortnamn.)
- Pellijeff 1985=Pellijeff, Gunnar, Ortnamnen i Norrbottens län. Del 7 Kalix kommun, B Naturnamn. Umeå. (Övre Norrlands ortnamn.)
- RA=Riksarkivet.
- Rietz=Rietz, Johan Ernst, Svenskt dialektlexikon. Ordbok öfver svenska allmoge-språket. Lund 1862—67. [Facs 1962.]
- Rostvik 1967=Rostvik, Allan, Har och Harg. Uppsala. [Diss.]
- Sahlgren 1936=Sahlgren, Jöran, Nordiska ortnamn i språklig och saklig belysning. 11. (NoB 23. 1935, ss 56—65.)
- Sahlgren 1938=Sahlgren, Jöran, Det svenska stadsnamnet Piteå. (Beiträge zur Runenkunde und nordischen Sprachwissenschaft. Gustav Neckel zum 60. Geburtstag. Herausgegeben von Kurt Helmut Schlottig, ss 170—173. Leipzig.)
- Schlyter 1877=Samling af Sveriges Gamla Lagar. 13. Ordbok . . . af C[arl] J[ohan] Schlyter. Lund.
- SL=Bidrag till kännedomen om svenska landsmålen och svenskt folkliif. Stockholm och Uppsala 1876—.
- sl=Saköreslängd. Landskapshandlingar Västerbotten KA 1539: 1.
- Släktnamn i Umeå 1622—1820. Samlade och utgivna av Kungliga Vetenskapssamhällets personnamnskommitté. Umeå 1984. (Anthroponymica Suecana. 10.)
- SMP=Sveriges medeltida personnamn. Ordbok utg. av Kungl Vitterhets, historie och antikvitets akademiens personnamnskommitté. 1—. 1967—.
- SMPs=Sveriges medeltida personnamns samlingar. Uppsala.
- SNF=Studier i nordisk filologi. 1—. Helsingfors 1910—.
- SOH=Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Hallands län.
- SOJä=Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Jämtlands län.
- SOVn=Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Västernorrlands län.
- SOÅ=Sydsvenska ortnamnsällskapets årsskrift. Lund 1925—.
- SOÅ=Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Älvsborgs län.
- Spång 1981=Spång, Lars-Göran, Fångstgropar — lämningar efter forntida älgfångst. (Västerbotten 1981: 4, ss 282—290. Umeå.)

- SRI**=Sveriges runinskrifter. Utg. av Kungl Vitterhets, historie och antikvitets akademien. Stockholm.
- Stenberg**=Stenberg, Pehr, Ordbok över umemålet. Utgiven med inledning och kommentar av Gusten Widmark. 1. Inledning. Ordbok. Uppsala 1966. 2. Kommentar. Uppsala 1973. [Diss.]
- Stg**=Charta beskrifning öfver Ume Elf och Skärgård, jämte Topographiska anmärkningar öfver dess omkring liggande stränder och landsträcker; efter minne och ögonmått upprättat år 1800 af Pehr Stenberg, Phil. Mag. och Commminister i Ume Stad. 1800—23. RA Tidö 503.
- Ståhl 1942**=Ståhl, Harry, Paradiset och Syndastraffet. (OUÅ 1941, ss 26—33.)
- Ståhl 1959**=Ståhl, Harry, Om Rättviks ortnamn. (Rättvik. 3. Folkligt kulturliv. Organisationer.)
- Ståhl 1970**=Ståhl, Harry, Ortnamn och ortnamnsforskning. Stockholm.
- Ståhl 1974**=Ståhl, Harry, [Rec av] Bertil Flemström, Jämtländska ortnamn. (NoB 61. 1973, ss 182—184.)
- Söderström 1982**=Från den sydsamiska ordboken. (SL. 104. 1981, ss 56—67.)
- Söderwall 1884—1918**=Söderwall, K[arl] F[redrik], Ordbok öfver svenska medeltids-språket. 1—3. 1884—1918. Suppl. av Söderwall-Åkerlund-Ljunggren. Lund 1953—73.
- Thors 1953**=Thors, Carl-Eric, Om ortnamn på -böle, med särskild hänsyn till de finländska namnen. (NoB 40. 1952, ss 11—28.)
- Thors 1959**=Thors, Carl-Eric, Finländska personnamnsstudier. Stockholm.
- Thulin 1890**=Thulin, Gabriel, Om mantalet. 1—2. Stockholm 1890—1935.
- Thulin 1935**=se ovan.
- Tk**=Topografisk karta över Sverige. Skala 1 : 50 000. Statens lantmäteriverk. Blad 20 J Vännäs NO, 20 K Umeå NV, 21 J Vindeln SO, 21 K Robertsfors SV. LMV 1976—79.
- Tunell 1870**=Karta öfver Vännäs socken uti Westerbottens län. Upprättad år 1870 af Gustaf Tunell. Lantmäteriet i Umeå. Förrättningsarkivet. Akt Vännäs. 15.
- ULMA**=Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala. Uppteckningar.
- USH**=Umeå sockens historia. Red. Karl Fahlgren. Umeå 1970.
- Wessén 1968**=Wessén, Elias, Svensk språkhistoria. 1. Ljudlära och böjningslära. Stockholm 1968 eller senare.
- Westerdahl 1981**=Westerdahl, Christer, Gropar — gamla och nya. (Västerbotten 1981: 4, ss 291—99. Umeå.)
- Widmark 1958**=Widmark, Gusten, Ortnamnen. En översikt. (Byske socken. Bidrag till en bygdeskildring. Red. Ernst Westerlund. Byske, ss 39—69.)
- Widmark 1967**=Widmark, Gusten, Bottniska vattendragnamn. (Västerbotten. 1967, ss 15—25. Umeå.)
- Widmark 1973**=se Stenberg.
- VKH**=Vännäs kommuns historia. Utgiven av Vännäs kommun genom dess kulturnämnd. Härnösand 1984.
- Vännfors by**=Vännfors by. Bygdeblandning. Studieförbundet Vuxenskolan i Vännäs 1978—79. [Stenc.]
- Åström 1888**=Åström, Per, Språkhistoriska studier öfver Degerforsmålets ljudlära. Stockholm. [Diss.]
- ÖNO**=Övre Norrlands ortnamn utgivna av Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå.
- ÖNON**=Övre Norrlands ortnamn utgivna av Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå. Ortnamnen i Norrbottens län. Delarna 7 A och 13 A, se Pellijeff 1980 och 1982.
- ÖNOV**=Övre Norrlands ortnamn utgivna av Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå. Ortnamnen i Västerbottens län.

Förkortningar

Vissa förkortningar förklaras under Käll- och litteraturhänvisningar.

- a a = anfört arbete
acc = accessionsnummer
adj = adjektiv(et)
anf = anford(a), -t
art = artikel(n)
avskr = avskrift
bd = band(et)
best = bestämd (form)
bet = betydelse(n)
bmtl = bågamantal
cit = citerad, -t
dens = densamme
Dfs = Degerfors (Västerbottens län)
dial = dialekt(en); dialektal(a), -t
d:o = dito
ev = eventuell
f = femininum; följande (sida)
fda = forndansk(a), -t
fem = feminin(a), -t
ff = flera följande sidor
fsv = fornsvensk(a), -t
fvn = fornvästnordisk(a), -t
hpl = hållplats
ht = hösttinget
ib(id) = ibidem, på samma ställe
kn = kommun
koll = kollektivum
l = eller
lfs = landsförsamling
litt = litteratur
m = maskulinum
mask = maskulin(a), -t
mlty = medellågtysk(a), -t
mtl = mantal
Nb(l) = Norrbotten(s län)
no = norsk(a), -t
norrl = norrländsk(a), -t
nuv = nuvarande
obest = obestämd (form)
p g a = på grund av
pl = plural(is)
s = sida(n)
sg = singular(is)
sk = skatte
skl = skälsland
sn(ar) = socken, -ar
sp = spalt
spl = spannland
ss = sidor(na)
ssg = sammansättning
subst = substantiv
särsk = särskild, -t
u å = utan år(tal)
Vb(l) = Västerbotten(s län)
vb = västerbottnisk(a), -t
Vn l = Västernorrlands län
y = yngre (dialekt)
ä = äldre (dialekt)
örl = öresland
— = skiljetecken mellan serier av skriftliga belägg
~ = skiljetecken som markerar att kameral redovisning följer
* = (anger:) konstruerad (icke belagd) språkform
> = (anger:) utvecklad till
< = (anger:) utvecklad ur
~ = (anger:) alternativ
[] = (anger:) att text uteslutits av arbetaren
† = (anger:) att namnet inte är levande
- Kursiv typ i en namnform, som i övrigt är skriven med antikva, betecknar upplöst förkortning.

Vännäs kommun

Indelningar och bebyggelsehistoria

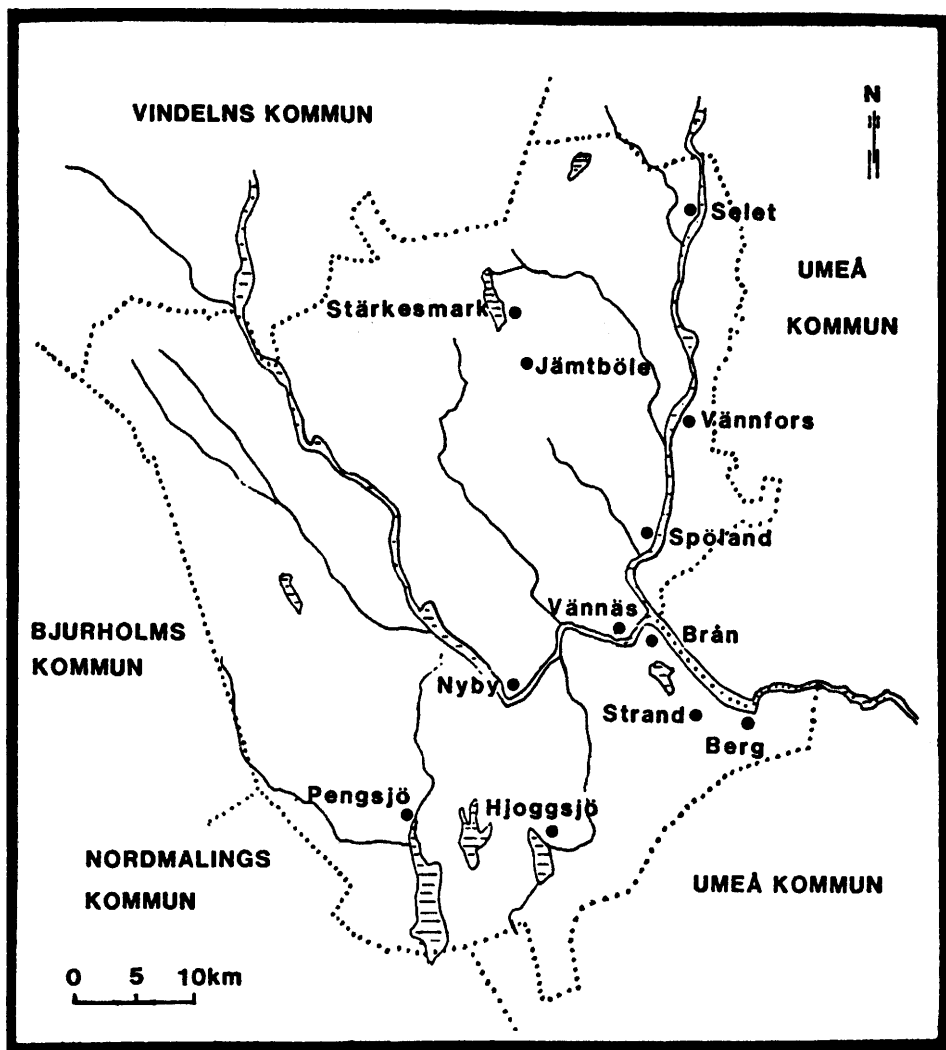
Vännäsbygden tillhörde fram till 1822 dåvarande Ume socken, från och med vilket år Vännäs räknades som annex under Ume landsförsamling. Annexförsamlingen omfattade då en mindre yta än den nuvarande. Eget pastorat blev den 14/8 1834, varvid området utökades. Om omfattningen av dessa indelningar se utförligt USH s 116 ff och VKH s 312 ff.

Från och med 1863 är Vännäs även kommun med samma omfattning som församlingen. Enligt kungl brev 23/11 1883 överfördes byarna *Berg*, *Mosjö* och *Strand* från den gamla modersocknen till Vännäs fr o m 1885. Fram till 1890-talet utgjorde Vännäs kyrkby (nuvarande *Vännäsby*) församlingens och kommunens centrum. Efter järnvägsstationens anläggning på mark som då till största delen tillhörde *Nyby* (se d:o) kom bebyggelsen att snabbt växa till där. Fr o m 1/10 1891 kom järnvägssamhället att officiellt kallas *Vännäs*, och den gamla kyrkbyn (*Vännäs*) gavs namnet *Spöland* (se d:o) efter en annan järnvägsstation, anlagd på ett hemman ursprungligen tillhörigt grannbyn med samma namn. Järnvägssamhället *Vännäs* blev municipalsamhälle 25/9 1896, köping fr o m 1/1 1928. Bebyggelsen i den forna kyrkbyn blev municipalsamhälle 22/9 1939, officiellt kallat *Vännäsby*. Municipalsamhället upplöstes 1/1 1960 och *Vännäs landskommun* övertog dess uppgifter. 1/1 1971 sammanlades köpingen med landskommunen under namnet *Vännäs kommun*, vilken i sin tur 1/1 1974 sammanlades med *Bjurholms*, varvid en storkommun uppkom, kallad *Vännäs kommun*. Storkommunen klövs slutligen 1/1 1983, varvid *Bjurholm ånyo* blev egen kommun.

Av de drygt 90 byar i Ume storsocken som beskattas i de äldsta skattelängderna från 1500-talets förra hälft låg 12 inom det område som nu omfattar Vännäs kommun. De är (uppräknade efter storleken av det sammanlagda, beskattade ägoinnehavet i jordeboken 1543): *Vännäs*, *Brån*, *Strand*, *Vännfors*, *Nyby*, *Pengsjö*, *Jämteböle*, *Spöland*, *Stärkesmark*, *Hjoggsjö*, *Berg* och *Selet*. Om man tar fasta på antalet brukningsenheter (nominati) blir ordningen: *Vännäs* (10), *Vännfors* (5), *Brån* (4), *Pengsjö*, *Jämteböle*, *Spöland* och *Nyby* (vardera 3), *Stärkesmark* och *Strand* (vardera 2), *Selet*, *Berg* samt *Hjoggsjö* (vardera 1). För exakta kamerala uppgifter se under de enskilda byarna.

Bebyggelsernas ålder är svår att fastställa, eftersom tillräckligt gamla källor saknas. Med tanke på de ovannämnda uppgifterna ur de äldsta skattelängderna är det emellertid sannolikt att åtminstone en del av byarna är av medeltida ursprung. Vissa av bynamnen kan vara av ansenlig ålder. Under 1600-talet synes — att döma av jbb från mitten av 1600-talet — nybyggesverksamhet ha förekommit i *Mosjö* (se d:o).

Under perioden fram till och med år 1799 tillkom 20 nybyggen (här upp-

Karta 1. Vännäs kommun med de byar som tas upp i de äldsta skattelängderna.

tagna efter resolutionsår): *Mjösjö* (1756), *Fällfors* (1763), *Björnlandsbäck*, *Hällfors*, *Åkertjärn* (1787), *Trinnliden*, *Hällfors* (1788), *Östanå* (1791), *Kolksele*, *Mosjö* (1794), *Orrböle* (1796), *Gullsjö* (1797), *Fällforsselet*, *Västerås*, *Kallhögen* (1798), *Harrsele*, *Lybäck*, *Stennäs*, *Ockelsjö* och *Nygård* (1799).

Under tiden 1800—1858 äger den huvudsakliga nybyggeskolonisationen rum. Då tillkommer följande 89 bebyggelser: *Harrselsfors*, *Holmbäck*, *Mobäck*, *Norrmalm* (1800), *Pengfors*, *Tallberg* (1801), *Granlund*, *Norra Västerselet*, *Ytterkolksele* (1802), *Långnäs* (1803), *Fällforsheden*, *Gullbäck*, *Nyåker* (1804), *Fagernäs* (1815), *Långsjö* (1819), *Svettåker* (1820), *Strömbäck* (1823), *Håknäs*, *Snåltjärn*, *Tobacka* (1825), *Innergård*, *Kamparbäck*, *Sels-*

Tabell 1. Antal brukningsenheter i Vännäs

Vid dubbelt tal anger det första antal hemmansnummer, det andra brukningsenheter.

1543=38	1667=40	1751= 42:49	1882=175
1580=43	1680=40	1773= 61:65	
1606=36	1701=41	1801= 85:110	
1613=40	1725=41	1825=100:134	

fors (1826), Bergnäs, Hällnäs, Högland, Järvdal, Västsjöbäck (1827), Hedlunda, Kråkmyran, Södra Österselet (1828), Högås, Lillsjö, Nybo, Västerbäck, Södra Västerselet, Örsbäck, Östergård, Norra Österselet (1829), Bojnäs, Dombäck, Gransele, Hednäs, Högback, Klintsjö, Olofsbäck, Kvarnlund, Selsberg, Skavdal (1830), Brännan, Holmsjö (1832), Fagerlund, Fällforsbäck, Högånäs, Höglanda, Högåker, Tväråbäck, Åkerbäck (1833), Brännfors, Vinbäck (1834), Jämtland (1842), Näsdker (1843), Karlsberg (1845), Johannisdal, Väståncker (1847), Bergbäck, Eriksberg, Nyborg (1848), Långfors, Nilslund (1849), Långåker (1852), Gullsjönäs (1853), Bergliden, Sjö-liden, Ulriksdal (1854), Berglunda, Forsbacka, Nordåker, Nyland, Nynäs, Kvarnfors, Anäset (1855), Fredrikshall, Nyliden, Selslund, Västanbäck, Önskanäs (1856), Hamburg (1857) och London (1858). Efter 1858 tas inga nya nybyggen upp (annorlunda Lundkvist i VKH s 238; jfr dock dens s 248).

Av de ovan förtecknade 89 nybyggena beviljades 13 till anläggning under åren 1800–09, 2 1810–19, 24 1820–29, 21 1830–39, 10 1840–49 och 19 1850–59. Under perioden 1825–34 avgavs 45 resolutioner, drygt hälften av alla de nybyggen som under 1800-talet beviljades till anläggning. Lundkvists formulering (VKH s 238) om resolutionernas spridning är lite olycklig, då han skriver att »kulmen» i nybyggesverksamheten synes ha inträffat åren 1787–99, då 18 nya »byar» anlades. Antalet är korrekt men ordvalet mindre träffande, om 1700-talet avses, eftersom ingen nybyggesverksamhet i övrigt förekom under århundradet. Om Lundkvist menar hela nybyggesperioden fram till 1860-talet, är påståendet av skäl som anförts ovan klart missvisande.

Ovan har de äldre byarnas och krononybyggenas ålder behandlats. Bebyggelseutvecklingen kan emellertid illustreras även på andra sätt. Ett är att redovisa antalet beskattade brukningsenheter vid olika tidpunkter, vilket görs i tabell 1. Uppgifterna bygger på jordeböckerna.

Bortsett från vissa fluktuationer är antalet brukningsenheter i jordeböckerna någorlunda oförändrat under perioden 1543–1751. Under 1700-talets senare hälft synes en markerad ökning ha ägt rum. Om man jämför uppbördsåren 1543 och 1773, finner man att ett drygt 20-tal tillkommit. Ökningen har nästan uteslutande ägt rum inom de gamla byarna, eftersom endast 2 krononybyggen togs upp före 1773 (*Mjösjö* och *Fällfors*). Under perioden 1773–1882 nästan tredubblas antalet hemmansnummer inom området, till allra största delen en följd av kolonisation utanför de gamla byarna. Inom de gamla byarna ägde en ökning rum med totalt 5 nummer. En sannolikt betydande ökning av antalet brukningsenheter har också ägt rum mellan 1825 och 1882, men den framgår inte av uppgifterna i 1882 års jordebok.

Ett indirekt sätt att illustrera bebyggelseutvecklingen är att redovisa det

Tabell 2. Ägoinnehavet i Vännäs i skålsland/öresland

1543-46=1439 skl (1166: 273)	1609=1452 skl (1164: 288)
1547-56=1892 örl	1667=20 15/16 mtl=2680 örl
1562=2012 örl	1725=20 33/64 mtl=2626 örl
1580=1989 örl	1773=20 93/128 mtl=2653 örl
1606=1890 örl	1801=21 365/384 mtl=2809 2/3 örl
	1825=21 49/256 mtl=2712 1/2 örl
	1882=33 241/384 mtl=4304 1/3 örl *

* Summan avser oförmedlat mantal. Härav är 30 15341/51456 mtl (=3878 65/402 örl) skatte och 3 5651/17152 mtl (=426 23/134 örl) krono under enskild disposition. Kyrkoherdebostället (Vännäs nr 17) om 3/16 mtl sk är inte inräknat. Det sammanlagda mantal som fastställts vid skattläggningarna uppgår till 38 95/192 (=4927 1/3 örl), inkl Vännäs nr 17.

sammanlagda, beskattade ägoinnehavet vid skilda tidpunkter, vilket görs i tabell 2. Uppgifterna inom parentes åren 1543-46 avser fördelningen på åker och äng, år 1609 på åker och linda. För enkelhetens skull har mantalet från och med 1667 omräknats till öresland. I en not anges jordnaturens fördelning i den sist upplagda jordeboken.

Till tabell 2 kan den kommentaren göras att det beskattade ägoinnehavet ökar markant med drygt 450 öresland 1547 för att sedan ligga på ungefär samma nivå fram till i början av 1600-talet då en betydande nedgång äger rum, nästan till den nivå som rådde från början (jfr 1543 och 1609). 1547-1562 beskattas en icke lokaliserad enhet *Andersåker*, som till en liten del svarar för ökningen. Därefter sker under 1600-talets förra hälft en betydande tillväxt av skatteunderlaget med över 1200 öresland (se 1609 och 1667), väsentligen inom de gamla byarna, eftersom kolonisationen i skogsmarken inte kommit igång i någon större utsträckning vid tiden i fråga. Nivån verkar efter 1667 ligga någorlunda fast med en kulmen 1801. Talen illustrerar emellertid här inte den verkliga utvecklingen, eftersom mantalet för bebyggelse tillkommen dessförinnan i princip betraktades som orubbligt (se Thulin 1890 s 101, Jonsson 1971 s 53 och Pellijeff 1980 s 13). Av jordeboken 1882 framgår slutligen att en tillväxt skett med drygt 2000 öresland under 1800-talet. Denna är att tillskriva nybyggeskolonisation.

Det skall slutligen ånyo framhållas att talen i tabell 2 redovisar beskattat ägoinnehav berörda år, vilket inte är liktydigt med själva odlingens eller kulturlandskapets faktiska utbredning vid tidpunkterna i fråga. Påpekandet gäller framför allt uppgifterna i jordeböckerna 1801 och 1825, då odlingen till följd av den omfattande krononybyggeskolonisationen bör ha nått betydligt längre än vad talen för motsvarande år i tabellen ger vid handen. Orsakerna till denna eftersläpning är att krononybyggena åtnjöt frihetsår och i åtskilliga fall mantalssattes definitivt först efter de berörda jordeböckernas uppläggning.

Vännäs gamla kyrkby (Vännäsby)

1-17 Vännäs *vænæs*, *vænæs*, *vænæs*, *vænæs* 4 1/2 sk — Vendenes 1543, Vendens 1546, Wendenes 1547, Vendenes 1556, Wendenäs 1580, Wannäs 1609, Vännäs 1723, 1825, Wännäs 1882 jb, Wendenes 1539, Wendenees 1543, Vendenes 1546, 1553, Wendenäs 1566, Wennäs 1606 bl — Wennäs 1661 LMV Z 31 1:2, Wän-näs 1666 LMV Z 31, Wännäs by Stg, Vännäs ek, Vännäs, Vännäsby Gn 63, Vännäs, Vännäsby Tk 20J NO ~ I jbb 1543-80 upptas 10 nominati i Vännäs. 1606 och 1613 redovisas 8, 1667 och 1680 10 igen. Jbb 1701 och 1725 redovisar 10 hemmansnummer, jbb 1751 lika många men uppdelade på 11 brukningsenheter. 1773 upptas 16 nummer, 1801 och 1825 lika många, fast uppdelade på 18 resp 21 brukningsenheter. Ägoinnehavet är 1543-46 310 skl med fördelningen 254:56 på åker och äng. 1547-56 är ägoinnehavet 472 örl, 1562, 1580 och 1606 484 örl. Jbb 1609-10 tar upp 58 spl och 14 skl åker samt 13 1/2 spl och 12 skl linda. Mantalet i jbb 1667-1825 är 4 1/2 sk.

Enligt flera författare bör namnet *Vännäs* hållas samman med ordet *vända* (se Jansson 1951 s 45 och Ejder 1955 sp 919) och i så fall vara sekundärt till ett naturnamn, som enligt de äldsta skrivningarna bör gå tillbaka på ett fsv **Vændu-/*Vændonæs* (> *Vændenæs*). Förleden består då av ett svagt substantiv fsv *vænda* f, vars ändelsevokal försvagats och senare bortfallit och vars -d- assimilerats mellan lika ljud. Uttalet med gravis och lång vokal i förleden är äldre. Bakgrunden till vokallängden är oklar. Johansson (=Hagervall) 1971 ss 172-74 har visat att flera ortnamn i övre Norrland med identisk förled kan tolkas på detta sätt. Se även Pellijeff 1982 s 72 f om ett likalydande namn i Överkalix kommun, Nb l.

Nilsson (VKH ss 215 och 223) tolkar förleden som ett äldre namn på Vindelälven »Vendan» och utgår därvid från prästen O P Niurenus' (1580-1646) beskrivning av de trakter som samerna bebor (se SL 17:4 s 10). Formellt och betydelsemässigt är förslaget fullt möjligt. Man kan i så fall tänka sig två alternativ. Det ena är att postulera antingen ett svagt feminint ånamn **Vænda* eller en yngre sammansättning **Vændu-ā* (> **Vænda*) eller eventuellt ett **Vænda-ā* (> **Vænda*) med betydelseorna 'ån vid/med *vändan*' resp 'ån vid/med *vändorna*'. Den förstnämnda betydelsen skulle i så fall hänföra sig till den plats där Vindel- och Umeälvarna flyter samman (se nedan), den senare bygger på att älven rent allmänt karaktäriseras av ett krokigt lopp (jfr *Vindel-* i *Vindelån*, äldre namn på *Vindelälven*). En sammansättning av ett ånamn + *näs* skulle ge samma resultat som förslaget ovan, och *näs*-namnet skulle i så fall på vanligt sätt ha fått förleden efter infallsflödet (se härom Lindén 1968 s 100). Den förklaring Niurenus' upplysning om Vindelälvens alternativa namn kan ge upphov till är bestickande, speciellt med tanke på den semantiska parallellen till *Vindel*-namnen och med tanke på att ytterligare två namn på *Vän(n)-* finns längs Vindelälven. En hake är emellertid att Niurenus faktiskt skriver »Vindela eller Venan», inte *Vendan*, men formen kan ju vara assimilerad eller d:et kan ha uteglömts. I Sorsele kn vid sjön Storvindeln ligger ett *Vännäs*, nybygge anlagt 1819. De topografiska förhållandena är emellertid där sådana att ett primärt naturnamn på -*näs* knappast kan antas. Den bäck som i närheten av platsen rinner ut i Storvindeln är obetydlig, och bäcknamnet borde normalt sett ha ingått i *näs*-namnets förled (se Lindén 1968 s 100). Förmodligen är *Vännäs* här ett ungt bebyggelsenamn, tillkommet genom uppkallelse. Återstår så

Vännfors i Vännäs kn, som är ett äldre namn, tidigt skrivet med *-d-* och sekundärt till ett forsnamn. Det kan tolkas som ett **Vændufors* 'forsen i (älven) **Vända*', en vanlig typ av forsnamn, men det är inte alls nödvändigt (om namnet se utförligare under *Vännfors*). Man kan alltså konstatera att antagandet om ett gammalt ånamn **Vändan* för Vindelälven är formellt sett fullt rimligt men mycket osäkert. Det bör därför snarast tills vidare avvisas. Niurenus' skrivning *Venan* tillåter även en annan tolkning av ånamnet, men den skall inte beröras här, eftersom den inte utgår från någon form med *-d-* konsonantism och således inte har något att göra med namnet *Vännäs*, som ju skrivs med *-d-* tidigt.

Vännäs och *Vännfors* kan således få en övertygande förklaring utan att man ansätter ett äldre ånamn som bas. Det appellativ *vända* f (eller proprium **Vända*?) som berörts inledningsvis kan ha syftat på den form som Ume- och Vindelälvarna har vid sammanflödet, och efterleden *-näs* syftar då på det stora åmellannäs som bildas där. Tänkbart är även att platsen vore det smalare näs som bildas mellan Tvärån och Vindelälven. Dessa tolkningsalternativ är — åtminstone för närvarande — mer tilltalande än att utgå från ett ånamn, eftersom vi har en rad paralleller med namn på *Vän(n)-* i Norrland (se inledningsvis anf litt), där man rimligen har att utgå från ett subst *vända* f (se uppteckningar) eller i vissa fall eventuellt verbstammen *vänd-* ~ *vänn-*. Utöver de i Johansson 1971 anförda exemplen kan följande anföras. En tydlig parallell är *Vännäset vètnése* — Vännäset Gn 44, Vändnäset ek 24K 2j, namn på ett vattendragnäs i Rognäs, Piteå kn, Nb. *Vänforsen vènfåşş ~ vènfåşş* kallas en fors i Umeälven inom Vindelns kn, Vb. I en uppteckning uppges namnets uppkomst och betydelse vara obekant och att det tidigare skrivits *Vännfors*. Norr om forsen gör älven en krok, en *vända*. En sjö i Överluleå sn (Nb) kallas enligt uppteckning *Vändträsket vèntråska*, »emedan vattnet så att säga vänder om där». Namnet *Vännäs* betyder alltså sannolikast 'näset vid vändan' eller 'näset där man gör en vända/vänder (med båt)'. En parallell till den senare betydelsevarianten vore *Vändskäret*, ö utanför Sikeå i Västerbottens skärgård.

Namnet *Vännäs* har tolkats på helt annat sätt av Bygdén 1896 s 24 och Adolf Noreen 1906 s 115, som menar att förleden går tillbaka på ett subst *vin* f 'betesäng', en tanke som med rätta avvisas av Nordlander 1908 s 73 not 3 och av Jansson 1951 s 45.

Som sagts ovan är *Vännäs* sedan 1890-talet namnet på bebyggelsen sydväst om den gamla kyrkbyn, som numera kallas *Vännäsby*. Enligt uppteckning från 1934 sades fortfarande när uppteckningen gjordes i socknen *Köpingen şepşşon* om järnvägssamhället till skillnad från socknen och *Vännäs (by)*. Se även *Nyby*.

Ett enligt uppteckning äldre namn på Vännäs kyrkby är *Trekonäset trîkoneşsa* — Trekonäset 1934 DAUM. Att namnet skulle vara äldre än *Vännäs* är osannolikt. Det går förmodligen tillbaka på ett naturnamn **Treko(a)näset*, vars förled sannolikast är en ändelslös plural eller möjligen genitiv pl som hiatusförkortats och vars betydelse vore 'näset där något hänt tre kor' eller något liknande.

Bland områdesnamn inom (järnvägssamhället) *Vännäs* märks: *Lägret lægra*, *vènas lægar* — Vännäs läger Gn 63, ek 20J 9i, Lägret ek 20J 8i, mötes- och lägerplats för Västerbottens regemente 1898–1908, senare militär flygplats, numera villaområde, *Myran mÿran*, bostadsområde anlagt vid en myr, *Skuldå kern*, villaområde anlagt på en åker (förleden anspelar skämt-

samt på villaägarnas ådragna skulder) och *Älvdala* — Älvdala ek 20J 8i, bostads- och campingområde vid Umeälven. *Östra Nyby* — Östra Nyby ek 20J 8i är officiellt jordregisternamn för södra delen av samhället, ursprungligen tillhörigt *Nyby* (se d:o).

Namn på fritidsanläggningar är: *Kolonin (Kollo)*, område med kolonilotter och småhusbebyggelse, *Oskars torg*, park invigd 1952 och namngiven efter *Oskar II*, som godkände den ursprungliga stadsplanen, *Stadsparken*, *Vännäsbadet*, *Vännäsborg*, idrottsplats, och *Vännäsparken*, festplats.

Bland byggnader kan nämnas: *Betjäningshusen*, tjänstebostäder för SJ-personal, *Johanneskyrkan* — Johanneskyrkan ek 20J 8i (invigd 1960), som har namn efter *Johannes* döparen, *Lokstallarna*, *Medborgarhuset*, säte för kommunförvaltning m m (invigt 1956), *Rieck-Müller-gården*, ålderdomshem, namngivet efter *Jakob Fredrik Rieck-Müller* (1859-1934), en för samhällets grundläggning betydelsefull person (se VKH s 390 ff), *Stationen stasön* — Vännäs Stⁿ Gn 63, järnvägsstationen.

Namn på skolor är: *Hammarskolan* (tidigare *Vännäs samrealskola*), namngiven efter en gata, *Hammargatan*, *Liljaskolan*, namngiven efter dess tillkyndare *G F Lilja* och *Vegaskolan* (tidigare *Folkskolan*) har namn efter en gata, *Vegagatan*.

Samhällets centralaste del, en samlingsplats vid en vägkorsning, kallas *Hörnan*.

Bynamn

†**Andersåker** — Anders åker 1547, Andersåcker 1553, 1556, Anders åker 1562 jb ~ Ett icke lokaliserat hemman Andersåker redovisas i jbb 1547, 1556 och 1562 och omfattar 24 örl. 1553 har en ökning till 28 örl skett. Därefter avförs namnet ur skattelängderna.

Namnet är väl sekundärt till ett ägonamn *Andersåker, vars förled säkerligen syftar på ägaren. Skattelängderna ovan redovisar tyvärr inte de skattepliktigas namn. Längderna 1543 och 1546 dokumenterar flera personer i grannbyarna med namnet *Anders*, antingen som förnamn eller som ingående i patronymikon.

1-2 **Berg** *hæra, bæri, y barj, berj* 55/64 sk — Bergh 1543, 1547, 1553, 1556, Bärgh 1580, 1607, Bärgh 1609, Berg 1723, 1825, 1882 jb, Bergh 1539, 1566 bl — Bergs by Stg, Berg ek, Gn 63, Tk 20K NV ~ Bl 1539 och jbb 1543-62 redovisar 1 nominatus i Berg. 1580 tas 2 mtl upp. Jb 1606 anger 1 nominatus, och 1613-80 redovisas 2. Under tiden 1701-1882 tas genomgående 2 hemmansnummer upp. Jbb 1801 och 1825 anger en uppdelning på 3 brukningsenheter. Ägoinnehavet är 1543 och 1546 46 skl med fördelningen 36:10 på åker och äng. 1547-56 redovisas 69 örl, 1562 och 1580 81 örl samt 1606 66 örl. Jbb 1609-10 tar upp 18 spl åker och 6 spl linda. Mantalet är 1667-80 1 15/64, 1701 1 1/32 sk, 1725 och 1751 lika stort men uppdelat på 31/64 sk och 35/64 kr. 1773 är jordnaturen åter skatte. 1801 är mantalet 7/8 sk, 1825 1 1/32 sk igen. En senare notering i jb 1825 upplyser att 55/64 mtl överflyttades från Ume sn till Vännäs (enligt kungl brev 23/11 1883) fr o m 1885 års början. Stg uppger att det i Berg fanns 4 gårdar med 3 åbor på 7/8 mtl, »utom Soldaten och inhysesfolk».

Namn av typen *Berg*, *Strand* etc är mycket vanliga i Sverige och kan vara mycket gamla. Om det här rör sig om ett gammalt namn, har det närmast uppstått ur ett prepositionsuttryck motsvarande fsv *undir Berghi* > *Berghi* > *Bergh*. De topografiska förutsättningarna för en sådan förklaring av namnet finns, även om det är omöjligt att idag avgöra vilket berg som föranlett namnet. De mest påfallande är *Svartberget* — Svartbärg 1661 LMV Z 31 1:2 — och *Vitberget*. I Stg uppges två av byns gårdar ligga »tätt under berget». Om bebyggelse ursprungligen föranlett namngivningen av platsen kan inte heller avgöras. Man kan emellertid här möjligen även räkna med att *Berg* vore ett schablonnamn. Exempel på att namn av denna typ redan under medeltid givits bebyggelser där motsvarande naturföreteelser helt saknas finns. Se härom Hagervall 1986 (namnet *Berg*) och där anf litt. Eftersom topografiska förutsättningar för namnet finns, är antagandet dock inte nödvändigt.

Bebyggelsen kring bykärnan kallas *Inibyn*, byns västra del *Västibyn*. Bland namn på mindre enheter kan nämnas: *Kina jšina* — Kina ek 20K 8a — på 4:1 mfl, sekundärt till ett skämtsamt namn på ett i byns utkanter beläget, kilformigt ägoområde (se Ståhl 1942 s 30 och 33 och Hallberg 1976

s 89 för semantiska paralleller), *Maja-Brita tomten* på 2:37, numera sommarstugeområde, *Nygården nügån ~ nügån* — Nygården Tk 20K NV — på 2:26, enligt meddelare (B M) anlagd av en Olof Olofsson 1858. Namnet är sannolikt oppositivt till ett äldre namn (*Gammelgården) på den bebyggelse på 2:38 som bär namnet *Samuelstorpet*, enligt samme meddelare namngivet efter en ägare Samuel Rönndal från tiden före laga skiftet. Intill denna ligger nämligen ett gårde som kallas *Gammelgårdsgården*, vari *Gammelgården inlagrats. *Soldattorpet* — Soldattorpet ek 20K 8a — ligger på 2:39 och *Torpet tårpa* — Torpet Tk 20K NV — på 1:34. Det senare namnet avser den plats som enligt meddelare (B M) beboddes av en bonde, Erland Kettilson, som i början av 1600-talet förekommer flerstädes i källorna. Bebyggelsen på 1:35 kallas *Åbacken åbåken* — Åbacken Tk 20K NV —, namn sekundärt till ett likalydande naturnamn, vars förled Å- syftar på Umé älv.

1 Bergbäck *bärjbäck* 7/64 kr — Bergbäck 1882 jb, Bergbäck 1848 HLA — Bergbäck ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 30/11 1848 beviljades Johan Carlsson från Gullsjönäs (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp krononybygget Bergbäck. Jb 1882 anger att det genom avvitringsutslag 31/12 1868 skattlades till 7/64 mtl med 36 frihetsår from 1849, dock med halv skatt sedan 3/4 av frihetstiden gått. 5/64 mtl skatteomfördes enligt utslag 26/1 1887 och 1/32 mtl 14/10 1889.

Namnet har helt säkert kommit till vid insyningen. Enligt det syneprotokoll som upprättades då skulle nybygget anläggas vid *Gullbäcken* (även kallad *Gullsjöbäcken* i protokollet). En annan bäck — vilken bör vara *Kolbäcken* — väster om Långkläppmyran och »österom berget» omnämns också. Det berg som avses måste vara *Bergbäcksberget bärjbäcksbarja* — Bergbäcksberget Tk 21J SO —, sekundärt till bebyggelsenamnet. Det är av två skäl mindre troligt att ett primärt naturnamn **Bergbäck(en)* existerat. För det första förutsätter tanken att den rätt betydande Gullbäcken skulle ha haft ett namn *Bergbäcken alldeles i närheten av utloppet av Gullsjön. För det andra bör i så fall *Bergbäcksberget* ha omnämnts i syneprotokollet. I detta sägs sökanden ha odlat lite på platsen och ha bett att få kalla stället *Bergbäck*. Namngivaren har således helt allmänt tagit fasta på naturföreteelser i omgivningen. Om namntypen se utförligare Hagervall 1986.

1 Bergliden *bärjha, bärjlja* 1/16 kr + 1/16 sk — Bergliden 1882 jb, Bergliden 1854 HLA — Bergliden ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 22/2 1854 beviljades Jon[as] Michaelsson i Gullbäck (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen. Jb 1882 uppger i en senare anteckning att 1/16 mtl skatteomfördes 30/7 1895.

Namnet har sannolikt tillkommit vid insyningen. I syneprotokollet anges att synemännen tillstyrker att sökanden upparbetar nybygget »under benämning *Bergliden*». En äga intill kallad *Bergsänget bäsänja* kan eventuellt tyda på att ett närmamn *Berget existerat. Förmodligen har namngivaren antingen associerat till det supponerade närmamnet eller låtit förleden syfta på berg i omgivningen i största allmänhet och lagt till en schablonartad efterled *-liden*.

Ett hemman (1:5) heter *Sökmyrlund sökmyrlån* — Sökmyrlund ek 21J 1h, Tk 21J SO. Även om vokalismen i efterleden *-lund* ger anledning anta att namnet vore primärt naturbetecknande, är det sannolikt tillkommet i samband med nybyggesanläggningen. Namnet har därvid anslutits till flera naturnamn på *Sökmyr-* i omgivningen. Det äldsta av dem är *Sökmyran sökmyra* — Sökmyran 1832 HLA A II a: 35: 453 ff — Sökmyran ek 21J 1h.

De i komplexet ingående namnen med *Sök-* i förleden uppvisar i uppteckningar ibland lång vokal, ibland lång konsonant. Etymologien av *Sök-* är oklar, och en säker tolkning är därför omöjlig att ge utan ingående dialektgeografiska undersökningar. Några preliminära synpunkter skall dock ges.

Att utgå från stammen i verbet *söka* i bet 'leta' är föga tilltalande, eftersom verbet i den betydelsen inte är gammalt i dialekterna i Norrland (se Larsson-Söderström *söka* och *leta*).

En assimilerad form av subst vb dial *synke*, *sönke* n 'rötningsställe för lin och hampa' (om ordet se uppteckningar, Stenberg, Larsson-Söderström och Lindgren 1940) är inte heller särskilt sannolik, eftersom ord som har med denna hantering att göra är unga och således inte bör ha underkastats nasalassimilation (om analoga ljudförhållanden fast avseende andra kulturoord se Lindén 1954 s 122). Om vi verkligen har att göra med ett assimilerat ord, är det tillrådligast att räkna med en gammal, neutral *ia*-bildning till svagstadiet av verbet germ **sinkwan*, **sunk-*, som *i*-omljudts och assimilerats till **sykki* och som öppnats till **sökki* (*söcke*). Från Lövångers sn, Vb, har Gösta Holm upptecknat ett *Sycket*, *Söcket söka*, *öpn söka*n (dativ sg) som namn på en f d myrslätt i Bissjön. Långkonsonantism föreligger enligt uppteckningar även i ett naturnamn *Sökmyrberget sökmyrbærje* — Sökmyrberget Gn 51 SV från Bure sn, Vb. Exempel på nasalassimilation av *n* i Östnorden är få (se Moberg 1944 passim). Degerforsmålet — den dialekt som ligger närmast till hands här — uppvisar dock i vissa fall sådana (se Åström 1888 § 128 2:o). De talrika namnen på *Synk-*, *Sönk-* och de ovan nämnda appellativen *synke*, *sönke* *n* som finns i övre Norrland måste — om resonemanget ovan är riktigt — ha associerats till den vanliga liktydningen *sänke* *n*, bildad till kausativet *sänka*, och fått sin nasal genom analogi. De assimilerade föregångarna — och de i vissa ortnamn måhända bevarade orden — *sycke*, *söcke* har i så fall ursprungligen inte haft något att göra med beredning av lin eller hampa utan bör i stället ha betytt 'plats där man sjunker ned'. För en betydelseparallell se Falck-Kjällquist 1973 s 83 och betr *Synk-* i ett norrbottniskt myrnamn Pellijeff 1985 s 163.

Efterleden *-lund* är sannolikt suffixartad. Om *Sökmyrlund* och liknande namn se ytterligare Hagervall 1986.

1 Berglunda *bärjlända* 1/16 kr — Berglunda 1882 jb, Berglunda 1855 HLA — Berglunda ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution 22/11 1855 beviljades krononybyggaren Pehr Jansson i Högländ och förre fältjägaren Jacob Andersson Wännman i Holmsjö (båda orter inom Vännäs nuv kn) tillstånd att anlägga ett krononybygge Berglunda. Jb 1882 uppger att nybygget skattlades 31/12 1868 till 1/16 mtl med 36 frihetsår fr o m 1856, dock så att halv skatt skulle erläggas sedan 3/4 av frihetstiden gått. Hemmanet skatteomfördes 4/4 1894.

Namnet har sannolikt tillkommit vid insyningen. Enligt det protokoll som upprättades då utsågs plats för bostaden på »den så kallade Gäktjernliden». En analys av uppteckningar visar att namn på *-lunda* i övre Norrland knappast är genuina. I detta fall indicerar det kvarstående *d*:et i uppteckningen att vi har att göra med en sådan namntyp. Förleden kan sägas vara sakligt motiverad och efterleden suffixartad. Av protokollet framgår att sökanden önskade att få kalla stället *Berglunda*. Om namntypen se utförligare Hagervall 1986.

1 Bergnäs *bärjnäs*, ä *bärjnäs*, y *bärjnäs* 11/64 sk — Bergnäs 1882 jb, Bergnäs 1827 HLA — Bergnäs ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution

10/12 1827 beviljades en soldat vid namn Hans Strand tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen.

Om *Bergnäs* vore sekundärt till ett naturnamn *Bergnäset, skulle förleden *Berg-* tänkas kunna återgå på ett äldre (när)namn *Berget på det i syneprotokollet för nybygget omnämnda *Storberget*, nedanför vilket sökanden utsett plats för bostaden. Förmodligen är *Storberget* identiskt med antingen *Erik-Mickelsberget* eller *Bergnäsberget* (se ek 20J 7i och Tk 20J NO), det senare namnet ett ännu yngre, till bynamnet sekundärt, namn. Vad efterleden *-näs* i så fall skulle kunna tänkas syfta på är osäkert. Visserligen ligger byn mellan Hjoggsjöbäckens och Mobäckens sammanflöde, men bäckarna är så obetydliga och den näsform som deras lopp har så intryckt att det kan ifrågasättas om namngivaren uppfattat terrängen som ett vattendragsnäs. Eventuellt skulle betydelsen 'utskjutande del av berg (eller skog)' kunna föreligga rent sakligt, men den är inte belagd i övre Norrland. Detsamma gäller betydelsen 'vägnäs'. (För en översikt av tänkbara betydelser hos ordet *näs* n se Lindén 1968.) En sekundär betydelse 'slätternäs' (se dens s 98) skulle eventuellt kunna komma ifråga, eftersom en sådan är belagd från sydöstligaste delen av Västerbotten (se Hagervall 1986 *-näs*). I syneprotokollet sägs att bostaden utsågs på en »Gran lid», och ingen slätter omnämns. Det är väl här sannolikast att namnet tillkommit vid insyningen och att förleden syftar på den allmänt sett mycket bergiga terrängen på platsen. Efterleden är troligen suffixartad och kanske en pendang till efterlederna i *Håk-*, *Nylands-* och *Nynäs* i *Bergnäs*' omedelbara omgivning. Enligt syneprotokollet anhöll sökanden om att få kalla platsen *Bergnäs*. Om namntypen se utförligare Hagervall 1986.

1-2 Björnlandsbäck ä *bjøn-*, y *bjøn/lansbæk*, *bjøn/lansbæk*, *bjøn/lansbæk* 55/128 sk — Björnlandsbäcken 1801, 1825, 1882 jb — Björnlandsbäck Stg, ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ I jb 1801 uppges att hemmanen nr 1 och 2 är upptagna 1787 resp 1790 med 25 års skattefrihet. Jb 1825 redovisar 2 hemmansnummer. Enligt uppteckning och en tidningsartikel (Västerbottens-Kuriren 21/9 1971), rubricerad Björnlandsbäck, upptogs nr 1 redan 1750 av en same vid namn Tomas Bengtsson, nr 2 senare av en Jonas Svensson, född 1743 i Brån (nuv Vännäs kn). Av allt att döma har Lundkvist (VKH s 250) förväxlat de två nybyggarna. Upptagningsåret för nr 2 stämmer inte heller med jordeboksuppgifterna 1801 (se även Norrlandskommittén, tabell 5). Jordnaturen är i jb 1882 skatte, varför en omföring måste ha ägt rum.

Namnet *Björnlandsbäck* är sekundärt till naturnamnet *Björnlandsbäcken* — *Bienlandsbecken* 1676 LMV X:7, *Biänlandsbecken* 1785 LMV Z 7:1, *Biörnlandsbäcken* Stg, *Björnlandsbäcken* Tk 20J NO, som rinner väster och söder om byn, ut i Pengsjön. Bäcknamnet är säkerligen i sin tur sekundärt till ett *Björnland*. Förleden i *Björnland* kan inte vara mansnamnet *Björn*, eftersom skrivningar med *Bien-*, *Biän-* finns tidigt. Oftast har starkt böjda personnamn dessutom genitiv-*s*- i kompositionsfogen, såvida de inte är mycket gamla och har haft *-ar*-genitiv som har synkoperats. (Beträffande böjningen av namnet *Björn* se Noreen 1904 § 412:2 och jfr SMP.) Det finns emellertid liten anledning att i första hand räkna med att *Björnland* vore så gammalt. Troligare är att djurnamnet *björn*, vb dial *bjan*, *bjer*, *bjøn* (se uppteckningar), utgör förled i *Björnland*. Härför talar några naturnamn i den omedelbara omgivningen: *Björnmyran* *bjønmyra* — *Björnmyran* Tk 20J NO, *Björnhällan* *bjønhälä* — *Björnhällan* DAUM, där enligt uppteckning *björnar* hållit till, och *Björnto* *bjõtö* — *Björnto* DAUM, en trång passage

mellan två höjder. Mellan *Björnlandskullen bjørnlandskålen* — Björnlandskullen Tk 20J NO, höjd sydväst om byn (sekundärt namn till det postulerade *Björnland* eller möjligen — men mindre troligt — reducerat ur ett **Björnlands(bäcks)kullen*) och Sjömyrkullen finns fångstgropar. De är ännu inte undersökta, och det är oviss om de använts just till björnjakt. I äldre källor förekommer uppgifter om björnjakt med grop (se tex Lagercrantz 1933 ss 75, 79 och 82 och där anf litt), men de anses vara mycket osäkra. Klara belägg för sådan björnjakt saknas (se tex Spång och Westerdahl 1981 ss 282—299 med där anf litt och Broadbent 1982 s 92). Stg skriver om ett *Björnlandsberget*, som uppges vara stort och högt — »kanske 20 famnar» — norr om Gräsmyrs byaområde. Möjligen är detta ett äldre namn för något av bergen söder om byn. På Geddas karta från 1661 (LMV Z 31 1:2) finns en tjärn utsatt som skrivs *Biörlandz Tiern*, ett numera försvunnet namn. När Stg beskriver det närbelägna Åkertjärn jämför han med »Björnlands åkerbackar». Det kan alltså anses som säkert att *Björnland* var ett namn på terrängen kring byn på Stenbergs tid, till vilket de behandlade namnen på *Björnland*- är sekundära. Appellativet *björnland* är enligt uppteckningar belagt från Högås i Tärna, Vb: *bjørnlan* 'plats där björn med förkärlek håller till'. Paralleller är *älgland* och *tjäderland* för terräng där älg resp tjäder finns, belagda från Sorsele, Vb. Vilket av namnen *Björnland*, *Björnmyran*, *Björnhällan* eller *Björnto* som är primärt i namnkomplexet är svårt att avgöra; det kan mycket väl röra sig om parallella bildningar. *Björnlandsbäcken* betyder alltså sammanfattningsvis 'bäcken som rinner genom terrängen där björnar håller till'. I grannbyn Pengsjö används ofta närnamnet *Bäcken* om byn, förklarligt med tanke på namnets längd.

Bebyggelsen på 1:2 och 1:6 kallas *Neribyn neri bÿn* och gårdarna på 2:6, 2:7 och 2:8 oppositivt därtill *Oppibyn opi bÿn*. På 2:5 ligger *Fridhem*, ett under 1800-talet från nr 2 avsöndrat torp. *Fridhem* är ett mycket vanligt schablonnamn, som förmodligen tillkommit vid upptagandet av nybygget. Om ett identiskt namn i Byske sn, Vb, se Widmark 1958 s 45. I byn kallas bebyggelsen *Åsen uta åsq* efter en ås med samma namn (se uppteckning). Till Björnlandsbäck räknas även *Dalarö dälvarö* — Dalarö 1825 jb — Dalerö ek, Dalarö Tk 20J NO, upptaget som 1 hemman i jb 1825. Det sammanlades med Björnlandsbäck efter utslag 22/11 1865 och redovisas därefter inte separat i jb. Hemmanet är säkerligen uppkallat efter orten i Stockholms skärgård, och namnet är säkerligen tillkommet i samband med nybyggesanläggningen. Det saknar helt topografisk motivering. I Björnlandsbäck kallas platsen *Östomsjön östomsjön* (se Östansjö). Om namntypen se utförligare Hagervall 1986.

1 Bojnäs bøjnäs, y bøjnäs 1/16 sk — Bojnäs 1882 jb, Boijnäs 1831 HLA — Bojnäs ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution beviljades Nyby (nuv Vännäs kn) byamän tillstånd att anlägga krononybygget Bojnäs. Det har sedermera skatteomförts.

Något naturnamn *Bojnäset är inte belagt. Förleden *Boj-* är tillkommen i anslutning till namnet *Böjeln, Bojen bøjøn* — Böjeln, Boijeln 1831 HLA — Bojen Tk 20J NO, den markerade krök som Pengån gör norr om platsen. Om subst *böjel* 'krökning' se Lindgren 1940 och uppteckningar från Jörn och Arvidsjaur. Ordet är väl snarast en *ila*-bildning med likhetsbetecknande innebörd (för paralleller se Olson 1916 s 248 ff). I det protokoll som upprättades vid insyningen nämns under »Ånges och Rödningsland» en myr »Boijmyran». Man får väl se *Bojen* och förleden i *Bojmyran* som kort-

varianter. Ett subst *böj* m 'krok, krökning' är enligt uppteckning belagt från Hössjö söder om Vännäs. Skrivningarna med *-o-* är sannolikt upp-snyggade former. Se även Ståhl 1959 s 66 och där anf litt om ett dalskt namn *Böjen* på en slog och en bäck. Efterleden är ortnamnselementet *-näs*, som kan sägas vara sakligt passande, eftersom nybygget anlades på det vattendragsnäs som bildas av *Böjeln*, *Bojen*. Enligt syneprotokollet bad sökandena att få kalla platsen *Bojnäs*. Om namntypen se ytterligare Hager-vall 1986.

1-6 *Brån* *bren*, *brøn*, *y brøn* ~ *brøn* 21/64 sk — Bröön 1543, Brönn 1547, 1556, 1580, Bron 1609, Brån 1723, 1825, 1882 jb, Brön 1539, Brönn 1553, 1566, Brönn 1606 bl, Bränää 1619 ml — Brån 1661, 1666 LMV Z 31 resp Z 31 1:2, Bråns by Stg, Brån ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Jbb 1543 och 1546 redovisar 4 nominati i Brån. 1547, 1556 och 1562 finns ingen angivelse. 1580 uppges mantalet vara 4 och bågamantalet 4. 1606 och 1613 tas 4 nominati upp, 1667 och 1680 3. 1701 och 1725 tas 3 hemmansnummer upp, 1751 lika många, men antalet brukningsenheter är 5, 1773 och 1801 6 nummer, 1825 lika många med 8 brukningsenheter. Ägoinnehavet var 1543 och 1546 187 skl med fördelningen 156:31 på åker och äng. 1547 och 1556 redovisas 267 örl, 1562 och 1580 279 örl och 1606 231 örl. Jbb 1609-10 tar upp 18 1/2 spl och 1 skl åker samt 7 1/2 spl linda. Mantalet är 1667 och 1680 1 27/32, 1701, 1725 och 1751 1 25/32, 1773, 1801 och 1825 2 1/64, allt skatte.

Brån är sekundärt till ett naturnamn. Nordlander 1908 s 73 menar att det rör sig om ett *vin*-namn. Hur han tänkt sig utvecklingen anger han inte. Att vi här har att göra med ett *vin*-namn är emellertid högst osannolikt (se härom Jansson 1951 s 416 ff och karta 3). Flera paralleller finns till namnet (se tex Bucht i SOVn 1 ss 57, 67 och 72). *Brån* i Vännäs har ibland sammanställts med fsv *brun*, *bryn* f 'kant, rand, bergskam' (se tex Nilsson i VKH s 165). Enligt Wessén 1968 s 102 har formen med *y* överförts från plur redan i fsv. Det är inte sannolikt att *y* skulle ha förkortats och resulterat i *ö*-vokalism (se äldre skrivningar), eftersom uttalet med *-ä* inte gärna kan gå tillbaka på *y*. En kraftig motinstans är även skrivningen *Bränää* 1619, som indikerar neutrum. Det är knappast troligt att den unga genusväxlingen hos ordet *bryn* (se Wessén ib) skulle kunna ha ägt rum även i ortnamnet. Bucht 1924-25 s 17 räknar — jämte ett annat förslag (se nedan) — med en neutral *ja*-stam **brjñ* (< **brünja*), som utgångspunkt för flera likalydande ortnamn. Även här är emellertid uppteckningen med *-ä* för Vännäs-namnets del en motinstans. Neutrala *ja*-stammar är enligt Wessén a a s 103 till yttermera visso mycket fåtaliga. Enklast är väl att utgå från en neutral *a*-stam (som Bucht 1924-25 s 17 gör), bildad till svagstadiet av *brinna* (se Hellquist 1905-06 *brånad* och Åström 1888 § 24 anm 2 s 38) och då snarast en form **brun-*. I södra Västerbotten har vi att vänta *ö*-vokalism ur *ü* (se Bucht 1924-25 s 176 och Larsson 1929 ss 10 och 56). De yngre skrivningarna och det yngre uttalet får ses som anpassningar till identiska eller liknande ortnamn med *ä*-haltigt uttal på annat håll.

Vad så beträffar betydelsen föreligger två alternativ. Stenberg anger under *brån* n att ordet 'har nästan samma betydelse som *bränn* eller def *bränna* [. . .] om icke med den skilnaden, at detta betecknar det brända stället, så länge ej ännu någon ny skog är upwuxen. Dessa båda skiljas ifrån *swidja* derigenom, at de tillkomma af wådaskogseld'. Enligt uppteckning från Bodbyn (Sävar sn, Vb) finns appellativet *brån* n *brøn* (best form *brønja*) i

betydelsen 'avbränd skogsbacke — pga våldeld'. En svag form *bråne* m *bræna* ~ *bræna* är också flerstädes belagd i Västerbotten. Från Bygdeå, Nysätra och Sävar föreligger emellertid också en betydelse 'högre mark', 'stenig mark', 'stenigt, högt land', 'torrt, högt land' och 'skogsholme, stenigt el bergigt och skogigt fastland på myrar', vilken väl får antas vara sekundär. Se härom Bucht i SOVn 1 s 107. Vi skulle således här ha att göra med ett verbalabstrakt som har konkretiserats och fått betydelsen 'platsen där det har varit brand'. Appellativet *brån* har därefter även kommit att användas som terrängbeteckning för höga, glest bevuxna lokaler, oavsett om där brunnit. Om namnet givits i den ursprungliga eller sekundära betydelsen är svårt att avgöra i dag. Stg skriver att byn ligger på två åsar, vilket alltså inte utesluter den yngre, sekundära betydelsen.

Av bydelar kan följande nämnas: *Buvallen búvaln* — Bovall ek 20K 8a, Tk 20K NV, namn på några gårdar i byns sydvästra del. Betr förledens vokal se Erlandsson 1972 s 52. Pellijeff 1980 b s 46 skriver om ett identiskt namn i Överkalix att det utgörs av dialektens ord för fåbodvall. I vb dial är denna betydelse inte belagd. Namnet kan tolkas som 'vallen, åkern vid boden'. En del heter *Brännan ma bræna* — Brännan ek 20J 8i, Tk 20J NO. Om bet se *Brännan*. Bebyggelsen söder om sammanflödet av Ume- och Vindelälvarna kallas *Ljusåker júsåkan*. — Ljusåker ek 20J 9j, Tk 20J NO. Namnet är sekundärt till ett åkernamn, och förleden syftar på åkerns utseende. Området söderut, närmast Ume älv heter *Utibyn uti byn* — Ytterbyn ek 20J 8i, Tk 20J NO. Förleden anger läge i förhållande till bycentrum. Namn på försvunnen bebyggelse är enligt meddelare (T F) *Knösen vjósyn* — Knösen DAUM. Namnet är sekundärt till ett likalydande naturnamn, och betydelsen är 'liten kulle' (se Larsson-Söderström).

1 Brännan *bræna* 5/64 sk — Brännan 1882 jb, Brännan 1832 HLA — Brännan ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 24/11 1832 beviljades Samuel Jonsson från Tvärålund i nuv Vindelns kn, Vb, tillstånd att anlägga ett krononybygge på platsen. Det har sedermera skatteomförts.

Namnet är best form sg av vb dial *brænna* f 'skogsbacke . . . som frodigt är bewäxt af för gammalt öfvergången skogseld' (Stenberg), 'avbränt skogsparti' (Larsson-Söderström), 'ställe där det brunnit' (uppteckning från Lövångers sn, Vb). Enligt syneprotokollet önskade sökanden att platsen skulle ges namnet. Det kan sägas vara förledselliptiskt till ett naturnamn *Storkvarnbrännan* — Storqvarnbrännan 1832 HLA, som i syneprotokollet uppges vara övergången av skogseld året före. Vidare sägs att nybyggets åkermark skulle ligga på en plats med detta namn.

Ett numera ödelagt ställe på 1: 3 norr om bykärnan heter *Torpet*.

1 Brännfors *brænfös* 1/8 sk — Brännfors 1882 jb, Brännfors 1834 HLA — Brännfors ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 7/2 1834 beviljades Carl Fredricsson och Jon Jonsson i Orrböle (söder om Brännfors) tillstånd att anlägga krononybygget Brännfors. Det har sedermera skatteomförts.

Det finns på platsen topografiska förutsättningar för att *Brännfors* skulle kunna anses vara sekundärt till ett naturnamn *Brännforsen. Ca 1 km söder om byn ligger en kraftig fors i Tvärån. Något sådant forsnamn är dock inte känt i byn. Man har således goda skäl att anta att namnet tillkommit vid insyningen. Det är möjligt att namngivaren gjort nybyggesnamnet sekundärt till namnet på det ca 5 km norrut belägna och två år tidigare anlagda krononybygget *Brännan* (se d:o).

Ett namn på ett mindre berg är *Torpkläppen tårpkläppen* — Torpkläppen ek 21J 1h, vilket vittnar om ett numera försvunnet bebyggelsenamn *Torpet.

1 Dombäck *dombäck* 5/64 kr — Dombäck 1882 jb, Dombäck 1831 HLA — Dombäck ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution 19/7 1831 beviljades salpetersjuderiverkmästaren Johan Esaias Hörnqvist från Pengsjö (nuv Vännäs kn) rätten att anlägga ett krononybygge på platsen. Enligt en senare anteckning i jb 1882 skatteomfördes 5/128 mtl 15/5 1912.

Namnet *Dombäck* skulle eventuellt kunna vara sekundärt till ett försvunnet *Dombäcken, i så fall namn på den numera delvis i dike ledda bäck som rinner genom det enda hemmanet i byn. Sydväst resp nordväst om byn reser sig *Dombäcksberget dombäcksbårja* och *Dombäcksklippen*, sekundära bildningar antingen till bebyggelsenamnet eller direkt till det antagna bäcknamnet. Att anknyta förleden till subst *dom* 'domslut', som i vissa sydliga ortnamn (se Lindroth i OGB 4 s 107, Andersson 1965 s 223 f och där cit litt), är knappast möjligt i en så ung bygd som denna. En annan möjlighet vore att anknyta *Dom-* till ett verb *domma, *dumma* 'bilda(s) imma' eller subst **dom(b)a*, *dum(b)a* f 'dimma' (se Andersson 1965 s 224 not 25 och där cit litt). Ordbildningstypen verbstam+substantiv är dock mindre vanlig i ortnamn. Däremot skulle man bättre kunna försvara antagandet av en sammansättning *Dumbubäck. Men ord på **dom(b)*, **dum(b)* med angiven betydelse är inte belagda i övre Norrland, varför teorien får anses mindre sannolik. Att utgå från en participform *dumpin* av verbet *dimba* (se Rietz s 89) är omöjligt. Mest tilltalande är väl att se *Dom-* i *Dombäck* som adj *dum* 'dov'. Stenberg anger under *dum* betydelsen 'douce ton eller ljud; säges om ljud, som är groft men ändock douce eller tjockt och oredigt, såsom när man slår i ett ihåligt trä eller när det skallar i ett täpt hwallf'. Se även Hellquist 1905-06 ordet *dum*. Enligt uppteckningar är även ett verb *dumpa dump* 'dåna, bullra' belagt från Vb. Från Hössjö (i Ume kommun) med flera ställen i Vb är ordet *dombjällra dombjällra* belagt som benämning på en större typ av bjällra, som har en dovare ton (se Larsson-Söderström och Hellquist 1905-06 samt Bucht i SOVn 4 ss 53 och 95 beträffande ortnamnsparallellerna *Dombäck* i Grundsunda och *Domsjö* i Själavad). *Dom-* i *Dombäck* syftar i så fall på bäckens dova läte, en mycket vanlig typ av vattendragsnamn.

I syneprotokollet uppges att bostaden skulle byggas på den »så kallade Hälltjernsliden». Vidare omnämns Storbäcken och Klintmyrbäcken som namn på närbelägna bäckar. Eftersom inget naturnamn *Dombäcken nämns, bör slutligen även den möjligheten hållas öppen att *Dombäck* vore ett uppkallelsenamn givet i samband med nybyggesanläggningen, kanske efter *Dombäck* i Grundsunda, som är en betydande, medeltida by, vid anläggningen av nybygget i Vännäs säte för lagman eller härardshövding för norra Ångermanland (se även *Håknäs*).

1 Eriksborg *eriksborj* 5/32 kr — Eriksberg 1882 jb, Eriksborg, Ericsborg 1848 HLA — Eriksborg ek, Tunell, Tk 20J NO, Eriksberg Gn 63 ~ Enligt resolution 19/12 1848 beviljades drängen Johan Erik Häggström i Holmbäck (nuv Vännäs kn) tillstånd att anlägga ett krononybygge på platsen. Jb 1882 uppger att nybygget skattlades enligt avvitringsutslag 31/12 1868 till 5/32 mtl med 36 frihetsår från och med 1849, dock så att halv skatt erlades sedan 3/4 av frihetsåren gått.

Eriksborg är ett primärt bebyggelsenamn. Förleden *Eriks-*, mansnamnet *Erik* i genitiv, syftar på den nybyggare som nämnts ovan, vars uttryckliga

önskan det enligt syneprotokollet var att få kalla nybygget *Eriksborg*. Efterleden *-borg* är suffixartad. Skrivningarna med *-berg* i jb 1882 och på Gn får ses som en skrivarlapsus. Accentfördelningen i dialektuppteckningen med huvudtryck på efterleden ger ett ungt riksspråkligt intryck.

1 *Fagerlund fågelaun* 1/8 kr — Fagerlund 1882 jb, Fagerlund 1833 HLA — Fagerlund ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 14/9 1833 beviljades bonden Olof Johansson i Gullsjö (Vännäs kn), nybyggaren Olof Jacobsson i Rödälund (Ume kn), bönderna Jonas Olofsson, Fredric Pehrsson Wännström och Carl Fredricsson i Gullsjö tillstånd att ta upp krononybygget Fagerlund. Jb 1882 uppger i en senare anteckning att hemmanet skatteomfördes efter resolution 8/11 1887.

Fagerlund ingår i ett större namnkomplex. Genom Fagerlunds ägo rinner *Fagerbäcken fågerbäkan* — Fagerbäcken 1661 LMV Z 31 1:2, Fagerbäcken Stg, Gn 63, ek 21J 2j. Man får anta att *Fagerlund* (liksom *Fagerliden*, skogsmark sydost om byn) är förledsekundärt till *Fagerbäcken* eller möjligen ett reducerat **Fagerbäckslund*, jfr *Fagerbäcksängena fågerbäcksänja* — Fagerbäcksänget ek 21K 2a. Fagerbäckens källa är *Fagertjärnarna fågersäna* [sic] — Fagertj^{na} Gn 56, Fagertjärnarna Tk 21J SO, som man får tänka sig som det primära namnet. *Fagerbäcken* kallas enligt uppteckning nämligen även *Fagertjärnsbäcken*, och man får då se *Fagerbäcken* som en redukt. Sekundärt till *Fagertjärnarna* är *Fagertjärnberget*, namn på ett berg öster om tjärnarna, och möjligen *Fabelsmyran* (se Tk 21J SO), som Fagerbäcken rinner igenom. Skrivningen *Fabelsmyran* finns bara på sena kartor, och namnet saknas i arkivsamlingar. Det kan alltså röra sig om en förvrängning av *Fager-* till *Fabel-* av ett *Fagertjärnsmyren fågersänsmyra*. En annan möjlighet vore att som utgångspunkt för *Fabels-* ansätta ett **Fagerbergs-* med oviss syftning.

Vilken betydelse förleden, som är adj *fager*, har i namnarketypen är ovisst. Etymologien är omtvistad. Hellquist 1905–06, Hedblom 1958 s 120 och Flemström 1972 s 46 f ser i namn med förleden *Fager-* en äldre betydelse 'passande, tjänlig', som emellertid är belagd bara i gotiskan (se härom Collinder 1959 s 83 f, som menar att denna betydelse är sekundär i gotiskan till följd av inflytande från sydeuropeiska språk). Om denna betydelse föreligger, syftar *Fager-* på Fagertjärnarnas tjänlighet i något avseende, väl troligast beträffande fiske eller slätter. Enligt Jonsson 1980 s 83 ff pekar betydelseomfånget hos adj *fager* i nordiska (och västgermanska) språk emellertid inte ut någon betydelse äldre än 'vacker' (se härom även Ståhl 1974 s 184). *Fager-* skulle i så fall uttrycka rent estetisk uppskattning av vattensamlingarna. Collinder 1959 s 84 ff anför betydelsen 'ljus, glänsande' för adjektivet, vilken han i motsats till Jonsson 1980 s 84 betraktar som gammal. Om denna senare betydelse föreligger, syftar förleden på tjärnarnas utseende i ett mera speciellt avseende. Det synes emellertid onekligen mest tilltalande att i namnarketypen se ett adj som uttrycker något mer eller annat än rent estetisk uppskattning. För den omtvistade betydelsen 'passande, tjänlig' talar en uppteckning från Nederluleå, Nb, gjord av Edvin Brännström (1928): *fägsta höra* '(det) vackraste (=bästa) höet'. I uppteckningen uttrycker adj knappast uteslutande estetiska egenskaper. Det är således svårt att här ange den exakta betydelsen; härför är uppteckningarna för ofullständiga i arkiven. Namnet *Fagerlund* är kanske en redukt av ett **Fager(bäcks)lunden* eller — kanske troligare — en medvetet förleds-ansluten bildning till något av de ovan behandlade namnen på *Fager-*,

var till ett suffixartat *-lund* lagts. Om det senare är fallet, kom namnet till vid insyningen. Betr namntypen se ytterligare Hagervall 1986.

1 Fagernäs *fagarnäs* 1/4 kr — Fagernäs 1825, 1882 jb, Fagernäs 1815 HLA — Fagernäs ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution och avvitringsbeskrivning (LMV Z 37 1:1) beviljades krononybygget Fagernäs till anläggning 3/8 1815. Jb 1825 uppger emellertid att det anlades efter utslag 4/9 1821 mot 35 års frihet. Upptagaren hette enligt Lundkvist (VKH s 251) Anders Israelsson och kom från Kolksele (nuv Vännäs kn). Enligt senare anteckning i jb 1882 omfördes nybygget till skatte genom två utslag 23/9 1892. Jb 1825 tar upp 1 hemmansnummer.

Namnet har med säkerhet tillkommit i samband med nybyggesanläggningen. Namn på *Fager-* är mycket vanliga i Sverige, och de har väl bildat mönster. Efterleden *-näs* är topografiskt omotiverad. Om detta och liknande namn se utförligare Hagervall 1986.

1 Forsbacka *fösbåka* 1/8 sk — Forsbacka 1882 jb, Forssbacka 1855 HLA — Forsbacka ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 6/10 1855 beviljades hemmansägarna Olof Tobiasson och Jacob Jacobsson i Spöland (nuv Vännäs kn) tillstånd att upparbeta ett krononybygge på platsen. Jb 1882 uppger att nybygget skattlades efter avvitringsutslag 31/12 1868 till 1/8 mtl med 32 frihetsår, dock så att halv skatt betalades sedan 3/4 av frihetsåren gått.

Namnet är knappast sekundärt till ett gammalt naturnamn. I det protokoll som upprättades vid insyningen av nybygget anges att bostaden skulle anläggas på »en stenbunden höjd mellan Långkläppbäcken och berget Långkläppen». Långkläppbäcken är förmodligen ett av Raningsbäckens biflöden. Bäckarna är obetydliga. Det troligaste är väl att namnet kommit till vid insyningen och att förleden *Fors-* har en allmän syftning på små forsar i dessa bäckar, som faller avsevärt på en kort sträcka. Efterleden är *-backa*, en vanlig, suffixartad ortnamns efterled efter mönster av äldre bildningar med pluralt *-a* eller oblik form sg av mask *an-*stammar (se härom Hellberg 1960 s 11 ff och uppteckning, namnet *Forsbacka*). Efterleden kan sägas vara motiverad. Enligt syneprotokollet föreslog synemännen namnet. Om detta och liknande namn se ytterligare Hagervall 1986.

1 Fredrikshall *frèdrùkshål* 1/16 kr — Fredrikshall 1882 jb, Fredrikshall 1856 HLA — Fredrikshall ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution 3/10 1856 fick drängen Fredrik Carlsson i Högbäck (nuv Vännäs kn) tillstånd att upparbeta krononybygget Fredrikshall. Jb 1882 uppger att det enligt avvitringsutslag 31/12 1868 skattlades till 1/16 mtl med 40 frihetsår fr o m 1857, dock så att halv skatt skulle betalas sedan 3/4 av frihetsåren gått. Hela hemmanet skatteomfördes 1/12 1896.

Förleden i namnet är mansnamnet *Fredrik* i genitiv, och samma mansnamn bärs även av nybyggaren. Enligt syneprotokollet skulle bostaden anläggas på »östra sidan af och invid Orrmyrkläppen». Dessa omständigheter indikerar att vi här har att göra med ett namn som tillkommit vid insyningen. Flera identiska nybyggesnamn finns i Vb, varav ett tillkommit tidigare än detta (se härom Hagervall 1986). *Fredrikshall* har snarast vandringsnamnskaraktär och är sannolikt en pendang till det norska *Fredrikshald*, där Karl XII sköts till döds. Enligt syneprotokollet föreslog synemännen namnet. Efterleden *-hall* har appellativ motsvarighet i dial (se Stenberg) och kan sägas vara topografiskt motiverad.

1 Fällfors *fälförs* 5/16 sk — Fällforsen 1783, 1801, Fällforsen 1825, 1882 jb — Fällfors ek, Gn 63, Tk 21J SO ~ Av db 27/11 1764 (HLA A 1 a: 38)

framgår att en nybyggare vid namn Johan Nilsson fått tillstånd att ta upp nybygget Fällfors efter resolution 21/9 1764. Lundkvist (VKH s 240) uppger att upptagaren var dennes far, den avskedade soldaten Nils Hansson Lustig. Han är skriven på hemmanet i jb 1773. Jbb 1801 och 1825 redovisar 1 hemmansnummer, provisionellt skattlagt till 1/8 mtl kr. En skatteomföring har alltså ägt rum före 1882.

Namnet är sekundärt till naturnamnet *Fällforsen fælfåsn, y -fåsn* — Felleforsen 1562, felleforss 1567, felleforssenn 1580 fr — Fällforsen Stg, fors belägen i Umeälven, ca 3 km västnordväst om byn. Forsen var före regleringarna så mäktig att den föranledde Stg att beskriva dånet och bullret som varande så högt »at icke allenast marken, utan också sjelfwa bergen derinwid kännas darra och skälfwa; och hwilket då höres i bland på mer än 2 mil derifrån». Förleden är vb dial *fälla* f 'trakt där skogen är fälld i. bränd' (Lindgren 1940, se även Larsson-Söderström, ordet *vindfälla*), efterleden subst *fors* m. Förledens slut-e i skrivningarna ur fr är en försvagad genitivform som senare synkoperats. Nybygget kallas ibland i källorna *Fällforssjön* — Fällforssiön 1764 HLA A 1 a: 38, som var namnet på en numera utdikad sjö (se Lundkvist VKH s 240). Ett tredje äldre namn är *Lustigmark läst, märk, -märken* — Lustigmarken Stg, vars förled syftar på den förste åbon. Efterleden är *-mark*, bebyggelsenamnsefterled efter mönster av äldre namn på *-mark*. Enligt meddelare (H P) låg hemmanet på nuv 1: 13.

Ett hemman (nuv 1: 16) heter *Nybruket nybruka* — Nybruket ek 21J Oh. Betydelsen är 'nybygget'. Ett område i närheten av Sjöbäcken kallas enligt meddelare (H P och G L) *Pyttelbacken* efter en liten person, *pyttel* m (se Rietz s 515 a).

1 Fällforsbäck fælfosbæk 1/8 sk — Fällforsbäck 1882 jb, Fällforsbäck 1833 HLA — Fällforsbäck ek, Gn 63, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 12/3 1833 beviljades Per Jonsson, Nils Nilsson och Olof Isacsson i Fällfors (nuv Vännäs kn) tillstånd att anlägga krononybygget Fällforsbäck. Jb 1882 anger jordnaturen som skatte, varför en skatteomföring skett.

Namnet är sekundärt till ett naturnamn *Fällforsbäcken* — Fällforssbäcken 1764 HLA A 1 a: 38, Fällforsbäcken 1833 HLA — Fällforsbäcken Tk 21J SO. Om förleden *Fällfors-* se *Fällfors*. Efterleden är subst *bäck* m och den syftar på det vattendrag vars källa är *Sjölidsjön*, ä *Fällforssjön* (se dessa namn) och vars namn uppströms närmast sjön är *Sjöbäcken* och nedströms i höjd med *Fällfors*, *Fällforsbäcken*. Man kan tänka sig åtminstone två förklaringar till namnets uppkomst. Det kan röra sig om en redukt av ett **Fällfors(sjö)bäcken* — Fällforssjöbäck 1852 HLA A II a: 61: 266 'bäcken som rinner från Fällforssjön' eller också betyder namnet 'bäcken som rinner över (byn) Fällfors ägor'. Enligt syneprotokollet önskade sökandena att få kalla nybygget *Fällforsbäck*.

Enligt meddelare (G L) kallades en gård som låg avsidet *Bakomdella*. Namnet består av ett lägesangivande adverb med bet 'bakom (ngt)' (se Larsson-Söderström *bakantillan*).

1 Fällforsheden fælfoshêdn 5/32 sk — Fällforsheden 1825, 1882 jb, Fällforsheden 1809 — Fällforsheden. Krono Nybygge Stg, Fällforsheden ek, Gn 63, Tk 21J SO ~ Enligt Norrlandskommittén beviljades nybygget Fällforsheden till anläggning 9/8 1804. Lundkvist (VKH s 251) uppger att anläggningsåret var 1809 och att nybyggaren hette Johan Nilsson, född 1785. Förmodligen kom nybygget aldrig till stånd 1804. Jb 1825 redovisar 1 hem-

mansnummer, omfattande 1/8 mtl kr. Hemmanet uppges vidare vara provisionellt skattlagt den 17/1 1815. En skatteomföring måste ha ägt rum.

Namnet är säkerligen tillkommet på myndigheternas initiativ. Enligt uppteckning kallas byn i omgivningarna *Berget bärja*, vilket stämmer bra topografiskt: den ligger högt på en bergsslutning. Den upptecknade uttalsformen ger dessutom ett riksspråkligt intryck. Namngivarna har här bildat ett namn med ett äldre ortnamn *Fällfors* som utgångspunkt och lagt till ett *-heden*. *Fällfors*-ingår som förled i en större grupp av natur- och bebyggelsenamn i omgivningen. *Heden hēa*, med betydelsen 'sandhed [jämn med tallskog bevuxen sandmark]' (Larsson-Söderström), är namnet på ett vidsträckt område på båda sidor av Umeälven i trakten. Namngivarna har tydligen föredragit det senare namnet, som har en vidare syftning och som inte stämmer speciellt väl topografiskt.

1 *Fällforsselet fælfoſsēle* 13/96 sk — Fällforsselet 1801, 1825, 1882 jb, Fällforsselet 1819 HLA A II a: 12: 34 — Fällforssellets Nybygge, Fellforsselet eller Hällnäs Krono Nybygge Stg, Fällforsselet ek, Gn 63, Tk 21J SO ~ Enligt jb 1825 upptogs nybygget Fällforsselet 1798 mot 25 års frihet. Norrlandskommittén anger två anläggningsår, 1798 och 1819. Lundkvist uppger (VKH s 251) att sökanden 1798 hette Nils Hansson Lustig. Enligt syneprotokoll 1819 förrättades ägosyn till följd av att åbon då (vid namn Johan Nilsson) ej fullgjort sina skyldigheter. Jbb 1801 och 1825 redovisar 1 hemmansnummer. Stg tycks ha blandat samman Hällnäs (se d:o) och Fällforsselet (se namnbeläggen ovan).

Namnet är sekundärt till ett naturnamn *Fällforsselet fælfoſsēla* — Fellforsselet Stg, Fällforsselet Tk 21J SO. Om förleden *Fällfors*- se detta namn. Efterleden, best form sg av subst *sel* n, betyder 'lugnvatten' och syftar på ett sådant nedströms *Fällforsen*. Stg beskriver Umeälven på platsen på följande sätt: »Fällforsselet, räcker till midt emot Nybygget af samma namn. Gent emot Nybygget Fällforsselet i Elfvens krok är wäl icke fors, men dock så starkt strömdrag, att man swårigen kan ro der. — Sedan rinner Elfwen som sell allt till Pengforsen.» Ett äldre, sekundärt och mera adekvat namn på bebyggelsen är *Näset nēsa*, även det sekundärt till ett naturnamn. Enligt uppteckning användes det senare namnet i byarna omkring. Man säger *opa nēsan*. *Näset* syftar som naturnamn på den udde i Umeälven där det äldsta hemmanet (1: 3) ligger. Prepositionsvalet *opa* (fsv up a 'upp(e) å, uppe på') kommer sig av det höga läget. Stg beskriver det så här: »Fellforsselet . . . ligger på en hög sandhed, som är smal och horisontel, och just på dess udde, nära Elfwen, der den har brådstupa branta med skog bewäxta backar och är mycket högre än heden . . .» Ändelsen *-en* är vb dialativ sg n (< fsv *-inu*, *-eno*). Med all sannolikhet är namnet *Fällforsselet* åsatt nybygget i samband med anläggningen. Det långa *e:et* i uppteckningen talar — utöver det tidigare anförda — för det. Man har således »döpt» nybygget efter en naturföreteelse som ligger längre från bebyggelsen än det näs varpå bebyggelsen faktiskt skulle anläggas. Det verkar som om namngivaren här har velat skapa en bebyggelsenamnkrets med namn där *Fällfors*-ingår som förled och där efterleden varierar (jfr *Fällforsheden*).

1 *Granlund græn|ån* 1/8 sk — Granlund 1825, 1882 jb — Granlund ek, Gn 63, ek 20J 7j ~ Krononybygget Granlund uppges i jb 1825 ha beviljats till anläggning 17/11 1802 mot 25 års frihet. Enligt Lundkvist (VKH s 252) hette nybyggaren Per Olofsson och kom från Överboda (nuv Umeå kn). Jb 1825 upptar 1 hemmansnummer. En skatteomföring måste ha ägt rum. Nu är byn öde.

Namnet har förmodligen kommit till i samband med nybyggesanläggningen. Förleden är trädnamnet *gran* 'Picea abies', ä vb dial *gr'æn* (se Stenberg, Larsson-Söderström och Fries 1957 s 223 samt dens a a karta 12). Efterleden är i så fall ett suffixartat *-lund*. Ett appellativ *granlund* m 'dunge av granar' finns emellertid belagt från Vb (se uppteckning), varför namnet skulle kunna antas vara folkligt. Att här mitt på den skogsklädda kronoallmanningen, långt från övrig bebyggelse skulle ha funnits en plats som befolkningen haft behov av att kalla *Granlund är föga sannolikt. Nybygget anlades på skogsmark som 1785 avvittrats från Strands by, som ligger öster om *Granlund* (se härom Johansson 1953 s 100 f). Det första förslaget ges därför företräde. Förleden syftar helt allmänt på *granskog*. Om detta namn och liknande se ytterligare Hagervall 1986.

1 Gransele *grånsele*, *grænsele* 1/8 kr — Gransele 1882 jb, Gransele 1831 HLA — Gransele ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 17/7 1831 beviljades Jon[as] Andersson i Harrselsfors (nuv Vännäs kn) tillstånd att anlägga ett krononybygge på platsen. Ett senare tillägg i jb 1882 upplyser om att 1/16 mtl omfördes till skatte efter utslag 7/6 1926.

Namnet är möjligen sekundärt till ett äldre naturnamn *Granselet, som i så fall bör ha syftat på ett lugnare avsnitt av Umeälven nedströms Harrselsforsen. Vad beträffar förleden talar uppteckningarnas vokalkvalitet för att man kan utesluta ordet *grand* m 'uppgrundning' med sekundära betydelser (se Stenberg, ordet *grande*, och uppteckningar). Uttalet med *-æ-* ~ *-a-* och supradentaliseringen i den ena av uppteckningarna talar för att trädnamnet *gran* f 'Picea abies' ligger till grund (se under *Granlund* och där anf litt). Enligt syneprotokollet fanns på ömse sidor om den tilltänkta platsen för bostaden *granskog*. Om namnet är gammalt, utgörs efterleden av best form sg nominativ eller obest form sg dativ av subst *sel* n 'lugnvatten' (se härom Bucht i SOVn 2 s 28 och där anf litt). Namnet kan emellertid även ha tillkommit vid insyningen. I omgivningarna finns ett komplex av namn, vars för- och efterleder utgörs av subst *sel* n. Möjligen har namnet anslutits till dessa namn (se i efterledsregistret under *sel*). Enligt syneprotokollet begärde sökanden att få kalla nybygget *Gransele*.

1 Gullbäck *gælbæk*, *y gællbæk* 1/8 kr — Gullbäcken 1825, 1882 jb — Gullbäck Krono Nybygge Stg, Gullbäck ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt jb 1825 är Gullbäck ett kronoskattehemman, anlagt 1804 mot 20 års frihet. Norrlandskommittén anger 3/11 som resolutionsdatum. Lundkvist (VKH s 252) uppger att nybyggaren hette Mikael Jonsson från Stärkesmark (nuv Vännäs kn). En senare notering i jb 1882 upplyser att skatteomföring skett 21/3 1890.

Gullbäck är säkerligen ett ungt namn, tillkommet i samband med nybyggesanläggningen. Något primärt bäcknamn *Gullbäcken har inte kunnat konstateras på platsen. Förleden kan inte heller knytas till nybyggarens förnamn. Normal anslutning till namnen på *Gull-* kring *Gullsjö* (n) (se d:o) kan knappast föreligga på grund av det stora avståndet mellan Gullbäck och dessa lokaler. Enligt flera meddelare i trakten skulle namnet ha förväxlats med *Tallberg* (se d:o), som ligger närmare de ovan nämnda platserna med namn på *Gull-*. Det är emellertid fyra år mellan resp nybygges resolutioner, varför denna förklaring förefaller vara en efferationalisering. Namnets förled kan väl sägas vara allmänt berömmade. Efterleden *-bäck* har topografisk motivering, eftersom en bäck rinner genom byns område.

1-2 Gullsjö *gʷalfə* 33/256 kr+31/256 sk — Gullsiön 1783, Gullsjön 1801, 1825, 1882 jb — Gullsjö ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt db 18/11 1763 ansökte en presumtiv nybyggare om att få ta upp ett nybygge vid Gullsjön, vilket förvägrades honom av rätten på grund av klagomål från Selets och Rödå (nuv Vännäs resp Vindelns kn) byamän, vilka — liksom Stärkesmarks (nuv Vännäs kn) och Tväråträsk (nuv Ume kn) — av hävd haft intressen vid sjön. Det framgår vidare att de fyra byarnas rågångar »hopstöta» där. Domen blev att skattemännen i byarna skulle bli »bibehållne wid marken ikring Gullsiön, til thes Cronan, wid laga skogs afwittring samma mark byarna frånwinner, och följakteligen böra emedlertid icke Nybyggare sig ther intränga». Jb 1783 tar upp 1 hemmansnummer på en Kiönig Karlsson. Skatt erlades inte då. Under »Annotationer» uppges Gullsjö vara »upodlings tillfälligheter som på närmare utronande wid skeende Skogs och Allmänninges Afwittring kommer att anses antingen som Krono Nybygge eller Torp under Byn». I jb 1801 upptas 1 hemmansnummer med en uppdelning på 2 brukningsenheter. Där sägs Gullsjö vara krononybygge på kronoallmanningen med 15 års frihet enligt resolution 12/1 1797. Jb 1825 anger samma anläggningsår. 2 hemmansnummer redovisas. I jb 1882 upplyses i en senare anteckning att 1/16 mtl skatteomfördes 30/1 1908 och 1/256 den 16/12 1926.

Gullsjö är sekundärt till sjönamnet *Gullsjön gʷalfən* — Gullsiön 1661 LMV Z 31 1:2. Förleden *Gull-* är ett vanligt ortnamnelement och erbjuder många tolkningsmöjligheter. Hellquist 1903-06 s 197 menar att namnet troligen är »berömmande», oklart dock i vilket avseende. Man får väl i så fall tänka sig att sjön varit fiskrik eller att slåttern varit god där. En annan möjlighet är att förleden beskriver sjöns utseende, d v s dess eventuellt glänsande, lugna yta. En sådan tolkning passar på vattensamlingar som är omgivna av höga berg och som till följd härav är vindskyddade. De är vidare oftast små och rundaktiga samt har mörkt vatten (se Andersson 1970 ss 8-10). Gullsjön uppfyller knappast dessa krav: den är relativt långsmal. I synnerhet vid namngivningen bör den ha varit ännu långsmalare, eftersom sjöns sydliga, nu sanka strandområde då förmodligen legat under vatten. Vindskyddat läge har den inte heller. Någon vegetation eller jordart som kan ha givit upphov till namnet kan, i varje fall inte numera, iakttas. Guldfynd har enligt meddelare inte gjorts vid sjön. Inte heller sägner om försvunna skatter existerar. (Om ett sådant namn se SOÅ 8 s 278.) Sahlgren har beträffande ortnamn på *Gull-* ofta framfört noanamnsteorien (se dens tex 1936 ss 59-65). Att *Gullsjön* förr ansetts farlig och i behov av att besvärjas förefaller emellertid föga troligt.

Vid sidan av Hellquists möjliga teori om ett berömmande namn kan ytterligare två fullt rimliga tolkningsförslag till förleden i *Gullsjö* ges: *Gullbäcken gʷalbəkən* — Gullbäcken 1832 HLA A II a: 35: 899 — Gullbäcken Tk 21J SO, det vattendrag som avvattnar *Gullsjön*, skulle kunna antas ha haft ett namn av gammal typ *Gulla f 'den glänsande'. *Gullsjön*, berget *Gullhösen gʷalhəsən* — Gullhösen Tk 21J SO, beläget vid Gullsjöns södra strand, och det vid **Gulla(n)s* mynning i Vindelälven belägna *Gullbyn gʷalbɣn* — Gullbyn — Gullbyn Tk 21J SO kan i så fall ses som sekundära sammansättningar med det postulerade primära ånamnet. Eftersom ingen parallell till det antagna *Gulla hittats, skall ett alternativ prövas.

Förleden kan antas gå tillbaka på ett mansnamn, troligen *Gulle*, en assimilerad, sannolikt hypokoristisk, korfform av ursprungligen sammansatta

namn med *Gup-* som förled, ex vis fsv *Guþlaf* > *Guplef* > *Gullef/Guþlak* > *Guplek* > *Gullik*. Det är inte nödvändigt att laborera med äldre former av namnet än hypokorismen. *Gulle* anses ha varit typiskt norrländskt. Om personnamnet se Thors 1959 s 41, Otterbjörk 1960 s 25, Modéer 1967 ss 17 och 40 och beträffande frekvens utifrån jb 1543 Audén 1980 ss 230 och 235. Kombinationen mansnamn + sjönamn/vattendragsnamn är inte vanlig i Syd- och Mellansverige, men i Norrland förekommer den (Holm 1965 s 147–154, Widmark 1967 s 21 f). Även i finska Nyland är den belagd (Granlund 1956 s 57 ff). I Rödå (nuv Vindelns kn) hade enligt jbb 1680–1701 flera personer namnet *Gulle* ~ *Gulich*, antingen som förnamn eller som del i patronymikon (se även db 4/10 1692). Kanske har någon av förfäderna till dessa rödåbönder ofta fiskat, jagat eller skördat vid sjön och fått ge namn åt den.

Om man betraktar sjönamnet som primärt (jfr härom Ståhl 1959 s 48 f, 53 och nedan under *Pengsjö*), kan man se *Gullbäcken*, *Gullhösen* och *Gullbyn* som reduktioner: < **Gull(sjö)bäcken*, < **Gull(sjö/bäcks?)hösen*, < **Gull(bäcks/sjö)byn* (-bäcks- ges här företräde på grund av byns läge), varför *Gullbyn* i så fall vore sekundärt till *Gullbäcken*. Det 5 km söder om Gullsjöns sydspets belägna *Gullsjönäs* (se även följande artikel) kan möjligen ses som sekundärt till bäcknamnet (reduktion: < *Gullsjöbäcksnäs), eftersom bebyggelsen ligger på ett näs som bildas av *Gullbäcken* och dess biflöde Rismyrbäcken. En hake är emellertid att Rismyrbäcken är mycket obetydlig och att man till följd härav knappast uppfattar terrängen som ett åvinkelsnäs. Dessutom brukar näset i sådana bildningar uppkallas efter infallsflödet (Lindén 1968 s 100). Därför är det mer tilltalande att se *Gullsjönäs* antingen som en sammansättning av *Gullsjö* och *näs* n i en sekundär betydelse 'löväng', 'slätternäs' (se Lindén 1968 s 98 och uppteckningar) eller som en sammansättning av *Gullsjö* och ett suffixartat ortnamnselement -*näs* med diffus betydelse. Under »Ång och Rödningsland» i syneprotokollet (HLA A II a: 35: 899) nämns områden kring Rismyrbäcken och *Gullbäcken*, som skulle upptas från »Gullsjö byamäns därovanföre belägna Skatteäng och ned till Gubbänget i Söder». *Gullsjönäs* har således tillhört Gullsjös intresseområde. Härav förleden. Enligt protokollet ville nybyggaren kalla hemmanet *Gullsjönäs*. Om namntypen se ytterligare Hagervall 1986.

1 Gullsjönäs *gålsonés* 5/32 sk — Gullsjönäs 1882 jb, Gullsjönäs 1832, 1833 HLA — Gullsjönäs ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 28/5 1833 överlät Jonas Johansson i Vännfors sin rätt att få anlägga ett krononybygge på platsen till soldaten Samuel Linder, som i sin tur överlät den till hemmansägaren Olof Johansson i Selet. Jb 1882 anger att nybygget enligt avvittringsutslag 31/12 1868 skattlades till 5/32 mtl mot 32 frihetsår från och med 1853, varvid halv skatt skulle erläggas sedan 3/4 av frihetsåren gått. Jordnaturen uppges vara skatte, varför en omföring måste ha ägt rum. Byn är idag större delen av året öde.

Om namnet se *Gullsjö*, till vilket det är sekundärt.

1 Hamburg *hámbaaryj*, *opa* ~ 3/64 kr — Hamburg 1882 jb, Hamburg 1857 HLA — Hamburg ek, Gn 63, ek 20J 8i ~ Enligt resolution 29/1 1857 beviljades kronoskattebonden Gabriel Gabrielsson i Lybäck (nuv Vännäs kn) tillstånd att anlägga ett nybygge på platsen. Jb 1882 upplyser att hemmanet enligt avvittringsutslag 31/12 1868 skattlades till 3/64 mtl mot 40 frihetsår, dock så att halv skatt skulle betalas sedan 3/4 av frihetsåren gått. Jb 1882 upplyser i en senare anteckning att skatteomföring skedde 6/12 1907. Nu är platsen öde.

Nybygget har i samband med insyningen uppkallats efter den nordtyska staden. Det rör sig här om en typ av skämtsamma namn (för paralleller se Hallberg 1976 s 57). Namnet är en pendang till det intill belägna *Lybäck* (se d:o), varifrån nybyggaren kom. Bostaden skulle enligt syneprotokollet anläggas på »den så kallade Mågeråsen». Se även *London*.

1 Harrsele *hårsela* 3/64 kr + 3/16 sk — Herrselet 1801, Harrselet 1825, Harrsele 1882 jb — Harrsellet Stg, Harrsele ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Harrsele uppges i jb 1801 vara ett nybygge upptaget 1799 mot 25 års frihet. Jb 1825 meddelar dock att det skulle skatta först 1840, varför en förlängning av frihetstiden måste ha erhållits. Lundkvist (VKH s 252) uppges att sökandena hette Emanuel Clemetsson och Lars Larsson Sjungare. 3/64 mtl skatteomfördes enligt senare anteckning i jb 1882 4/11 1904. Jb 1801 tar upp 1, jb 1825 2 hemmansnummer.

Namnet är sekundärt till ett *Harrselet* — Harrsellet Stg, namn på ett lugnvatten mellan Harrselsforsen och Fällforsen. Stg uppges att nybygget låg »västerom Uman . . . tätt invid henne . . .». Förleden är här sannolikt fisknamnet *harr* m. Enligt meddelare (H P) har harrfisket varit mycket rikligt i Harrselet. Se även Bucht i SOVn 3 s 39 parallellen *Harrsele* och Pellijeff 1985 s 69, namn på *Harr-*. Förleden skulle formellt — men mindre troligt — även kunna vara subst *har* m 'stengrund, klippgrund' (se Rietz, Rostvik 1967 s 97 f och bil s 11 och Hellbom 1980 *har*). Skrivningen *Herr-1801* är väl omvänd, eftersom *herre* uttalas *harre* i dial (jfr Edlund 1984 s 156, där en växling *harr* ~ *herre* finns dokumenterad bland vb orsboöknamn). Efterleden *-sele* (se härom *Gransele*) syftar på det ovan nämnda lugnvattnet.

En gård heter enligt meddelare (K N) *Jan Ers* efter en ägare *Johan Olof Eriksson (Jan Ers)*.

1 Harrselsfors *hårselsfös* 13/96 sk — Harrselsforss 1801, 1825, 1882 jb — Nybygget Harrsellsfors, Harrselsfors Krono Nybygge Stg, Harrselsfors ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Jbb 1801 och 1825 uppges att krononybygget Harrselsfors beviljades till anläggning år 1800 mot 25 års frihet. Resolutionsdatum är enligt Norrlandskommittén 18/8. Nybyggaren hette Märten Persson, uppges Lundkvist (VKH s 252).

Harrselsfors är sekundärt till ett naturnamn *Harrselsforsen hårselsfösn* — Harrselsforsen DAUM, fors i Umeälven öster om byn. Om förleden *Harrselse Harrsele*. Namnet betyder 'forsen vid *Harrselet*'.

På byaområdet ligger sedan 1957 ett vattenkraftverk med namnet *Harrsele kraftverk*, namngivet efter byn *Harrsele* (se d:o) norr om *Harrselsfors*. Kraftverksnamn på *-sel(e)* anses av Dahlstedt mindre välfunna från namnvårds-synpunkt. Kanske har namngivaren här ansett att partiell uppkallelse efter *Harrselsfors(en)* med tillägg av *kraftverk* skulle ha givit ett för långt namn.

1 Hedlunda *hëdlvånda* 5/32 sk — Hedlunda 1882 jb, Hedlund 1828 HLA — Hedlunda ek, Gn 56, Tk 21K SV ~ Enligt resolution 19/11 1828 beviljades tre sökande, Eric Olofsson från Tavelsjö, Matts Wilhelm Mattsson från Fredrikshall (båda Umeå kn) och Anders Andersson i Selet (nuv Vännäs kn), tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen. En skatteomföring måste ha ägt rum.

Hedlunda är helt säkert namngivet av myndigheterna. Enligt syneprotokollet var det sökandens önskan att få kalla nybygget *Högberget*, vilket alltså inte beviljades. Nybygget hette ursprungligen *Hedlund* (se skrivningen 1828 i resolutionen och i LMV:s äldre lantmäteriakter), till vilket lagts ett

-a genom ett myndighetsbeslut (se LMV Br: 2382), väl ett försök att ansluta namnet till äldre syd- och mellansvenska namn på -a. Dialektuppteckningen ger — som är att vänta — ett ungt, riksspråkligt intryck. Namnet kan sägas vara topografiskt motiverat vad beträffar förleden *Hed-*, eftersom byn ligger på en hed. Efterleden är schablonartad.

1 **Hednäs** *hɛdnäs* 1/8 kr — Hednäs 1882 jb, Hednäs 1831 HLA — Hednäs ek, Gn 63, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 17/10 1831 beviljades Jon Israel Olofsson i Hällnäs (nuv Vännäs kn) tillstånd att anlägga ett krononybygge på platsen. Enligt syneprotokollet hade nybyggaren redan uppfört bostad och odlat lite där. I jb 1882 uppges i en senare anteckning att en skatteomföring genomfördes efter utslag 4/6 1888.

Namnet är förmodligen tillkommet vid insyningen. Något naturnamn *Hednäset, till vilket det skulle kunna vara sekundärt, är inte belagt, och de topografiska förhållandena talar inte heller för en sådan tolkning. Enligt syneprotokollet anhöll sökanden om att få ge nybygget namnet. -d-et i uppteckningen antyder att namnet inte är folkligt. I byn sägs *nea hía* om terrängen ned mot Umeälven. Namnets suffixartade efterled -näs har således anslutits till ett äldre namn *Heden*. Efterleden är kanske även en efterledspendang till *Hällnäs*, som ligger intill och som var nybyggarens hemort.

1-2 **Hjoggsjö** ä *jågsgø, jågsgø* 27/32 sk — Hiaggesiön 1543, Hiaggesiön 1546, Hiaggesiönn 1547, Hiaggesiönn 1556, Hioggesiönn 1580, HiogSION 1609, Hiågsiön 1723, Hjåggsjön 1825, 1882 jb, Hiaggesiö 1539, 1543, 1546, Hiaggesiö 1547, Hiaggesio 1553, Hiaggesiönn 1556, Hiagsjön 1606 bl, Hiaggesiön 1539 sl — Hjoggsjö by Stg, Hjoggsjö ek, Jåggsjön Gn 63, Hjåggsjö, S. Hjåggsjö Tk 20J NO ~ Jbb 1543 och 1546 redovisar 1 hemman med 3 nominati. I jbb 1547, 1556 och 1562 finns inga angivelser. Jb 1580 anger 2 mtl och 2 bmtl. 1606-1882 redovisas genomgående 2 hemman, i jbb 1801 och 1825 uppdelade på 3 resp 4 brukningsenheter. Åren 1543 och 1546 är ägoinehavet 64 skl med fördelningen 56:8 på åker och äng. Åren 1547-1606 upptas 58 örl. Jbb 1609-10 redovisar 12 1/2 spl åker och 8 skl linda. 1667-1680 är mantalet 1 1/16, 1701-1751 13/16 fördelat på 7/16 kr och 21/32 sk, 1773-1801 29/32 sk och 1825 54/64 sk.

Namnet är sekundärt till sjönamnet *Hjoggsjön jågsgø* — Hiåggsjön 1661, 1666 LMV Z 31, resp Z 31 1:2, Hjåggsjön Tk 20J NO, omkring vilken byn ligger. Namnet består av ett personnamn och subst *sjö* m. Enligt Holm 1965 s 147 f kan *Hjogg-* i *Hjoggsjö* (liksom *Hjoggböle* i Skellefteå kn och *Hjoggmark* i Umeå kn) återföras på en hypokorism *Hiagge till *Hialmger*. Holm påpekar att det senare namnet visserligen inte är belagt från Västerbotten men väl från Uppland: på en runsten från Kolje (U 1018) och i markgälds-längden från Huddunge 1312. Holm förutsätter vidare — med hänvisning till Lindgren 1890 s 53 — att den i diftongen *ia* ingående vokalen *a* i motsats till i riksspråket slutits före kakuminalt *l*, vilket skulle förklara de yngre skrivningarna med *o* och *å* samt uttalet. De äldsta skrivningarna med -e- i kompositionsfogen får ses som en återgivning av en försvagad svag genitivändelse -a-, som senare faller. Se skrivningarna Hiagabolet av *Hjoggböle* i Skellefteå kn. Någon person med namnet *Hjagge* återfinns inte i äldre landskapshandlingar men det är otvivelaktigt så att någon med detta namn har haft något att göra med sjön före de första skatteuppbörderna.

På 1:1 ligger *Byarotet* eller *Rotet røta* — Rotet ek 20J 7i. Ett yngre namn är *Hjoggsjörtorpet* (se ek 20J 7i och Tk 20J NO). Det förra namnet vittnar

om rusthåll. *Kornsvedjan kånswérja* på 2:11 kallas ett hemman, som fått namn efter en äga. På 3:1 ligger *Liden låa*, namn sekundärt till ett naturnamn med betydelsen 'slutning' (se ex vis Stenberg, *lid*). Bebyggelsen på 2:14 kallas *Nybruket nybrúka* — Nybruket Tk 20J NO. Namnet betyder 'nyodling' (se uppteckningar). *Rödnäset rønåsa* — Rödnäset ek 20J 7i på 1:5 är sekundärt till ett likalydande naturnamn, med syftning på en udde på Hjoggsjöns västra strand. *Sandgården sänjêva* på 2:3 är sekundärt till ett likalydande ägonamn med betydelsen 'sandgården'. Se t ex Larsson-Söderström, *gårda*. *Strandfällan strånfêla* på 2:11 har fått namn efter ett lika-lydande naturnamn. Om efterleden se *Fällan*. *Tattarmyran tätarmyra* — Tattarmyran ek 20J 7i på 1:6 är sekundärt till ett identiskt naturnamn. Enligt uppteckning sägs stället ha varit ett »favoritillhåll för tattare».

1 Holmbäck *hòlmbæk* 1/4 sk — Holmbäck 1825, 1882 jb — Holmbäck ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Krononybygget Holmbäck beviljades enligt jb 1825 till anläggning år 1800 mot 25 års frihet, men skatt betalades först 1843 enligt anteckning i jb 1882, varför en förlängning av frihetstiden erhållits. Resolutionsdatum är enligt Norrlandskommittén 12/12. Lundkvist (VKH s 252) uppger att upptagaren hette Erik Eriksson. Jb 1825 redovisar 1 hemmansnummer.

Namnet bör vara sekundärt till ett äldre namn på *Holmbäcksbäcken*, **Holm(sjö)bäcken* (se nedan), som avvattnar *Holmbäckssjön hòlmbæk:fsjön* — Holmbäckssjön Tk 21J NO, på vars öststrand byn ligger. Äldre namn på sjön är *Holmsjön hòlmsfön* — Holmsjön 1832 HLA AIIa:33:433 ff — Holmsjön Gn 63 och *Stor-Holmsjön* — Storholmsjön 1661 LMV Z 31 1:2, Storholm Siön 1666 Z 31, Stor Holmsjön Stg; jfr *Lill-Holmsjön* nedan. Naturnamnet *Holmbäckssjön* och det förut nämnda *Holmbäcksbäcken* är sekundärer till bynamnet. Det antagna *Holmbäcken får väl betraktas som en redukt av ett **Holm(sjö)bäcken* eller ett *(*Stor*)*holm(sjö)bäcken*. Att betrakta bynamnet *Holmbäck* som ursprungligt låter sig ej göra — av sakliga skäl. Det äldre sjönamnet *Holmsjön* finns dessutom inlagrat i naturnamnet *Holmsjöbrännan hòlmsfabråna* och *Holmsjömyren hòlmsfomyra* och *Lill-Holmsjön lillholmsfön* — Lilla Holmsjön Stg, Lill-Holmsjön Tk 20J NO, sjö som är avsevärt mindre än *Stor-Holmsjön*, till vilket senare namn det är oppositivt. *Holm-* i *Holmsjön* syftar sannolikt på någon av de två holmar som ligger i (*Stor*-)*Holmsjön*, troligen den större. Sjönamnet betyder alltså 'sjön med holmen (ev holmarna)'. En parallell bildning kan naturnamnet *Holmnäs hòlmmæs* — Holmnäs ek 20J 9g 'näset vid holmen/ *Holmen*' vara. Det är märkligt att byn inte uppkallats efter sjön. En strävan att undvika homonymi med bynamnet *Holmsjö* (se d:o) är utesluten, eftersom den bebyggelsen tillkom senare.

1 Holmsjö *hòlmsjö* 7/64 sk — Holmsjön 1882 jb, Holmsjön, Holmsjö 1832 HLA — Holmsjö ek, Tk 20J NO, Holmsj. Gn 63 ~ Enligt resolution 30/3 1832 beviljades Jon Persson i Högland (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen. En skatteomföring har ägt rum.

Namnet synes topografiskt omotiverat. På platsen finns ingen sjö. Ett samband med *Holmbäckssjön* (tidigare *Holmsjön* och *Stor-Holmsjön*) och *Lill-Holmsjön* är bestickande formellt sett, men byn ligger inte särskilt nära dessa sjöar. Om det vore fråga om genuint folklig namngivning, skulle nybygget ha uppkallats efter någon mer näraliggande sjö. Sjön ligger inte heller intill *Holmbäcksbäcken*, som avvattnar *Holmbäckssjön*. Det är här mycket som talar för att namnet tillkommit vid insyningen. Enligt syne-

protokollet anhöll sökanden att få kalla nybygget *Holmsjö*. Bostaden skulle vidare anläggas på det s k *Bastumyrbrånet*.

1 Håknäs *håknäs* 7/64 kr — Håknäs 1882 jb, Håknäs 1825 HLA — Håknäs ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution 27/12 1825 beviljades drängen Olof Larsson från Berg (nuv Vännäs kn) tillstånd att anlägga ett kronony bygge på platsen. Jb 1882 uppger i en senare anteckning att 21/256 mtl skatteomfördes 4/7 1888 och 7/256 mtl 7/6 1905.

Namnet är sannolikt tillkommet vid insyningen av nybygget. Det är förmodligen uppkallat efter den stora och gamla byn *Håknäs* i Nordmalings kn (Ångermanland), tidigast omnämnd i handlingarna 1494. Enligt syneprotokollet begärde nybyggaren att få kalla stället *Håknäs*. En anknytning till dennes namn är utesluten (se ovan).

1 Hällfors *hælfås, y hælfös* 7/32 sk + 3/32 kr — Hällfors 1801, Hällfors 1825, 1882 jb — Krono Nybygget Hällfors Stg, Hällfors ek, Gn 63, Tk 21J SO ~ Jb 1825 uppger att Hällfors är ett ny bygge, upptaget 1788 med 30 års frihet. Skatt erlades dock först 1828, eftersom förlängning av frihetstiden erhållits (se Lundkvist VKH s 253). 45/1024 mtl skatteomfördes 4/2 1933, 3/128 mtl 2/12 1937 enligt senare notering i jb 1882. 1802 och 1825 redovisas 1 hemmansnummer.

Namnet är sekundärt till ett naturnamn *Hällforsen* — Hällforsen 1820 HLA A 1 a: 109: 21, fors som före regleringen av Umeälven bör ha legat öster om byn. Förleden är vb dial *hälla* f 'stenhäll' (se Larsson-Söderström) och har oviss syftning. Enligt meddelare (H P) fanns inga hällar i eller vid forsens.

1 Hällnäs *hælnäs* 9/128 kr + 9/128 sk — Hällnäs 1882 jb, Hällnäs 1827 HLA — Hällnäs ek, Gn 63, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 27/7 1827 beviljades torparen Olof Olofsson i Kolksele (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett kronony bygge på platsen. Jfr Lundkvist (VKH s 253) som ger andra uppgifter. Enligt senare notering i jb 1882 skatteomfördes 9/128 mtl efter utslag 4/6 1888.

Namnet *Hällnäs* synes topografiskt omotiverat. Förleden, vb dial *hälla* f 'stenhäll' (se Larsson-Söderström), skulle till nöds kunna tänkas syfta på (någon av) de relativt små berghällar som går i dagen där bebyggelsen nu ligger. Efterleden -*näs* är helt omotiverad. I det syneprotokoll av 1829 som fogats till resolutionen för Östergårds kronony bygge (HLA A II a: 27: 858) omnämns en lokal *Hällnåset* som uppges ligga 1/8 mil söder om Östergård. I protokollet nämns också »Hällnäs Nybygges» område. Det framgår emellertid inte om *Hällnåset* syftar på en naturföreteelse eller om det är nybygget som avses. Namnet *Hällnäs* är sannolikast tillkommet i samband med insyningen. Vad beträffar förleden finns, utöver de ovan angivna sakliga förklaringarna, den möjligheten att namnet förledsanslutits till namnet *Hällfors*, namn på ett tidigare upptaget ny bygge i närheten. Efterleden är schablonartad. Av syneprotokollet framgår att sökanden anhöll om att få kalla nybygget *Hällnäs*. Slutligen skall det inte heller uteslutas att nybygget uppkallats efter *Hällnäs* i nuv Vindelns kn. Om detta och liknande namn se ytterligare Hagervall 1986.

1 Höganäs *högånäs* ~ $\text{v} - \text{v}$ 1/8 sk — Höganäs 1882 jb, Höganäs 1832, 1833 HLA — Höganäs ek, Gn 63, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 23/11 1833 beviljades Eric Ericsson i Stennäs (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett ny bygge på platsen. Numera är stället öde.

Namnet är helt säkert tillkommet i samband med nybyggesanläggningen. Enligt syneprotokollet skulle bostaden anläggas på södra sidan av »så kallade

Smörkläppen», en markerad höjd. Det framgår vidare att det var sökandens önskan att få kalla nybygget *Högnäs*, vilket i resolutionen ändrats till *Höganäs*. Att det åsatta namnet inte är folkligt framgår av den upptecknade namnformen, som inte har apokoperat *a*. Att man från myndighetens sida inte villfarit sökandens önskan verkar egendomligt. Den kan ju ha missuppfattats, eller också beror det åsatta namnet på uppkallelse efter *Höganäs* i Malmöhus län. Det kan i så fall tyckas märkligt att denna ort, som vid nybyggesanläggningen 1833 ännu var relativt obetydlig, skulle ha utgjort mönster. Kruk- och krustillverkningen kom visserligen i gång där på 1830-talet, men allmänt spridda blev produkterna inte förrän i mitten av seklet (se De la Gardie 1972 s 57). Om identiska skånska uppkallelsenamn se Hallberg 1976 s 89. Både *Högnäs* och *Höganäs* kan sägas vara delvis topografiskt motiverade, eftersom platsen ligger höglänt. Efterleden är i det önskade namnet schablonartad. Det kan noteras att nybyggaren kom från *Innernäs*, namn vars efterled kanske tjänat som mönster.

1 Högbäck *högback* 3/64 kr + 3/64 sk — Högbäck 1882 jb, Högbäck 1830 HLA — Högbäck ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution 21/4 1831 beviljades Anders Andersson Hög och Johan Johansson Lundin tillstånd att anlägga ett krononybygge på platsen. Lundkvist (VKH s 253) anger 1834 som anläggningsår. Jb 1882 upplyser i en senare anteckning att hemmanet omfördes till skatte 3/2 1886.

Namnet har säkerligen tillkommit vid insyningen. Enligt syneprotokollet var det sökandens önskan att få ge nybygget namnet. I protokollet räknas åtskilliga bäckar i omgivningen upp men ingen med namnet **Högbäcken*. Tomt och bostad skulle anläggas ovanför »så kallade Hasabäcken». Förleden *Hög-* är kanske en anspelning på den ene nybyggarens tillnamn. Läget kan också ha spelat roll vid namngivningen. Efterleden *-bäck* är schablonartad och kan sägas ha viss motsvarighet i terrängen. Om namntypen se ytterligare Hagervall 1986.

1 Högländ *höglän* 9/64 sk — Högländ 1882 jb, Högländ 1827 HLA — Högländ ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution 7/11 1827 beviljades drängen Anders Andersson från Mjösjö (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett nybygge på platsen.

Något naturnamn **Högländet*, som *Högländ* kan vara sekundärt till, har ej kunnat beläggas. Syneprotokoll saknas i HLA. Namnet är vanligt på yngre bebyggelser i övre Norrland. Hagervall 1986 anför för Västerbottens del 7 namn, varav 2 är namn på bebyggelser anlagda tidigare än *Högländ* i Vännäs. För ytterligare paralleller se även SOVn 4. Namnet har förmodligen tillkommit först i samband med nybyggesanläggningen, och kanske är det här fråga om uppkallelse. Om nybyggaren är den Anders Andersson som tre år senare anhöll om att få anlägga *Högbäck* (se ovan), kan *Hög-* vara en anspelning på dennes tillnamn. Att platsen ligger höglänt kan också ha spelat in vid namngivningen. Efterleden är ortnamnelementet *-land*. Om namntypen se ytterligare Hagervall 1986.

1 Höglunda *höglunda* 3/64 kr — Höglunda 1882 jb, Höglund 1833 HLA — Höglunda 1868 LMV Z 37 1:1, ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Lundkvist uppger (VKH s 253) att en nybyggare vid namn Per Nilsson (född 1780) 1805 ansökte om att få ta upp ett nybygge på platsen. Enligt resolution 5/3 1833 beviljades fältjägaren Eric Carbin tillsammans med bönderna Nils Eriksson och Nils Jonsson från Stärkesmark (nuv Vännäs kn) motsvarande tillstånd (se även Norrlandskommittén). Jb 1882 upplyser i en senare notering att

nybygget skattlades 1868 till 3/64 mtl med 40 frihetsår fr o m 1853, dock så att halv skatt skulle betalas sedan 3/4 av frihetstiden gått. 3/128 mtl omfördes till skatte 28/10 1885 och 3/128 mtl 26/9 1900. Idag är platsen öde.

Ett namn *Höglund* begärdes av sökanden vid insyningen, vilket även åsattes i resolutionen. Några primära naturnamn **Höglunden* eller **Högen* är emellertid inte belagda. Byaområdet utgörs av två, relativt små, åtskilda, högt belägna odlingsområden. Förleden *Hög-* är på grund av det höga läget säkerligen adj *hög*, efterleden ett suffixartat *-lund*, till vilket senare lagts ett *-a*, kanske efter mönster av äldre bebyggelsenamn i södra och mellersta Sverige (se även *Hedlunda*). Möjligen kan ägosplittringen ha legat till grund för tillkomsten av *-a*. Det ena odlingsområdet (1:4) kallas enligt uppteckning *Gammlunden gammlån*, det andra (2:1) *Nylunden nylån*. I uppteckningen anges vidare att *Nylunden* varit utskifte till *Gammlunden*. Flera förklaringar kan ges till dessa senare namn. En vore att ansätta en folklig naturnamnsarketypp **Lunden* för *Gammlunden*, vartill ett *Nylunden* namngivits i opposition. Men *Gamm-* och *Nylunden* kan även vara yngre än det åsatta *Höglund(a)* och ha bildats i anslutning till detta.

1 Högåker *högåker* 5/64 kr — Högåker 1882 jb, Högåker 1832, 1833 HLA — Högåker ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 20/3 1833 beviljades drängen Matts Er(ic)sson i Tallberg (nuv Vännäs kn) tillstånd att anlägga krononybygget Högåker. Sökanden hade, uppges i syneprotokollet, redan bebyggt platsen och antagits som kronotorpare under Kråkmyran, men detta kontrakt skulle upphöra. Av en senare anteckning i jb 1882 framgår att hemmanet skatteomfördes efter resolution 8/11 1887. Nu är platsen öde.

Högåker är möjligen sekundärt till ett ägonamn **Högå kern*. Enligt syneprotokollet skulle bostaden ligga vid norra änden av *Högdalsmyren* — Högdahlsmyran 1832, Högdarmyran 1825 HLA A II a: 20:1912 f. Ett naturnamn **Högdalså kern* kan alltså ha existerat, varur ett **Högå kern* reducerats. För tanken på ett ursprungligt ägonamn talar att platsen var bebyggd vid syneförättningen. Men man kan även tänka sig att namnet kommit till vid synen. I protokollet anges att sökanden anhöll om att få kalla nybygget *Högåker*. Han har i så fall tagit fasta på förleden i omgivande naturnamn och lagt till ett suffixartat, bebyggelsebetecknande *-åker*. Namnet är topografiskt motiverat.

1 Högåås *högåås* 3/64 kr + 3/32 sk — Högåås 1882 jb, Högåås 1829 HLA — Högåås ek, Gn 63, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 10/9 1829 beviljades Hans Hansson, Anders Hansson och Emanuel Emanuelsson i Kolksele (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett nybygge på platsen. Lundkvist uppger (VKH s 253) att nybyggaren hette Isak Isaksson från Ytterkolksele. 3/64 mtl skatteomfördes 27/11 1901 enligt senare anteckning i jb 1882.

Namnet är förmodligen tillkommet i samband med nybyggesanläggningen. Något syneprotokoll har inte fogats till resolutionen. Ett naturnamn **Högdsen*, till vilket bebyggelsenamnet skulle kunna vara sekundärt, finns inte belagt. Topografiskt stämmer namnet bra, eftersom bebyggelsen ligger på en ca 160 m hög ås.

1 Innergård *inergård* 5/32 sk — Innergård 1882 jb, Innre Nygård, Innergård 1826 HLA — Innergård ek, Gn 63, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 6/3 1826 fick »Förre Krono Nybyggaren Anders Tafvelin i Nygård» i nuv Vännäs kn tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen. Hemmanet har sedermera skatteomförts.

Innergård är ett primärt bebyggelsenamn, tillkommet vid insyningen. Enligt syneprotokollet anhöll nybyggaren, bördig från grannbyn *Nygdåd*, att få kalla stället »Innre Nygdåd», vilket ändrades till *Innergård* i resolutionen. *Innre* ~ *Inner-* anger nybyggets läge längre in i Umans älvadal än hembyns. Efterleden är elementet *-gård*. Både för- och efterled är här kopierade efter kända äldre mönster. Förleden utgörs av komparativen *inne* (se motsv om *Ytter-* i *Ytterkolksele*). Efterleden är en pendang till *-gård* i *Nygdåd* (se d:o).

Innernäs — Inner Sten näs, Innernäs 1826 HLA ~ Enligt resolution 26/4 1826 fick Eric Ericsson från Stennäs tillstånd att inrätta ett krononybysge Innernäs på kronoallmänningsmark mellan Stennäs och Långnäs krononybyggen och Jämteböle by.

Namnet *Innernäs* är ett ungt bebyggelsenamn tillkommet vid insyningen. Enligt syneprotokollet anhöll sökanden att få kalla nybygget »Inner Sten näs», vilket i resolutionen reducerats till ett hanterligare *Innernäs*. Det är ovisst var platsen exakt är belägen. Eftersom namnförslaget är bildat oppositivt till *Stennäs* bör *Innernäs* ha legat längre in i Tväråns dalgång än *Stennäs*. Om *Inner-* se *Ytterkolksele* och om *Innernäs* se utförligare Hagervall 1986.

1 Johannesdal *jóhanesdál* 3/32 kr — Johannesdal 1882 jb, Johannesdal 1847 HLA — Johannisdal ek, Johannisdal Gn 56, Tk 21J SO, LMV Br: 2382 ~ Enligt resolution 22/9 1847 beviljades drängen Johan Jonsson Stormare tillstånd att anlägga ett krononybysge på platsen. Jb 1882 uppger att hemmanet skattlades efter avvittningsutslag 31/12 1868 (annorlunda Lundkvist VKH s 253) till 3/32 mtl med 36 frihetsår fr o m 1848, dock så att halv skatt skulle betalas sedan 3/4 av frihetsåren gått. 9/32 mtl omfördes till skatte 9/10 1889 enligt senare anteckning i jb. Hemmanet är nu öde.

Namnet är med all sannolikhet tillkommet vid insyningen. I protokollet anges att sökanden anhöll om att få kalla stället *Johannisdal*. Bostad och åkerställe utvisades vidare »på östra sidan om så kallade *Fagerbäcksliden*». 500 alnar söder om bostaden uppges odlingsland finnas ovanför en *dal*. Förleden är mansnamnet *Johannis* ~ *Johannes* och syftar på nybyggaren. Enligt beslut av Lantmäteristyrelsen (LMV Br: 2382) skall namnet skrivas med *e*.

1-4 Jämteböle *jåmpöle*, *y jåmpöle* 15/32 sk — Jemttbölee 1543, Jemteböle 1547, Jemtebölee 1556, Jemtebölet 1580, [J]amptböll 1607, Jemteböll 1609, Jemteböle 1723, Jemteböle 1825, 1882 jb, Jemtebole 1539, Jemteböle 1553, 1566, Jemteböll 1606 bl, Jemteböle 1539 sl — Jemteböle by Stg, Jemteböle ek, Jemteböle Gn 63, Tk 21J SO ~ Jbb 1543 och 1546 samt bl 1547 redovisar 3 nominati. I jbb 1556 och 1562 saknas uppgifter. 1580 uppges mantalet vara 3. 1606 och 1613 har antalet sjunkit till 1. 1667-80 tas 2 nominati upp och 1701-1773 2 hemmansnummer. I jbb 1801 och 1825 redovisas 3 nummer på 4 resp 5 brukningsenheter. Ägoinnehavet är 1543-46 96 skl med fördelningen 72: 24 på åker och äng. 1547-56 upptas 88 örl, 1562-1606 100 örl. I jbb 1609-10 redovisas 11 spl och 5 skl åker samt 5 spl linda. Mantalet är i jbb 1667-1825 11/32 sk utom 1725, då jordnaturen uppges vara krono. Enligt en senare notering i jb 1882 skulle nr 4 efter beslut 11/8 1921 uteslutas ur jb och jorden fördelas på de tre övriga hemmanen.

Namnet *Jämteböle* är primärt bebyggelsebetecknande. Förleden kan vara antingen identisk med mansnamnet *Jämte*, som är identiskt med inbyggarenämningen, eller själva inbyggarenämningen. Namntypen var vanlig i

gammal tid (se Hellquist 1912 s 106, Modéer 1967 s 99, Otterbjörk 1964 s 101; se även ortnamnet *Jämtes* hos Flemström i SOJä 6 s 32). Någon person med namnet återfinns emellertid inte i undersökta källor. Förleden har haft formen **Jæmta-*, som var genitiv sing. Om den utgjordes av inbyggarenämningen kunde den möjligen — men mindre troligt — även vara genitiv plural. Ändelsevokalen har synkoperats. Efterleden är obest form sing av subst *böle* n 'boställe'. Namnet kan alltså sammanfattningsvis betyda 'Jämtes/jämtens (jämternas?) boställe'.

Det hemman som av gammalt haft beteckningen 2 heter enligt meddelare (S N) *Gottland* — Gottland 1802 HLA (db 15/10 1802). Namnet både syftar på landskapet och antyder odlingens verkliga eller önskade bärkraftighet — en kanske medveten dubbeltydighet. Om identiska namn se Ståhl 1942 s 30 och Hallberg 1976 ss 73 och 82. På 2:12 ligger *Kvarnmyrliden kvånmyrliå* — Kvarnmyrliden Tk 21J SO, namn sekundärt till ett identiskt naturnamn med betydelsen 'skogsbacken vid Kvarnmyren' (om myrens läge se ek 21J 1i). På 1:11 ligger *Maja Johannaberget måja (jò)hanahårje*, bebyggelse som enligt uppteckning fått namn efter en kvinna. *Storgården stôrjêra* heter ett område på 1:59, 1:60 och 1:61, som bebyggs på 1960-talet. Namnet är sekundärt till ett likalydande ägonamn.

1 Jämtland jämtlan 5/32 sk — Jemtland 1882 jb, Jemtland 1842 HLA — Jemtland ek, Gn 56, Tk 21K SV ~ Enligt resolution 26/11 1842 beviljades Emanuel Andersson i Vännforsbäck (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen. Lundkvist uppger frihetstiden till 37 år med 5 års förlängning. Hemmanet har sedermera skatteomförts.

Byn är uppkallad efter landskapet. Denna uppkallelsenamnstyp är inte ovanlig i trakten. Jfr *Uppland* i Vindelns och *Gottland* i Vännäs kommuner. Enligt syneprotokollet anhöll sökanden om att få ge nybygget namnet.

1 Järvdal jærvdal, på jærvdal, y jærvdal 3/16 sk — Jerfdahlen 1825, Jerfdalen 1882 jb, Djerfdahlen, Jerfdahlen, Jerfdahl 1827 HLA — Jerfdal ek, Järfdal Gn 56, Järvdal Tk 21J SO ~ Enligt resolution 28/5 1827 beviljades Nils Nilsson tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen (se även Norrlandskommittén). Jb 1825 tar emellertid upp 1 hemmansnummer och upplyser att det anlagts efter utslag 31/8 1818 på 10 års försök (se även identiska uppgifter av Lundkvist i VKH s 254). Hemmanet har sedermera skatteomförts.

Järvdal är ett ursprungligt naturnamn med syftning på *Järvdalen jærvdan* — Järvdalen ek 21J 1i, djupt nedskuren dalgång som sträcker sig västerut mot Välvsjön. Sekundärt till *Järvdalen* är *Järvstrupen jærvstrupen* — järfstrupen, Dierfstrupen Stg, dalgångens avsmalnande högsta del, namnet väl en redukt av ett **Järvdal(s)strupen*. Stg uppger att *Järvdalen* använts som vinterväg och att den är »vrängt land, håligt och gropit af bäcken sönderskuret, så att det var ett straff att färdas där, när det var litet snö, så har den fått namnet Djerfstrupen». Förleden är antingen djurnamnet *järv* m (se Bucht i SOVn 4 s 7 *Järuberget* och s 73 *Järvvik*) eller personnamnen *Järf* (*Jerf*) eller *Djerf*. Ingen person med något av dessa namn har dock kunnat spåras på hemmanet. En motsvarighet till no dial *jørve*, *jarve*, fvn *jorfi* m 'sand, grus, härav bildad bank', som i *Järved* — Jerffe 1535 (se Bucht i SOVn 4 s 27), är mindre trolig, eftersom de sakliga förhållandena talar häremot. 1959 ändrades namnet officiellt på bebyggelsen från best till obest form (LMV Z 37 BR: 2382).

1 Kallhögen *kålhögån* 11/64 sk — Kallhågsen 1801, 1825, Kallhögen 1882 jb — Högen, eller Kellhousen Krono Nybygge Stg, Kallhögen ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt jb 1801 upptogs nybygget Kallhögen 1798 mot 25 års frihet. Lundkvist (VKH s 254) uppger att nybyggaren hette Olof Persson. Jbb 1801 och 1825 redovisar 1 hemmansnummer.

Kallhögen är sekundärt till ett naturnamn *Kallhösen. Det är inte helt klart och kan tolkas efter två linjer. En möjlighet är att förleden vore mansnamnet *Karl* (*Kalle*) och syftade på en person som haft något att göra med platsen, i så fall före nybyggesanläggningen, eftersom nybyggaren hette *Olof*. (Om mansnamnet *Karl* i norrbottniska ortnamn se Pellijeff 1980 s 75 f.) Detta förslag är dock osäkert. En annan möjlighet är att se förleden som adj *kall*. Den kan då syfta på frostillhet, men det mest tilltalande är att se *Kallhösen som reducerat ur ett **Kall(källs)hösen*, eftersom en kallkälla finns på ett berg i anslutning till platsen för det äldsta nybygget. Pellijeff 1985 s 86 anför flera namn med förleden *Kallkäll-* från Kalix kn, Nb l.

Skrivningen *Kell-* i Stg får ses som ett försök att återge ett palatalt uttal av klusilen. Skrivningarna *-housen* (Stg) och *-hågsen* (jb 1801) återspeglar det genuina uttalet av subst *hös* m 'kulle' (se Larsson-Söderström, Lindgren 1940 och uppteckningar). Alternativskrivningen *Högen* i Stg och den yngre namnformen *Kallhögen* kan betraktas som till riksspråket anpassade former av namnet. Stg uppger att nybygget låg på en »2 à 3 famnar uphögd kulle».

1 Kamparbäck *kämparbak* 1/8 sk — Kamparbäck 1882 jb, Kamparbäck 1826 HLA — Kamparbäck ek, Gn 63, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 22/5 1826 beviljades Johan Nilsson i Fällforsselet (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen. En skatteomföring har ägt rum sedermera.

Kamparbäck är sekundärt till bäcknamnet *Kamparbäcken* *kämparbakēn* — *Kamparbäcken* 1826 HLA, enligt syneprotokoll belägen »femhundra Alnar i Öster från Bohlstaden». Förleden *Kampar-* är relativt ovanlig och är i detta ortnamn av osäkert ursprung. Den kan inte vara ett substantiv med genitivändelsen *-ar*, eftersom varken ändelsevokalen efter lång stavelse eller *r* framför konsonant skall bevaras. En fsv motsvarighet till det i fda belagda *Kampharth* (se DGP 1) skulle formellt kunna utgöra förleden, men ett mansnamn av denna typ i ett nordsvenskt naturnamn är högst osannolikt. Söderwall (suppl) upptar ett *kampare '(enviges)kämpe, gladiator', som eventuellt skulle kunna tänkas ha haft binamnsfunktion och gett ett *Kampar-* (<**Kampara-*), men ett sådant namn är inte belagt. Att räkna med en stam *kamb-* med skärpning av *b > p* (jfr Lindroth 1913–14 s 39 ff) är föga tilltalande.

Ortnamnsförleder på *-ar* (*e*) har behandlats av bl a Alfvegren 1958 s 149 ff (se här till även Fries 1962 s 112 f) och Pellijeff 1974 s 240 ff. Hos den senare framhålls att dessa i de södra lappmarkerna sällan skall tolkas som yrkesbeteckningar. I stället menar förf att hithörande namn betecknar platser där man (någon) brukar göra något eller där något brukar hända.

Två förslag med verbstammar skall därför prövas. I Vb är verbet *kämpés* 'brottas' enligt uppteckningar belagt från Hössjö, och från Lövånger och Nysätra finns *kampera kämpér* resp *kämpéra* i samma betydelse. Möjligen skulle ett nomen agentis *kampare* m till något av dessa verb kunna tänkas ingå. En annan möjlighet vore att räkna med en liknande bildning till ett verb *kampa* med bet 'avhugga, avkvista' (se Rietz). En invändning som kan

göras är att det verbet är belagt bara från Hälsingland (se a a), men det kan ju ha funnits även i Vb. Namnets betydelse är således oviss. Det betyder kanske 'bäcken där man brukar brottas/kvista (ta löv till kreatur)?

1 Karlsberg *hålsbärj* 1/8 kr — Carlsberg 1882 jb, Carlsberg 1845 HLA — Karlsberg ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 23/9 1845 beviljades Olof Nordström och Carl Fredrik Fahlström tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen. Jb 1882 uppger i en senare anteckning att hemmanet skatteomfördes 12/5 1886.

Namnet har säkerligen tillkommit i samband med nybyggesanläggningen. Förleden är mansnamnet *Karl* i genitiv och syftar på en av de ovan nämnda nybyggarna. Något primärt naturnamn **Karlsberget* är inte belagt, varför efterleden får sägas syfta på berg i allmänhet i omgivningen. Enligt resolutionen skulle bostaden anläggas på de »så kallade kallkälliden». I närheten ligger även *Kallkällmyran* (se Tk 21J SO). Möjligen kan ljudlikheten mellan adj *kall* och mansnamnet ha inspirerat namngivarna. Om detta och liknande namn se ytterligare Hagervall 1986.

1 Klintsjö *klintjö* 1/8 sk — Klintsjön 1882 jb, Klintsjön, Klintsjö 1831 HLA — Klintsjö ek, Tk 20J NO, Klintsjön Gn 63 ~ Enligt resolution 7/2 1831 beviljades Pehr Olofsson i Fagnäs (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett nybygge på platsen. Det har sedermera skatteomförts.

Namnet har säkerligen kommit till vid insyningen. Enligt syneprotokollet anhöll sökanden om att få kalla nybygget *Klintsjön*. Förleden är subst *klint* m 'ett litet men högt och brandt berg' (se Stenberg), efterleden subst *sjö* m. Namnet är topografiskt motiverat. I syneprotokollet uppges emellertid att bostaden skulle anläggas på »Westra Sidan af så kallade Klämtjern på en därstädes varande Stenkläpp». En bäck, »Klämtjernsbäcken» omnämns också. I protokollet skrivs även »Kläpptjern» en gång om samma tjärn. *Kläm-* eller *Kläpptjärn* är således det gamla namnet på den vattensamling vid vilken byn ligger. Det får anses egendomligt att *Klintsjö(n)* valts som namn. Kanske har nybygget uppkallats efter den stora byn *Klintsjön* i Nysätra kn, Vb. Möjligen har det åsatta namnet ansetts vackrare. Namnet åsattes obestämd form av Lantmäteristyrelsen 1959 (LMV BR: 2382).

Efter norra stambanan ca 3 km sydost om Klintsjö (på Fagnäs ägor) ligger en hållplats uppkallad efter byn.

1 Kolksele *kårksela, på kårkselan* 3/16 sk — Kolksele 1801, Kolksele 1825, 1882 jb, Kolkselet 1787 HLA A 1 a: 62: 17/10 db — Inner Kolksele Stg, Öfre Kolksele ek, Kolksele Gn 63, Tk 21J SO ~ Kolksele uppges i jb 1825 vara ett nybygge upptaget 1794 mot 30 års frihet. Skatt ingick dock först fr o m 1838 enligt senare notering, varför förlängning av frihetstiden med 13 år erhållits. Lundkvist (VKH s 254) uppger att nybyggaren hette Isak Isaksson från Mjösjö (nuv Vännäs kn) och en till honom från Burträsk inflyttad svåger. Enligt db 1787 (17/10) ansökte en bonde från Vännäs, Zachris Olofsson om att få anlägga ett krononybygge på platsen, varvid ett »Ögna Instrument» upprättades, som dock inte bifogats protokollet. Lundkvist uppger (a a s 254) att skattläggning ägde rum 1820 och 1838. Det framgår dock inte om han menar att två nybyggen fanns här under 1800-talet. Enligt skattlägningsinstrument 1810 (LMV Z 37 33:1) ägde skattläggning rum redan 1810 och enligt LMV Z 37 58:1 ytterligare skattläggning och avvitrning 1864-66. Uppgifterna är således motsägelsefulla. Lundkvists är svåra att värdera, eftersom källhänvisningar saknas. Jbb 1801 och 1825 tar upp bara 1 hemmansnummer.

Namnet är sekundärt till naturnamnet *Kolkselet kòlksèle*, y *kòlk-*, ett lugnare avsnitt av Umeälven mellan Näs- och Hällforsarna, öster om byn. Förleden är sannolikast subst *kolk* m, ett laxfiskeredskap (se Högberg 1926 s 32 f) eller stammen i verbet *kolka* 'dra not med båtar' (se Stenberg och Rietz s 378 b). En ssg *kolknot kòlknòt* finns enligt uppteckning belagd från Vb. En komplikation är ett *Kolkberget kòlkbàrje* — Kolkberget Tk 21J SO, berg beläget ca 1 km nordost om *Kolkselet*. Detta namn får väl betraktas som en redukt av ett **Kolk(sels)berget*.

Subst *kolk* m kan enligt Jonsson 1966 ss 316–18 och där anf litt även betyda '(liten) tjärn o dyl'. Ett myrnamn *Kolkmyran kòlkmjra* — Kolkmyran Tk 20K NV och ett enligt uppteckning belagt *Kolkbäcken kòlkbàkèn* finns inom Bergs byaområde i Vännäs kn. Namnen denoterar terrängföreteelser långt från vattendrag, varför *Kolk-* där bör betyda 'liten tjärn'. Sakliga förutsättningar finns. Om ett försvunnet tjärnnamn **Kolken* skulle vara namnarketyper till *Kolkselet* har *Kolkberget* uppkommit genom reduktion av ett **Kolk(bergs)selet*. Det skall dock betonas att denna förklaring till namnet är mycket osäker och kommer i andra hand. Efterleden är subst *sel* n 'lugnvatten' (se härom ytterligare under *Gransele*). Skrivningarna *Öfre* (ek) och *Inner* (Stg), den senare motsvarande ett äldre ä fsv *in(d)ri* med synkope av slutvokalen och inskott av *e*, anger läge längre upp eller in i Ume älvdal än *Ytterkolksele* (se d:o).

1 Kråkmyran kråkmjra 3/32 sk — Kråkmyran 1882 jb, Kråkmyran 1828 HLA — Kråkmyr ek, Kråkmyren Gn 56, Kråkmyran Tk 21J SO ~ Enligt resolution 23/6 1828 beviljades Enoch Jacobsson i Tallberg (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett kronotorp på platsen. Det har sedermera skatteomförts.

Namnet är sekundärt till ett myrnamn *Kråkmyran kråkmjra* — Kråkmyran 1828 HLA A II a: 25: 838 ff. Det är mindre troligt att en förled *Kråk-* i ett myrnamn utgörs av appellativet *kråka* f, eftersom kråkor ju företrädesvis håller till nära bebyggelse. I en artikel i tidskriften Västerbotten 1986: 1 (Umeå) hävdar Lars-Erik Edlund att ortnamnets förled möjligen kunde vara *kråka* som ortsboöknamn. I så fall är det sannolikt fråga om det välbelagda namnet för stärke(s)borna, *stärkesmark(s)kråkor* (se Edlund 1984 s 171). Stärkesmark ligger ca 3 km sydväst om Kråkmyran, och man får då tänka sig att åbor från denna stora by haft något att göra med myren. Kanske har den varit deras fodertäkt. Eftersom det är fråga om ett öknamn, kan myren inte vara namngiven av stärke(s)bor. För ortsboöknamn i ortnamn se Edlund 1985 s 12 och där anf litt, ss 107 och 275 (not 26) samt utförligt i anförd artikel i tidskriften Västerbotten.

1 Kvarnfors kvånfòs 1/8 kr — Qvarnfors 1882 jb, Quarnfors 1855 HLA — Qvarnfors ek, Kvarnfors Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 19/3 1855 beviljades Johan Mattsson i Stärkesmark (nuv Vännäs kn) tillstånd att anlägga ett krononybygge på platsen. Genom ett avvittringsutslag 31/12 1868 skattlades hemmanet till 1/8 mtl med 36 frihetsår fr o m 1855, dock så att halv skatt skulle betalas sedan 3/4 av frihetsåren gått. Jb 1882 upplyser i en senare notis att skattemannarätt på 1/16 mtl beviljades genom utslag 2/9 1886. Enligt ytterligare en anteckning skatteomfördes 1/16 mtl genom utslag 29/1 1898.

Namnet har säkerligen tillkommit vid insyningen. I syneprotokollet från 1854 nämns att plats för bostaden utvisades på »så kallade Quarnkläppen» norr om Välvsjön och att kvarnplats erbjöds »uti den nära intill utsedda

bohlstaden framlöpande quarnbäcken». *Kvarnbäcken kv̄ar̄nbæk̄en* — Kvarnbäcken Tk 21J SO faller rätt starkt söder om *Kvarnkläppen*. Om ett forsnamn *Kvarnforsen verkligen existerat är dock osäkert. I så fall bör forsnamnet vara en redukt (< **Kvarn(bäcks)forsen*), eftersom ingen kvarn fanns på just denna plats. Troligast är att namnet av namngivaren förledsanslutits till namn på *Kvarn-* i omgivningen. Efterleden *-fors* har i så fall fogats till, eftersom en fors finns i bäcken. Namnet är således topografiskt motiverat.

1 Kvarnlund *kv̄ar̄nl̄an* 1/16 kr+1/16 sk — Qvarnlund 1882 jb, Qvarnlund 1831 HLA — Qvarnlund ek, Kvarnlund Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 21/11 1831 beviljades drängen Olof Johansson i Selet (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen. Jb 1882 uppger i en senare notis att 1/16 mtl skatteomfördes 28/10 1885.

Namnet har sannolikt tillkommit vid insyningen. I syneprotokollet anges att bostad och åkerställe skulle anläggas på »östra sidan af så kallade Storfågel Berget» samt att sökanden önskade att få kalla nybygget *Kvarnlund*. Det omnämnda berget är säkerligen en missuppfattning av *Flumyrberget*. Enligt uppgift från en bybo har en kvarn legat sydost om byn. Huruvida den fanns redan vid insyningen av nybygget är dock ovisst. C:a 1 km sydost om kvarnplatsen på Vännfors ägor ligger *Kvaraningsberget*, naturnamn som förutsätter ett *Kvaraningen och ett **Kvar(n)*. Man får alltså tänka sig att bebyggelsenamnet tillkommit på det sättet att man lagt en suffixartad efterled *-lund* till antingen ett **Kvarn/kvarn* f eller att man anslutit namnet till förlederna i namn på företeelser i omgivningen. Det senare måste vara fallet om kvarn inte fanns där vid synen.

1 Lillsjö *l̄il̄s̄j̄o* 7/64 kr — Lillsjö 1882 jb, Lillsjö 1829 HLA — Lillsjö ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 5/2 1829 beviljades avskedade soldaten Nathanael Carbin från Stärkesmark (nuv Vännäs kn) tillstånd att anlägga ett krononybygge på platsen. Av syneprotokollet framgår att hans fader Jo[ha]n Nathanaelsson i viss utsträckning redan odlat upp och bebyggt stället. Denne uppges vidare ha fått tillstånd 1817 att ha fäbod där. Lundkvist uppger (VKH s 254) att sökanden till nybygget hette Erik Mikaelsson från Stärkesmark. En skatteomföring ägde rum 7/6 1905 enligt senare anteckning i jb 1882.

Lillsjö är sekundärt till naturnamnet *Lillsjön l̄il̄s̄j̄o* — Lillsjö Gn 56, Tk 21J SO, vid vars sydspets byn ligger. Förleden *Lill-* beskriver sjöns storlek i förhållande till Stärkesmarkssjön, c:a 1 km sydväst om Lillsjön. Bebyggelsenamnet åsattes officiellt obest form genom beslut av Lantmäteristyrelsen 1959 (LMV Br: 2383).

1 London *l̄on̄don*, *l̄on̄don* 3/32 kr — London 1882 jb, London 1858 HLA — London ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution 13/9 1858 beviljades Per Jonsson i Högländ (nuv Vännäs kn) tillstånd att anlägga ett krononybygge på platsen. Av senare notis i jb 1882 framgår att nybygget enligt avvittringsutslag 31/12 1868 skattlades till 3/32 mtl mot 36 frihetsår fr o m 1859, dock så att halv skatt skulle erläggas sedan 3/4 av frihetsåren gått. Hemmanet omfördes till skatte enligt utslag 3/10 1883.

Namnet har tillkommit vid insyningen genom uppkallelse efter den engelska huvudstaden. Enligt syneprotokollet var det nybyggarens »åstundan . . . att nybyggesinrättningen finge benämnas London». Namnet är en pendang till det intill belägna *Hamburg* (se d:o, liksom *Lybäck*), som beviljades till anläggning året före. (Om identiska namn se Hallberg 1976 s 83 och om *London* i Vännäs ytterligare Hagervall 1986.)

1 Lybäck *lybæk, opa lybæk* 9/64 sk — Lybäck 1825, 1882 jb — Lybäck; Krono Nybygge Stg, Lybäck ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt jb 1801 togs nybygget Lybäck upp 1799 mot 25 års frihet. Som skatteägare står Pengsjö byamån. Jb 1825 redovisar 1 hemmansnummer på 9/64 mtl krono. En skatteomföring har alltså skett. Stg uppger att ingen åbyggnad uppförts eller åker upptagits på platsen.

Namnet har sannolikt tillkommit i samband med nybyggesanläggningen, varvid nybygget uppkallats efter den nordtyska staden. Något naturnamn *Lybäcken, till vilket bebyggelsenamnet kan vara sekundärt, är inte belagt. Om identiska uppkallelsenamn se Hallberg 1976 s 75 och 83. Förmodligen har namnet givit upphov till de yngre uppkallelsenamnen *Hamburg* och *London* (se dessa och utförligare om namntypen Hagervall 1986).

1 Långfors *långfös* 1/8 sk — Långfors 1882 jb, Långfors, Långfors 1849 HLA — Långfors ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 22/10 1849 beviljades kronolänsmannen J A Ljungberg i Vännäs rätt att få omföra kronorpet Långfors till kronohemman. Det talas i protokollet om ett tidigare beslut (9/9 1817), varvid kronotorpsanläggningen förmodligen beviljades. Hemmanet har sedermera skatteomförts. I db 1816 10/4 omtalas »Långfors Säg Lägenhet» såsom redan anlagd. I dokumentet upplåts jord i Vännfors åt innehavarna av sågen, »krono Åboer från Spöland», att få flotta timmer i Gullbäcken, som flyter c:a 1,5 km väster om byn.

Långfors är sekundärt till naturnamnet *Långforsen långfösn* — Långforsen 1849 HLA — Långforsen Tk 21K SV. Denna fors är belägen i Vindelälven öster om byn och är c:a 3 km lång, härav förleden. Efterleden är *fors* m.

1 Långnäs *långnäs* 1/4 sk — Långnäs 1825, 1882 jb — Långnäs Krono Nybygge Stg, Långnäs ek, Gn 63, Tk 21J SO ~ Långnäs beviljades till anläggning 18/11 1803 mot 20 års frihet enligt jb 1825. Lundkvist (VKH s 255) uppger att upptagaren hette Jon Ersson Westling, bördig från Vännäs. I Norrlandskommittén uppges att nybygget skattlades till 1/4 mtl efter utslag 29/9 1814. Skatt ingick dock först 1849.

Det är möjligt att namnet är sekundärt till ett naturnamn **Långnäs(et)*, som i så fall skulle syfta på det långa näs som bildas där Fällforsbäcken rinner samman med Tvärån. Enligt Stg låg krononybygget *Långnäs* »något lågt vid en liten bäck», säkerligen Fällforsbäcken. Troligare är emellertid att vi här har att göra med ett namn som tillkommit först i samband med nybyggesanläggningen. Fällforsbäcken är rätt obetydlig (jfr kommentaren i Stg), varför det är osäkert om befolkningen verkligen uppfattat platsen som ett åvinkelnäs. Man kan således ha konstruerat ett bebyggelsenamn genom att låta förleden i namn på naturföreteelser i omgivningen (*Långberget långbärja* — Långberget 1856 HLA A II a:69:694 — Långberget Tk 21J SO, berg 200 m norr om byn eller *Långtjärnen långsön* — Långtjärnen Tk 21J SO, tjärn ca 1 km öster om Långnäs) ingå med ett tillägg av ett suffixartat *-näs*. Om detta och liknande namn se ytterligare Hagervall 1986.

Enligt uppteckning är ett äldre namn för Långnäs *Lerbrännan lërbræna*. Stg uppger att marken i terrängen mellan »Vännäs sågen och Långnäs Krono Nybygge är hwad man kallar lerbränna» . . . »eller den uslaste specklera». Det är väl kanske så att *Lerbrännan* avsett ett större område än *Långnäs* (se även *Önskanäs*). Förleden i namnet är subst *lera* eller *ler*, efterleden best form sg av subst *bränna* (om bet se *Brännan*).

1 Långsjö *lågſø* 19/64 sk — Långsjö 1825, 1882 jb, Långsjö 1819 HLA — Långsjö ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution 24/7 1819 beviljades bonden Eric Johansson och soldaten Eric Höglander tillstånd att anlägga ett kronony bygge med tio års försök på platsen. Det skattlades 28/12 1860 enligt senare anteckning i jb 1882. Jb 1825 tar upp 1 hemmansnummer. Skatteomföring har sedermera skett.

Namnet är sekundärt till *Långsjön lågſøn* — Långsjön Stg, Tk 20J NO, en långsmal sjö, på vars västra strand byn ligger.

1 Långåker *långåker* 1/8 kr — Långåker 1825, 1882 jb, Långåker 1852 HLA — Långåker ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution 12/1 1852 beviljades bönderna Zackris och Eric Ericsson i Mjösjö (nuv Vännäs kn) tillstånd att anlägga ett kronony bygge på platsen. Lundkvist (VKH s 255) uppger 1815 som anläggningsår, vilket måste vara felaktigt. Enligt utslag 31/12 1868 skattlades hemmanet till 1/8 mtl mot 32 frihetsår fr o m 1852, dock så att halv skatt skulle betalas sedan 3/4 av frihetsåren gått. Jb 1882 uppger i en senare notis att 1/8 mtl skatteomfördes enligt utslag 4/4 1894.

Enligt de protokoll som upprättades vid insyningen föreslog syneförrättaren att nybygget skulle kallas *Långåker*. Att namnet skulle vara sekundärt till ett redan existerande *Långåker är mindre troligt, eftersom antagandet förutsätter att platsen (åtminstone delvis) var uppodlad före synen. Bostad var i alla fall inte anlagd, och det är knappast sannolikt att en åker fanns här vid namngivningen. Namnet är alltså ganska säkert tillkommet vid förrättningen. Antingen har syneförrättaren anslutit det till förlederna i namn på *Lång-* i Långåkers omgivning och lagt till ett suffixartat *-åker*, eller också har han kunnat förutse åkerens utseende. Den är lång (se ek).

1-3 Mjösjö *mjöſø* 11/16 sk — Miödsjön 1751, Mjösjön 1773, 1801, 1825, 1882 jb — Mjösjö by Stg, Mjösjö ek, Mjösjön Gn 63, Mjösjö Tk 20J NO ~ Enligt jb 1751 erhöles tillstånd att tillträda nybygget Mjösjö mot 24 års skattefrihet, beviljad 1737. Lundkvist uppger (VKH s 255) att sökanden hette Anders Isaksson Silver. I jbb 1773-1882 upptas 3 hemmansnummer. De två som tillkommit upptogs enligt jb 1773 år 1758 (nr 2) och 1756 (nr 3). Jb 1801 redovisar 5/8 mtl kr. En skatteomföring har sedermera ägt rum.

Mjösjö är sekundärt till sjönamnet *Mjösjön mjöſøn* — Miödsjön 1661 LMV Z 31 1:2, miödsjön 1666 LMV Z 31, Mjösjön Stg, Tk 20J NO, vid vilken byn ligger. Förleden är ett i norrl dial numera ovanligt adj *mjö* (< fsv *mior*) 'smal, åtsnörd' eller subst *mjö* n 'avsmalning, åtsnörning'. Om *mjö* se Pellijeff 1967 s 75 ff. Skrivningen från 1751 får väl ses som en skrivaretymologi. Efterleden är obest form sg av subst *sjö* m. Enligt beslut av Lantmäteristyrelsen (LMV Br: 2382) ändrades bynamnet från best till obest form 1959.

Flinktorpet flinktørpe kallas bebyggelsen på 3:2. Förleden är ett vanligt soldatnamn. *Fällan fälla* — Fällan Tk 20J NO heter bebyggelsen på 1:4, öster om sjön. Namnet är sekundärt till ett likalydande ägonamn, som är best form sg av subst vb dial *fäll(a)* f med betydelsen 'trakt där skog huggits ned för svedja' (se uppteckningar från Vännäs sn), 'trakt där skogen är fälld eller bränd' (Lindgren 1949 *fälla*). På 2:15 ligger *Hansfällan hånſfæla*. Förleden är mansnamnet *Hans*. Bebyggelsen på 2:8 kallas *Torpet tørpe*.

1 Mobäck *møbæk* 7/64 sk — Mobäck 1801, 1825, 1882 jb — Mobäck 1868 LMV Z 37 1:1, ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Mobäck är enligt avvitringsbeskrivning 1868 (LMV Z 37 1:1) ett kronoskattehemman. Det beviljades till anläggning 12/12 1800 enligt Norrlandskommittén. Lundkvist (VKH s 255)

uppges att nybyggaren hette Carl Andersson och att frihetsåren var 25 med 15 års förlängning. Jbb 1801 och 1825 redovisar 1 hemmansnummer.

Mobäck är sekundärt till ett bäcknamn *Mobäcken* *mòbæksn* ~ *mòbæjsn* — Mobäcken Tk 20J NO, *Mosjöns* frånflöde, som rinner väster om byn. Bäcknamnet är förmodligen en redukt av ett *Mo(sjö)bäcken*, ett namn som enligt uppteckning faktiskt existerar, dock i en yngre uttalsform: *mòsjøbæksn*. Om förledens betydelse se *Mosjö*. Efterleden är obest form sg av subst *bäck* m, vars *-k* såväl medialt som finalt realiseras som *js* i äldre vb dial (se Larsson-Söderström).

1-2 Mosjö *mòjsø* ~ *mòsø* 3/8 sk — Mosjön Mosiöenn 1660, 1801, 1825, 1882 jb, Mosiön 1676 db — Mosjö ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt jb 1801, som tar upp 2 hemmansnummer, upptogs nr 1 1794 och nr 2 1795. Skrivna på hemmanen är Anders Mickelsson resp Carl Hansson. Hemmanen omfattar i jb 1882 3/16 mtl vardera. Bebyggelse har dock funnits tidigare på platsen. I jb 1660 upptas en »hustru Mariget» på 1/8 mtl, och på en karta från 1661 (LMV Z 31 1:2) har en gård utmärkts på platsen. Enligt kungl brev 23/11 1883 överflyttades de två hemmanen från Ume sn till Vännäs fr o m 1885.

Mosjö är sekundärt till sjönamnet *Mosjön* *mòjsø* — Mosiön 1661 Z 31 1:2, Mosjön Tk 20J NO, på vars västra strand byn ligger. Förleden kan formellt antingen vara subst *mo* m 'område med jämförelsevis slät grus- eller sandmark' (se Bucht i SOVn 4 s 63 m fl ställen för paralleller och uppteckningar) eller subst *mor* f 'sankmark' (Larsson-Söderström), 'skogig dyjord' (Lindgren 1940). Det senare alternativet verkar sannolikare sakligt. Man får då tänka sig att *r* assimilerats framför *sje*-ljudet, som bör ha kunnat uttalas *sj*. Skrivningar med *r* saknas dock. För den senare tolkningen talar ett namn *Moran* *mòra* (se uppteckning), vartill ett *Morsjön i så fall skulle ha kunnat bildas. Efterleden är subst *sjö* m. Även bynamnet skrevs tidigare i best form men ändrades officiellt genom beslut av Lantmäteristyrelsen 1959 (LMV Br: 2383) till obestämd.

Till Mosjö hör *Nyhem* *nÿhäm* — Nvhem Tk 20J NO, ungt namn på bebyggelse c:a 700 m nordost om Mosjöns nordspets (på 1:16). Betydelsen är 'nybygge'. Förleden *Ny-* anger ålder i förhållande till den äldre bykärnan.

1 Nilsländ *nÿslan* 5/32 sk — Nilsländ 1882 jb — Nilsländ ek, Gn 63, Tk 21J SO ~ Lundkvist uppges (VKH s 255) att Nilsländ ursprungligen var kronotorp, till vilket Jakob Tobiasson i Jämteböle (nuv Vännäs kn) fick anläggningstillstånd 1828. I avvitringsbeskrivning 1868 (LMV Z 37 1:1) uppges stället vara krononybygge. Enligt Norrlandskommittén beviljades det till anläggning 1/10 1849.

Namnets förled är namnet *Nils*, vilket dock inte kan syfta på den kronotorpare som nämnts ovan. Efterleden *-land* är ägo- eller naturbetecknande och betyder 'mindre jordområde' eller 'terräng' (se uppteckningar).

1 Nordåker *nòrdåkar*, *nòrd-* 3/64 kr — Nordåker 1882 jb, Nordanåker, Nordåker 1855 HLA — Nordåker ek, Gn 63 ~ Enligt resolution 22/11 1855 beviljades bonden Johan Georg Ekholm i Östanå och hans medsökande Eric Pehrsson i Granlund (båda orterna inom nuv Vännäs kn) tillstånd att anlägga ett krononybygge på platsen. Genom avvitringsutslag 31/12 1868 skattlades nybygget till 3/64 mtl mot 36 frihetsår, dock så att halv skatt skulle betalas sedan 3/4 av frihetsåren gått. Skatteomföring ägde rum 15/4 1891 enligt senare anteckning i jb 1882. Nu är platsen öde.

Nordåker går säkerligen inte tillbaka på något ägonamn *Nordåker. Orten ligger på relativt stort avstånd från byar i omgivningen. Appellativet

åker m används bara om odlingar i anslutning till bebyggelser. I syneprotokollet anges att bostaden skulle anläggas på den så kallade *Brattmyrliden*. Namnet har således kommit till i samband med nybyggesanläggningen, och efterleden har suffixliknande funktion. Väderstrecksbestämningen *Nord-* i förleden är dessutom inte genuin i sammansatta ortnamn i trakten. Det vanliga är *Norr-* (se härom Holm 1949 s 107). Möjligen har man med förleden velat ange hemmanets läge i förhållande till det tidigare upptagna *Östanå*, huvudsökandens hemort. Nordåker ligger i socknens södra del, varför en allmännare betydelse 'norr i socknen' måste avvisas (jfr namn på *Ny-*). Enligt syneprotokollet föreslog synemännen namnet *Nordanåker*, vilket i resolutionen förkortats. Namnförslagets förled är kanske en pendang till *Östan-* i *Östanå*.

1 Norra Västerselet *væstarsele* 9/32 sk — Westerselet 1825, Westerselet Norra 1882 jb — Westerselet 1866-68 LMV Z 37 1:1, Westersellet, Krono Nybygge Stg, Westersel ek, Västersele Gn 56, V. Selet Tk 21K SV, Norra Västerselet ek 21K 2 a ~ Norra Västerselet uppges i avvitringsbeskrivning 1866-68 (LMV Z 37 1:1) vara kronoskattehemman. Det beviljades till anläggning 17/7 1802 enligt jb 1825. I en senare notering uppges dock att skatt betalades först 1843. Jb 1825 redovisar 1 hemmansnummer. Hemmanet har sedermera skattomförts.

Namnet *Västerselet* är förmodligen tillkommet i samband med nybyggesanläggningen. Det avser bebyggelse väster om Vindelälven, dock inte vid ett sel (se *Selet*) utan vid Gammsvedjeforsen. Förleden *Väster-* är oppositiv till det betydligt äldre bynamnet *Selet*, efterleden en pendang till samma ortnamn. Väderstrecksbeteckningen *Norra* har tillagts för att man lättare skall kunna skilja bebyggelsen från det *Västerselet* som ligger väster om Ume älv (se *Södra Västerselet*). Om dessa namn och liknande se ytterligare Hagervall 1986.

1 Norra Österselet *østarsalan, østarsøla* 1/16 kr+1/16 sk — Österselet Norra 1882 jb, Österselet, Östersele 1829 HLA — Österselet Tk 21J SO, Norra Österselet ek 21K 2a ~ Enligt resolution 5/11 1829 beviljades bonden Anders Andersson den äldre i Selet (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen.

Namnet *Österselet* är säkerligen tillkommet vid insyningen. Det är oppositivt till namnet på den äldre bebyggelsen i *Selet* (se d:o) vid Vindelälven eller kanske snarare till *Västerselet*, väster om Vindelälven (se *Norra Västerselet*). Enligt uppteckning är ett äldre namn för platsen *Lunden løn, opa løn*. Enligt syneprotokollet anhöll nybyggaren om att få kalla stället *Östersele*. Väderstrecksbeteckningen *Norra* har tillkommit sent, sannolikt för att skilja byn från (*Södra*) *Österselet* vid Umeälven. Det senare nybygget anlades året före och ligger på en sydligare breddgrad än (*Norra*) *Österselet*. (Se även *Norra Västerselet* och *Södra Västerselet*.) Väderstreckstilläggen i namnen har ingen folklig bakgrund utan är snarare kartografiskt motiverade. Om dessa namn och liknande se ytterligare Hagervall 1986.

1 Norrmalm *nørmalm, y nørsmål* 11/64 kr — Norrmalm 1801, 1825, 1882 jb, — Norrmalm Krono Nybygge Stg, Norrmalm ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Norrmalm beviljades enligt jb 1801 till anläggning år 1800. Den förste byggaren var en soldat, Anders Johansson (Silfver), död 1823. Enligt jbb 1801 och 1825 beviljades 25 års frihet. I jb 1882 uppges att skatt ingick först 1836. Hemmanet skatteomfördes 26/11 1886 enligt senare notering i samma jb.

Namnet är förmodligen tillkommet i samband med nybyggesanläggningen. Enligt meddelare (T N och S D) kallas platsen i folkmun (*på*) *Malmen*. *Malmholmen* — Malmholmen Tk 20J NÖ, som är namn på en holme i Umeälven väster om byn, kan vara sekundärt till detta namn. Ett äldre *Malmen* skulle således ha kunnat ge upphov till ett åsatt, sammansatt nybyggesnamn *Norrmalm*, som säkerligen givits efter mönster av äldre identiska namn på orter i centralare delar av landet, väl snarast stadsdelsnamnet i Stockholm. Noteras bör att ett oppositivt **Sö(de)rmalm* saknas. Något som talar för att *Malmen* skulle kunna vara ett närnamn, en förledsellipt av *Norrmalm*, är att *malm* i bet 'sandig mark m m' (se Rietz s 426 b) är så svagt belagt i Norrland. Från Vilhelmina och Tärna i Lappland finns visserligen enligt uppteckningar sammansättningarna *malmgran* *målmgrån* och *malm-tall* *målm-täl* 'gran resp tall som växer på torr mark' belagda, vilket skulle kunna utgöra ett stöd för att ett *malm* i bet 'sand-, grusmark' kan ha varit ett levande appellativ i dial tidigare. De anförda sammansättningarna kan emellertid också ha spritts söderifrån som ett slags termer.

1-2 Nybo *nybo* 3/32 sk + 3/32 kr — Nybo 1882 jb, Nybo 1829 HLA — Nybo ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution 26/8 1829 beviljades torparen Nils Persson i Gubböle (nuv Ume kn) tillstånd att ta upp ett krononybge på platsen. 3/32 mtl skatteomfördes enligt senare notis i jb 1882.

Nybo är ett primärt bebyggelsenamn. Förleden är adj *ny* och anger att bosättningen tillkommit senare än annan, ovisst dock vilken. Närmaste bebyggelse är Västerås i norr och Nyliden i sydost, anlagda ett trettiotal år tidigare. I syneprotokollet nämns även ett redan anlagt nybge Nybäck (=Trinnliden), beläget c:a 2,5 km norr om Ottjärnsberget och Stormyrberget. Kanske är *Ny-* här en schablonartad förled, given i analogi med övriga bebyggelser på *Ny-*. Enbart inom Vännäs kn finns ett tiotal primära bebyggelser med förleden (se tex även *Nyborg*, *Nyggård*, *Nyland*, *Nylandsnäs*, *Nyliden*, *Nynäs* och *Nydäker*, alla nybyggen anlagda i slutet av 1700-talet och i början av 1800-talet). Denna höga frekvens tillkommer *Ny-* även på övriga håll i Norrland. Efterleden är ett suffixartat *-bo*, tillkommen efter mönster av de gamla *-bodha*-namnen.

1 Nyborg *nyborg* 3/16 sk — Nyborg 1882 jb, Nyborg 1848 HLA — Nyborg ek, Gn 63, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 9/9 1848 beviljades kronohemmansåborna Olof, Anders och Johan Eliasson tillstånd att ta upp ett krononybge på platsen. Enligt jb 1882 skattlades hemmanet 31/12 1868 till 3/16 mtl med 36 frihetsår fr o m 1849, dock så att halv skatt skulle betalas sedan 3/4 av frihetsåren gått.

Nyborg är ett primärt bebyggelsenamn, tillkommet vid insyningen. Förleden utgörs av adj *ny* och anger att bebyggelsen tillkommit senare än någon annan, ovisst dock vilken. Om förleden se även under *Nybo*. Efterleden är ett suffixartat *-borg*. Enligt syneprotokollet anhöll nybyggarna att få ge stället namnet.

Under *Nyborg* ligger *Brattåker* *bråtåker* — Brattåker Tk 21J SO (på 1:4), en gård. Namnet kan vara sekundärt till ett försvunnet ägonamn *Brattåkern, i så fall troligen åsyftande åkern väster om gården. Förleden är det i norrdial vanliga adj *bratt* 'brant' (se Stenberg under *brant* och Larsson-Söderström *bratt*) och åsyftar åkerns beskaffenhet.

1-8 Nyby *nyby* 2 25/64 sk — Nyby 1543, 1547, Nyeby 1553, Nyiebyenn 1556, Nybyn 1580, 1609, Nyby 1723, 1825, 1882 jb, Nyby 1539, Nyebyen 1553, Nybyy 1566, Nybyn 1606 bl — Nyby 1662 LMV Z 31 1:2, Nybyn Stg, ek,

Gn 63, Tk 20J NO ~ Jbb 1543-46 tar upp 3 nominati. 1547, 1556 och 1562 saknas uppgift. Bl 1547 redovisar 3 nominati och 1580 uppges mantalet och bågamantalet vara 3. Jb 1606 redovisar 4 hemman, varav 1 är delat. I jb 1613 redovisas 5 hemman, i jbb 1667 och 1680 4. 1701 och 1725 upptas 4 nummer, 1751 lika många, uppdelade på 6 brukningsenheter. Jb 1773 har 8 nr, 1801 och 1825 7 nr uppdelade på 10, resp 11 brukningsenheter. Ägo-innehavet är 1543-46 137 skl med fördelningen 116:31 på åker och äng. 1547 och 1556 redovisas 149 örl, 1562, 1580 och 1606 161 örl. Jbb 1609-10 upptar 32 spl åker samt 2 spl och 10 skl linda. 1667, 1680 och 1701 redovisas 2 9/32 mtl sk, 1725 lika mycket med det undantaget att 9/16 är krono. 1751 upptas 1 23/32 sk och 9/16 kr, 1773 2 9/32 sk, 1801 2 13/64 sk och 1825 2 35/256 sk.

Nyby är ett primärt bebyggelsenamn med betydelsen '(den) nya byn'. Av byarna i Vännäs kommun tillhör *Nyby* de äldre och större. Den har dock anlagts efter det gamla *Vännäs* (nuvarande *Vännäsby*, se dessa namn) och är säkerligen namngiven därifrån. Bebyggelsen låg enligt Stg äldst på Umeälvens norra strand men flyttades senare längre upp i mindre frostlänt terräng. En stor del av dessa områden uppgår numera i centralorten *Vännäs*, härav stadsdelsnamnet *Östra Nyby* (se *Vännäs*). Byn har sedan gammalt mark även väster och söder om älven.

Av bydelar märks *Karlslund* — Karlslund Tk 20J NO, vars förled är genitiv av mansnamnet *Karl*, efterleden ett suffixartat *-lund*, *Kläppen kläppan* — Kläppen Tk 20J NO, sekundärt till ett likalydande naturnamn med bet 'litet berg' (se utförligare *Stenberg kläpp*), *Penglund påpländ* om vars förled *Peng-* se *Pengsjö* och vars efterled är suffixartad. Om *Östra Nyby* se *Vännäs*.

Bland namn på hemman märks enligt meddelare (S D) *Bojen* — Tk 20J NO (på 8:30), sekundärt till ett likalydande naturnamn (se *Bojnäs*), *Kurvan* (på 1:11), givet efter en markerad vägkurva, *Lundins torp lundins törpa* (på 6:32), namngivet efter en tidigare ägare, *Nylunda* — Nylunda Tk 20J NO, vars namn sannolikt tillkommit i samband med nybyggets upptagande (om namntypen se ytterligare Hagervall 1986), *Pengbacken* — Pengbacken Tk 20J NO, ett till namnen på *Peng-* (se *Pengsjö*) anslutet eller förledssekundärt primärt naturnamn, *Solgården* — Solgården Tk 20J NO, ungt schablonnamn och *Tattartorpet* — Tattartorpet ek 20J 9h (på 8:41), numera öde.

1 Nygård nÿgård 1/4 sk — Nygård 1801, 1825, 1882 jb — Nygård ek, Gn 63, Tk 21J SO ~ Nygård uppges i jb 1801 vara ett nybygge upptaget 1799 mot 25 års frihet. Lundkvist (VKH s 256) skriver att nybyggaren hette Erik Eriksson och kom från Jämtböle (nuf Vännäs kn). Enligt avvittringsbeskrivning 1867-68 (LMV Z 37 1:1) beviljades nybygget till anläggning först 1814. Jb 1825 anger i en senare notering att skatt ingick först på 1840-talet (sista siffran oläslig). Jbb 1801 och 1825 uppvisar 1 hemmansnummer.

Nygård är ett primärt bebyggelsenamn, tillkommet i samband med nybyggesanläggningen. Förleden, adj *ny*, anger att det är fråga om bebyggelse yngre än någon annan, ovisst dock vilken. Se även under *Nybo*. Efterleden *-gård* är suffixartad.

1 Nyland nÿlan 7/64 kr — Nyland 1825, 1882 jb, Nyland 1855 HLA — Nyland 1868 LMV Z 37 1:1, Nylands Krono Nybygge Stg, Nyland ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Jb 1825 uppger att Nyland anlades 1789 mot 30 års frihet, men skatt ingick först 1835 enligt senare notering. I en resolution

22/11 1855 beviljades Pehr Jonsson i Högland och en medsökande, bonden Carl Eric Nyberg i Pengsjö (båda orterna inom nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen. Norrlandskommittén, en avvitringsbeskrivning från 1868 (LMV Z 37 1:1) och Lundkvist (VKH s 256) anger 1855 som anläggningsår. Lundkvist skriver att medsökanden hette Olof Olofsson Widgren från Gräsmyr. Jb 1882 upplyser att Nyland skattlades till 7/64 mtl med 36 års frihet fr o m 1856, dock så att halv skatt skulle betalas sedan 3/4 av frihetstiden gått. Det är väl sannolikt att hemmanet aldrig upparbetades 1789. Skatteomföring ägde rum 28/7 1883 enligt senare anteckning i jb 1882. Jb 1825 redovisar 1 hemmansnummer.

Nyland är sannolikt ett ungt bebyggelsenamn efter gammalt mönster. Om identiska, äldre namn i Ångermanland se Bucht i SOVn. Namnet betyder 'nybygge, nyodling' (se uppteckningar). Enligt det syneprotokoll som fogats till resolutionen av år 1855 skulle bostaden anläggas på »så kallade Källängskläppen». Det framgår även av protokollet att synemännen föreslog namnet. Att det fanns tidigare tyder förekomsten i jb 1825 och Stg:s omnämnande på. Om detta och liknande namn se ytterligare Hagervall 1986.

1 Nylandsnäs *nylansnäs* 1/8 sk — Nylandsnäs 1825, 1882 jb — Nylandsnäs 1868 LMV Z 37 1:1, Nylandsnäs Krono Nybygge Stg, Nylandsnäs ek, Gn 63, Nylandsnäs, Ö. Nylandsnäs Tk 20J NO ~ Jb 1825 uppger att Nylandsnäs anlades efter utslag 19/2 1801 mot 25 års frihet. I avvitringsbeskrivning 1866-68 (LMV Z 37 1:1) sägs Nylandsnäs vara ett kronoskattehemman. Lundkvist (VKH s 257) anger med tvekan 1820 som anläggningsår, och nybyggen var enligt honom Olof Persson från Nyland i Grundsunda (Ångermanland). Norrlandskommittén anger emellertid att ett avvitringsutslag meddelades redan 1815. Stg nämner nybygget men säger att han inte känner till det närmare. Det har sedermera skatteomförts. Jb 1825 redovisar 1 hemmansnummer.

Namnet är kanske tillkommet i samband med nybyggesanläggningen. Förleden kan då, som Nilsson föreslår (VKH s 175), gå tillbaka på nybyggarens hemort, men det förutsätter att det verkligen var grundsundabon (se ovan) som sökte till nybygget redan 1801. Efterleden är ett suffixartat *-näs*. Om detta och liknande namn se ytterligare Hagervall 1986.

Äldsta delen av byn heter *Östra Nylandsnäs* — Ö. Nylandsnäs Tk 20J NO. Ett äldre namn är enligt uppteckning *Svarttorp svåtörp*, ett till naturnamnet *Svartdalen svåtåån* (i sin tur sekundärt till *Svartberget svåtåårye* — Svartberget Tk 20J NO) förledssekundärt eller av ett **Svart(dals)torp(et)* reducerat namn. Exakt var torpet legat är obekant. Enligt samma uppteckning har stället sedermera även kallats *Nylandstorp*.

1 Nyliden *nyliä*, y *nyliåån* 1/8 kr — Nyliden 1825, 1882 jb, Nyliden 1856 HLA — Nyliden ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Nyliden uppges i jb 1825 vara anlagt efter resolution 2/5 1803 mot 25 års frihet. Enligt resolution 3/10 1856 beviljades bonden Olof Reinhold Åberg i Hjoggsjö och hans medsökande, bonden Anders Pehrsson i Trinnliden (båda orter i nuv Vännäs kn), tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen. Samma anläggningsår uppger Norrlandskommittén och en avvitringsbeskrivning 1868 (LMV Z 37 1:1). Lundkvist (VKH s 256) anger inget årtal men skriver att nybyggaren heter Nils Strangren. Nybygget skattlades enligt avvitringsutslag (se ovan) 31/12 1868 till 1/8 mtl med 36 frihetsår fr o m 1857, dock så att halv skatt skulle betalas när 3/4 av frihetsåren gått. 1/16 mtl omfördes till skatte 26/2 1894, 1/16 mtl den 8/5 1895. Förmodligen kom nybygget

aldrig till stånd 1803. Stg omnämner det inte. Jb 1825 tar upp 1 hemmansnummer.

Namnet är förmodligen tillkommet vid insyningen. Förleden är adj *ny* och anger anläggningens karaktär av nybygge, efterleden är ett schablonartat *-liden*, som i och för sig stämmer med de topografiska förhållandena. Enligt det syneprotokoll som fogats till resolutionen av år 1856 skulle bostaden anläggas »å så kallade Hjoggsjöstensvedjan». Synemännen föreslog namnet. Om *Nyliden* och liknande namn se ytterligare Hagervall 1986.

1 Nynäs *nijnäs* 1/16 kr — Nynäs 1882 jb, Nynäs 1855 HLA — Nynäs ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution 28/8 1855 beviljades torparen Eric Ericsson Norgren från Kallhögen (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen. Av en senare notering i jb 1882 framgår att 7/12 mtl skatteomfördes år 1890.

Namnet är sannolikt tillkommet vid insyningen. Förleden, adj *ny*, anger bebyggelsens karaktär av nybygge. Om förleden se under *Nybo*. Efterleden är ett suffixartat *-näs*, sannolikt utan topografisk motivering. Enligt syneprotokollet skulle bostaden anläggas på en »stenbunden, obetydligare höjd invid en mindre bäck». Det framgår även att det var synemännen som föreslog namnet. Det kan väl inte heller helt uteslutas att det här är fråga om uppkallelse efter äldre mellansvenska namn. Om detta och liknande namn se ytterligare Hagervall 1986.

1 Nyåker *nyåker* 1/8 kr + 3/32 sk — Nyåker 1825, 1882 jb — Nyåker ek, Gn 63, Tk 21K SV ~ Enligt Norrlandskommittén beviljades nybygget Nyåker till anläggning 8/12 1804. Jb 1825 upplyser i en senare notering att det anlades på 6 års försök och att skatt ingick första gången 1845. Enligt samma jb skatteomfördes Nyåker 1/6 1888, ett beslut som upphävdes 20/12 1904. 7/64 och 1/64 mtl skatteomfördes 16/5 1905. Lundkvist (VKH s 256) uppger att nybyggaren hette Per Olofsson.

Nyåker skulle kunna vara sekundärt till ett ägonamn *Nyåker. Förleden vore då adj *ny*, som angåve tidpunkt för åkerns uppodling i förhållande till annan odling, då snarast i Spöland. Efterleden vore då subst *åker* m. Men det kan här vara fråga om ett primärt bebyggelsenamn, som tillkommit i samband med nybyggesanläggningen. Efterleden är i så fall suffixartad och allmänt bebyggelsebetecknande. Det kan också vara fråga om uppkallelse, kanske efter ett äldre *Nyåker* i Nordmalings kn, Vb län. Om detta och liknande namn se ytterligare Hagervall 1986.

Näset *näsa, på näsan*. Näset är ett äldre namn på nuvarande *Fällforsselet* (se d:o).

1 Näsåker *näsåker* 1/8 sk — Näsåker 1882 jb, Näsåker 1843 HLA — Näsåker ek, Gn 56, Näsåker, Inner-Näsåker, Ytter-Näsåker ek 21J 1f ~ Enligt det syneprotokoll som fogats till resolutionen (5/10 1843) tvistade Samuel Magnusson i Kolkele (nuv Vännäs kn) och Olof Nordström om företrädesrätten. Den förres far Magnus Johansson hade enligt protokollet odat och uppfört hus på platsen. Vem som fick tillståndet är dock obekant. Jb 1882 uppger att Näsåker skattlades 1868 till 1/8 mtl mot 40 frihetsår, dock så att halv skatt skulle betalas när 3/4 av frihetsåren gått. Hemmanet har sedermera skatteomförts. Det är numera öde.

Namnet innehåller ordet *näs*. Något *näs* med anknytning till vatten finns dock inte på platsen. Inom Näsåkers område (se ek 21J 1f) finns två åkerområden, *Inner-* och *Ytter-Näsåker* (på 1:20 och 1:21 resp 1:13). På ek (1879) finns ingen åker/bebyggelse markerad på den plats där *Inner-Näs-*

åker nu ligger, varför *Inner-* och *Ytter-* får ses som yngre tillägg. Om dessa adj se *Innergård*. Åkermarken i *Inner-Näsåker* har visserligen ett flikigt utseende med tre långa skogsutlöpare och skulle eventuellt kunna sägas utgöra underlag för ett likhetsnamn. Eftersom *Ytter-Näsåker* är äldre och åkrarna där inte har detta utseende, bör emellertid tanken avvisas. Enligt syneprotokollet anhöll sökanden om att få kalla stället *Näsåker*. Eventuellt skulle namnet kunna vara sekundärt till ett **Näsådkern*, om man antog att förleden hade en sekundär betydelse 'myrnäs; slätternäs' (se Hagervall 1986 **Snotternäset*). Området är myrrikt, varför topografiska förutsättningar finns. Förslaget är dock mycket osäkert. Det kan här mycket väl vara fråga om ett namn som tillkommit vid insyningen, kanske genom uppkallelse.

1 Ockelsjö *òkəlsjøn, y ðəkəsjøn, àkəlsjù* 9/64 kr — Åckelsjön 1801, 1825, 1882 jö — Åckelsjön Krono Nybygge Stg, Ockelsjö ek, Ockelsjön Gn 63, Ockelsjö Tk 20J NO ~ Enligt avvittringsbeskrivning 1868 (LMV Z 37 1:1) beviljades kronoskattehemmanet Ockelsjö till anläggning 1799. Lundkvist (VKH s 240) uppger att nybyggaren hette Erik Persson (född 1756), vilken också är skriven på hemmanet i jö 1801. Frihetstiden uppges vara 25 år. Jö 1825 redovisar 1 hemmansnummer och mantalet uppges vara 1/8 kr. Enligt senare anteckning i jö 1882 skatteomfördes 17/128 mtl efter utslag 28/5 1891.

Ockelsjö är sekundärt till ett sjönamn *Ockelsjön ðəkəlsjøn y ðəkəsjøn* — Åckelsjön 1661 LMV Z 31 1:2, 1666 LMV Z 31, Åckelsjön Stg, Ockelsjön Tk 20J NO. Förleden är sannolikt fisknamnet *ockel* m (annorlunda Hedblom 1958 s 135). Ordet betecknar i norrl dial växande fisk, oftast av släktet *Salmo* (se Hellquist 1905–06 med litt, Stenberg och Lindgren 1940, ordet *ockel*). *Ockel* synes vara en deverbativ bildning till **okla, *ukla* med betydelsen 'öka, svälla; vara dräktig' (jfr no *okla seg* 'föröka sig'), en iterativbildning med *l*-suffix till **ok* (se Elmevik 1968 s 180 ff med litt). *l*-bortfallet i de yngre uttalsformerna synes bero på assimilation (*ʌs* > *s*). Enligt en sagesman fiskas fortfarande *ockel* i *Ockelsjöbäcken àkəlsjøbætsən* — Ockelsjöbäcken ek 20J 7i, som är sjöns fränlöde och sekundär till sjönamnet. Ett parallellt vattensamlingsnamn är *Storockeltjärn stòrokəltjəsən* i Norsjö sn, Vb. Bynamnet ändrades från best till obest form efter beslut av Lantmäteristyrelsen 1960 (LMV Br: 2402).

Rödhällan røjphåla (på 1:4) kallas ett område med sommarstugor. Namnet är sekundärt till ett likalydande naturnamn. Förleden är enligt uppteckning adj *röd* (se Larsson-Söderström *röd røyv* 'brunröd, blekröd') på grund av järnhaltig sten i berget på platsen. Förledens vokal utgår från en äldre diftong *-au-* (se Moberg 1954 s 110 f). *Svedjan swérja* (på 1:7) är enligt en meddelare (I F) bebyggt sedan 1920. Namnet är sekundärt till ett likalydande ägonnamn och vittnar om svedjebränning. *Udden ødn* — Udden ek 20J 7i (på 1:7) är den plats där det första nybygget anlades. Det är nu rivet. Området är numera bebyggt med sommarstugor. Namnet syftar primärt på den stora udde som sticker ut i Ockelsjön.

1 Olofsbäck *òlabæk, àlofsbæk* 3/32 sk — Olofsbäck 1882 jö, Olofsbäck 1831 HLA — Olofsbäck ek, Gn 63, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 23/11 1831 beviljades Israel Carlsson med hustru från Jämteböle och Fredrik Nilsson från Nygård (båda orter i nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen. En skatteomföring har sedermera ägt rum.

Namnet är sekundärt till bäcknamnet *Olabäcken òlabæsjøn* — Olabäcken 1826 HLA A II a: 21: 253 — Olabäcken Tk 21J SO, som rinner genom byn.

Bäckens källa heter *Olatjärnen Ólafsøen* — Olatjärnen Tk 21J SO. Vilket av de två sistnämnda namnen som är det primära är svårt att avgöra, men det är väl mest tilltalande att se *Olatjärnen* som primärnamn och bäcknamnet reducerat ur ett **Ola(tjärn(s))bäcken*. Förleden är mansnamnet *Olaf (Ola)*. Det är väl troligt att någon med namnet skördat, jagat, fiskat eller kanske drunknat i tjärnen. Enligt syneprotokollet önskade sökandena att få kalla stället *Olofsbäck*.

1 Orrböle *ør/bøle* 45/8576 kr + 2635/8576 sk (=5/16) — Orrböle 1801, 1825, 1882 jb — Orrböhle, Krono Nybygge Stg, Orrböle ek, Gn 63, Tk 21J SO ~ Enligt Norrlandskommittén och jb 1882 beviljades krononybygget Orrböle till anläggning 20/12 1796. I jb 1801 står en Matts Andersson skriven på hemmanet, vilken av Lundkvist (VKH s 256) uppges vara nybyggaren. Jb 1825 upptar 1 hemmansnummer och anger att 25 års frihet beviljades. Skatt ingick emellertid först 1832 enligt jb 1882.

Namnet *Orrböle* kan tolkas efter olika linjer. Johansson 1981 har undersökt västerbottniska ortnamn med *böle* som ingående element, men han har inte kommenterat *Orrböle* närmare. Det vanligaste är att *-böle* i yngre ortnamn betyder 'boplats för människor' (se t ex Pamp 1970 s 61). En möjlighet vore då att namnet anknyter till en lokal i närheten (se paralleller i Johansson 1981 s 5 och Holm 1970 s 68 (not 20), vilken senare med rätta anser att *Täfteböle* i Ume kommun, Vb, vore ett ursprungligt *Täfte(sjö)böle* 'bostället vid Täftesjön'). Ett berg *Orrberget ørbårja* — *Orrberget* Tk 21J SO ligger väster om byn. *Orrböle* skulle i så fall betyda 'boplatsen vid *Orrberget*' och vara en redukt av ett **Orr(bergs)bölet*. Förledssekundaritet kan även föreligga. En annan möjlighet vore att förleden är personbinamnet *Orre*. Enligt Johansson 1981 är den typen vanligast i Västerbotten (se härom även Pamp 1970 s 60 f och Thors 1953 s 11 f). Paralleller vore i så fall *Baggböle*, *Gubböle* och *Klabböle* i Ume kn samt *Jämteböle* i Vännäs kn. Om personbinamnet *Orre* se Modéer 1967 s 102. Någon person med detta binamn har dock inte kunnat spåras, varför förslaget får anses osäkert. Exempel finns på att *böle* kan ha betydelsen 'boplats för vilda djur' (Lundahl 1946 s 9 f, Pamp 1970 s 60 f och Johansson 1981 s 1). *Orrböle* skulle i så fall betyda 'boplats för orrar'. Med rätta avvisar Lundahl 1946 (s 10 f) en sådan tolkning av förleden *Orr(e)-*. Eftersom efterleden *-böle* är så ytterligt sällsynt bland naturnamn, är det mer tilltalande att med dens (s 10 f) betrakta namn av typen *Björnbol*, *Tranebol*, *Ugglebol* och *Orr(e)-bol* som skämtsamma eller pejorativa vedernamn, som ursprungligen i enstaka fall haft bokstavlig innebörd men som efterhand blivit mönsterbildande. Typen *Orrebol*, *Orrböle* etc skulle då ha en godmodigt skämtsam innebörd. (Om detta är fallet även med det medeltida *Orrböle* i Nordmalings kn, Vb 1, är osäkrare.)

Det sannolikaste är nog slutligen att det här är fråga om ett ungt bebyggelsenamn, tillkommet i samband med krononybyggesanläggningen. Namngivaren har i så fall anslutit namnet till förleden i bergsnamnet och lagt till ett suffixartat *-böle* efter äldre mönster. Kanske har *Orrböle* i Nordmaling tjänat som mönster. Om detta och liknande namn se ytterligare Hagervall 1986.

1 Pengfors *pængfås* y *pængfoş* 5/32 sk — Pängfors 1825, Pengfors 1882 jb — Nybygget Pengforsen, Pengfors Nybygge Stg, Pengfors ek, Gn 63, Tk 20J NO, V. Pengfors Tk 20J NO ~ Enligt anteckning i jb 1825 anlades nybygget Pengfors år 1801 att skatta år 1817. Skatt ingick dock senare, ovisst när

(uppgiften är oläslig). 1 hemmansnummer redovisas. Lundkvist (VKH s 256) uppger att frihetsåren var 15 med 20 års förlängning och att nybyggaren hette Anders Larsson.

Namnet är sekundärt till ett forsnamn *Pengforsen* *pæŋfórsø* — Pängforsen 1804 HLA db ht: 80 — Pengforsen Stg, ek 20J 9h, som enligt Stg:s beskrivning »... kröker sig österut omkring udden af Nybygget *Pengforsen*, hwar efter han straxt upphörer». Forsnamnet kan vara en redukt, förslagsvis av ett *Peng (*bergs-*)*forsen*. Ett högt berg, *Pengberget* — Pengberget Tk 20J NO, ek 20J 9h, ligger ca 1 km väster om forsen. Emellertid kan namnet även vara förledssekundärt till något eller några av de många namnen på *Peng-* i omgivningarna. Om förleden *Peng-* se *Pengsjö* och där anförd litteratur. Enligt Stg kallades nybygget »Markswidja Krono Nybygge». Ort-namn där förleden i det gamla bynamnet finns inlagrad är *Markgården* (på 1:12) och *Marklänningen* *mårklænnygn*, namn på slåttrar i närheten. *Marksvedjan* är sekundärt till ett likalydande naturnamn, som i sin tur bör vara sekundärt till ett *Marka, motsvarande riksspråkets *Marken. Subst *mark* f betyder i vb dial bla 'skogstrakt' (se Stenberg). Det mest sannolika är alltså att bebyggelsenamnet *Pengfors* tillkommit i samband med nybyggesanläggningen. Det åsatta namnet tycks inte ha fått någon folklig förankring.

I byn ligger sedan 1954 ett vattenkraftverk med namnet *Pengfors kraftverk*, ett enligt Dahlstedt 1961 s 22 välvalt namn (jfr *Harrsele kraftverk*). Bebyggelsen väster om Umeälven, som räknas under Nyby, kallas officiellt *Västra Pengfors* — V. Pengfors ek 20J 9h, Tk 20J NO.

1-6 *Pengsjö* *pæŋsø*, *pæŋsø* 1 35/64 sk — Pengessiö 1543, Pengesiönn 1547, Pengessiönn 1556, Pängsiönn 1580, Pängsiön 1609, Pengsiön 1723, Pängsjön 1825, Pengsjön 1882 jb, Pengesiö 1539, 1543, Pengssiö 1547, Pengesiö 1553, Pengsiönn 1566, Pengsion 1606 bl — Pengsiö 1661 LMV Z 31 1:2, Pängsiö LMV 1666 Z 31, Pengsjö by Stg, Pengsjö ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Jbb 1543 och 1546 redovisar 3 nominati. 1547, 1556 och 1562 saknas uppgift. Bl 1547 tar upp 3 nominati. I jbb 1580 uppges mantalet och bågamantalet vara 4. 1606 redovisas 2 nominati, 1613 åter 3, 1667 och 1680 4. I jbb 1701, 1725 och 1751 tas 4 hemmansnummer upp. 1773 och 1801 redovisas 5 nummer med 6 brukningsenheter, 1825 lika många, men antalet brukningsenheter är 7. Ägoinnehavet är 1543 och 1546 103 skl med fördelningen 80: 23 på åker och äng. 1547-1606 redovisas 109 örl. I jbb 1609-10 tas 16 1/2 spl och 11 skl åker samt 4 1/2 spl och 2 skl linda upp. Mantalet uppgick 1667 och 1680 till 1 31/64 sk, 1701, 1725, 1751, 1773 och 1801 till 1 27/64 samt 1825 åter till 1 31/64, allt skatte.

Bynamnet är sekundärt till namnet på den mitt i byn belägna *Pengsjön* *pæŋsø* — Pängsiön 1743 KrA XI D 1:o, Pängsjön 1771 LMV X: 24, Pengsjön Stg, Gn 63, Tk 20J NO. Ett likalydande, ångermanländskt sjönamn har kortfattat behandlats av Bucht i SOVn 4 s 11, vari föreslås att förleden *Peng-* i ett därtill supponerat, primärt ånamn *Pänga skulle återgå på ett inbyggarnamn *Piting till ett *pita* 'dalgång' (se även Sahlgren 1938 s 172), en tolkning som avböjs av Hagervall 1971, som med tvekan föreslår ett sparsamt belagt adj *penig*, *penuger* 'liten, spenslig' (om adj se även Holm 1959 s 159 och Rietz s 498) som förled. Båda tolkningarna avvisas på goda grunder av Dahlstedt 1976, som behandlat både det ångermanländska och det västerbottniska sjönamnet utförligast.

Enligt Dahlstedt vore förleden *Peng-* att återföra på ett sydsamiskt *bienje* ~ *bien'e* ~ *bienge* 'hund'. Som vanligt är i språkkontaktströmen har här ett för de svensktalande främmande ord undergått ljud- och formförändringar, morfologisk substitution, på grund av att den sydsamiska förleden av svenskarna uppfattats som *pæŋe-*, sedermera synkoperad till *pæŋ-*, skriven *Penge-*, *Peng-* (se utförligare a a s 52 f). Den sydsamiska efterleden *-jávrie* 'sjö' har enligt Dahlstedt översatts till svenska, en inte ovanlig företeelse i Västerbottens lappmarker. Sjöar med förled som betyder 'hund' är vanliga både inom svenskt och samiskt område, men den sakliga bakgrunden är ofta osäker. En pejorativ innebörd kan i vissa fall antas för svenskt vidkommande, men en sådan är inte belagd i samiskan och är av skäl som Dahlstedt anger s 54 föga träffande för *Pengsjön*. Namngivningsgrunden får därför även i detta fall betraktas som ovisst. Detaljerna i ljudsubstitutionen synes rimliga och parallellerna till partialöversättningen är legio (se härom Pellijeff 1980 a s 13 ff och Holm 1980 s 45 ff). När det gäller den senare kan man väl fråga sig varför inte hela namnet översatts, speciellt som den oöversatta förleden *ju* består av ett så pass vanligt ord (se Dahlstedt a a s 56). Som ett möjligt skäl anger Dahlstedt strävan efter att undvika homonymi (se s 56). Resonemanget förutsätter att de platser i omgivningen som har homonyma namn fått dem tidigare än *Pengsjön* och att det funnits ett starkt behov att skilja dem åt. De av Dahlstedt anförda homonyma namnen i Vännäs- och Nordmalingstrakten bärs av i förhållande till *Pengsjön* relativt obetydliga sjöar, åtminstone om man tar hänsyn till storleken. De homonyma sjönamnen är inte belagda i äldre källor, eftersom de inte givit upphov till bebyggelsenamn. Homonymernas ålder är därför svår att bestämma. Det avstånd som Dahlstedt uppger mellan sjöarna kan tyckas obetydligt, eftersom det avser fågelvägen. Mellan dem ligger emellertid oländig terräng, älvar och höga bergskedjor. Visserligen är Dahlstedts resonemang om opposition tilltalande, men ett memento är den höga grad av homonymi som tex en så begränsad yta som ett byaområde kan tåla när det gäller ex vis bärgningsbetecknande namn.

Vid tolkningen av namnet *Pengsjön* bör hänsyn tas även till de övriga namnen på *Peng-*. Namnet på frånflödet *Pengån* *pæŋán*, ä *pænja* — *Pengia* f [luviu]s 1661 LMV Z 31 1:2, *Penga*, *Pengan* Stg, *Pengån* Tk 20J NO vill Dahlstedt se som en senare efter sjönamnet restituerad form. Det äldre uttalet *pænja* härleder han ur ett sammansatt fsv **Pængj-ā(n)*, men han anser även den möjligheten föreligga att det skulle kunna röra sig om ett sekundärt uppkommet svagt femininum, även om det vore mindre troligt. Dahlstedt tar inte ställning till frågan om ånamnet vore primärt till sjönamnet, ett förhållande som *ju* är vanligt (se Hellquist 1903–06 ss 61–64). Om det senare föreläge, räknar Dahlstedt med en motsvarande försvenskning och partialöversättning av ett sydsamiskt **Bienjejukke* 'Hundån', som i sin tur givit upphov till ett sekundärt *Pengsjön*. Slutligen påpekar han även att en parallellöversättning av de båda namnen kan ha skett. Det man i allmänhet väntar sig i namnkomplex av detta slag är att ånamnet vore primärt, och det kan *ju* mycket väl vara så i detta fall. Om ånamnet är sekundärt till *Pengsjön* vore förhållandet en parallell till de dalska ånamn som behandlas av Ståhl 1959 s 49 f.

Slutligen skall det i Hagervall 1971 s 20 framkastade förslaget (se ovan) att ett adj skulle utgöra förled kort kommenteras. Dahlstedts invändning mot förslaget (a a s 50) baserar sig på att adj i fråga bara vore belagt från

Närke och att förklaringen rent sakligt knappast har fog för sig. Adj *pen*, *pän* är emellertid belagt i variantformer över ett stort område (se Rietz s 497). Från Vb (Skellefteå sn) anför Rietz sålunda ett *pjen* 'liten, dålig', vars initialkonsonantism skulle stämma lika bra som i Dahlstedts förslag. Om man således antar att ett äldre *penuger* ~ *pänuger* ~ *pjenuger* utgjorde förleden, skulle en utgångsform **Penughe-* ~ **Pänughe-* ~ *Pjenughesior morfofonologiskt kunna ansättas, som i analogi med det dalska *Gränughesior > *Grängsior (se Ståhl 1970 s 33) skulle kunna ge ett *Penge-* > *Peng-*. Det skall dock medges att denna tolkning är sakligt otillfredsställande, som Dahlstedt påpekar.

Av bydelsnamn kan nämnas *Backen opa bakan* (på 2:17) beläget på östra sidan av Lilla Pengsjön, *Innibyn m byn*, namn på den äldsta, centrala delen av byn, *Degermyr degarmyr* — Degermyr hpl ek 20J 8h, Degermyr Tk 20J NO, namn sekundärt till ett naturnamn *Degermyran degarmyra* — Degermyra 1661 LMV Z 31 1:2, Degermyran Tk 20J NO. Förleden är adj *deger* (motsv fsv *digher* 'stor', se Söderwall 1884–1918), efterleden best form sg av subst *myr(a)* f. *Degermyr* är även namnet på en järnvägshållplats efter stambanan intill myren. *Mantalsviken uta måntasvika* — Mantalsviken ek 20J 7h, Mantalsv. Tk 20J NO är sekundärt till ett likalydande naturnamn. Förledens bakgrund är obekant. Norra delen av byn kallas *Nolåt nolbat*, en bydel väster om sjön *Nyåkern nyåkan*, namn sekundärt till ett likalydande ägonamn, vars förled anger åkerns tillkomsttid i förhållande till andra i byn. Bydel i Pengsjö kan väl även *Kvarnsvedjan kvänsvira* — Kvarnsvedjan ek 20J 8h, Tk 20J NO sägas vara. Namnet avser jordkameralt en självständig registerenhet (*Kvarnsvedjan 1:1*), men i det lokala språkbruket räknas även bebyggelserna på Pengsjö 12:1 och 2:14 dit. Efterleden vittnar om svedjebränning på platsen.

Bland övriga bebyggelsenamn kan följande nämnas: *Darggården dargån* — Darggården DAUM, namn på en gård (inom 8:1) på en udde i Stora Pengsjön, sekundärt till ett likalydande artefaktnamn på en fiskeanläggning. Förleden är *dorg*, *darj*, *dare* 'granris' (se uppteckningar, och för ordets etymologi se Söderström 1982 s 63 ff; om fiskemetoden se Högberg 1926 s 39). *Hjoggsjöbacken jägshåkan* heter en gård på en sluttning öster om Lilla Pengsjön (på 7:2). Förleden *Hjoggsjö-* i namnet, som är sekundärt till ett likalydande naturnamn, synes långsökta, eftersom två andra sjöar ligger mellan Pengsjö och Hjoggsjö. Namnet kommer sig väl av att en väg mot Hjoggsjö gått där eller att någon från den byn haft något att göra med platsen. Stg uppger att gångstig funnits mellan Pengsjö och Hjoggsjö. *Kläppen kläppan* kallas en gård på 4:13 efter en liten bergskulle, *kläpp* m (se Stenberg). *Smålänsviken smålänsvika* kallas en gård på 3:14 öster om Stora Pengsjön, vid en vik. Förleden *Smålän-* är ett reducerat subst i genitiv **Smälänning-*, antingen inbyggarteckningen eller möjligen — men mindre troligt — ett appellativ i bet 'den lilla landningsplatsen' (av *länning* m, se Stenberg), i så fall oppositivt bildat till ett *Storlänningen.

Namn på försvunna bebyggelser är enligt meddelare (K N) följande: *Anders Svens backen småsvensbacken* hette en bebyggelse på en sluttning väster om Stora Pengsjön (på 5:6, vid Haraberget). På 5:5 låg förr *Knösen knösn*, väster om Stora Pengsjön. Båda namnen är sekundära till likalydande naturnamn. *Knös* m betyder 'liten upphöjning, kulle' (se Larsson-Söderström). Uppkallad efter en kulle på stora udden i Pengsjön är *Rövländskullen rövländskül* — Rövländskullen DAUM (på 8:1). Enligt upp-

teckning skulle förleden syfta på den förste nybyggaren i Pengsjö vid namn *Rövland*. Något sådant namn finns emellertid inte belagt. *Röv-* kan helt enkelt betyda 'anus, podex', ovisst med vilken syftning. Härför talar uttalet med *ʁ* i *Röv-*. Kanske får namnet fattas som ett **Räv(el)landskullen*. Yttersta spetsen av den udde på vilken bebyggelsen legat heter *Räveludden* — se ek 20J 7h, namn epexegetiskt bildat till *Räveln råveln* — *Räveln* DAUM. Betydelsen av *rävel* m är enligt Stenberg 'ett litet, hålst långt och smalt stengrund, som är något öfwer watten brynet men knapt ännu hunnit växa någon skog på' (se även Janzén 1946 ss 180–87). Vokalismen i *Rövländs-förbryllar* dock. Ett subst *röv* n *röv* 'grund utanför udde, stenanhopning på en havsstrand eller utskjutande från land ut i vattnet (vanligen ut från en udde)' är emellertid enligt uppteckning av Gösta Holm belagt från Lövånger i Vb. Vokalen i ordet *röv* n går kanske tillbaka på ett fornspråkligt *i* (*rif* > *ryf > *röv*) med en tillfällig labialisering mellan *r* och *v*. Det är egenodmigt att *Räveln-* och *Rövländs-* inte har samma vokalism, men det är ju inte säkert att de skall hållas samman. En möjlighet vore att **Räv-* i ett supponerat *Rävelland — sedan det synkoperats — av någon anledning associerats till subst *röv* f 'anus, podex' och fått ö-vokal. *Torpet opa tårpa* — *Torpet* ek 20J 7h, primärt bebyggelsenamn, låg på en sluttning (på 9:1 ned mot Mantalsviken).

1–3 Selet *sēlan, sēla, ɪ sēla* 3/4 sk — Silleth 1543, Szileth 1546, Sileth 1547, Selletth 1556, Seelet 1580, Selet 1607, Selett 1609, Sehlet 1723, Selet 1801, 1825, 1882 jb, Siledth 1539, Selliith 1553, Selet 1566, Selett 1606 bl — Sells by, Sells byn Stg, Selet ek, Gn 56, Tk 21K SV ~ I jbb 1543–1680 redovisas 1 nominatus, 1701–1751 1 hemmansnummer (år 1751 uppdelat på 2 brukningsenheter). 1773, 1801 och 1825 tas 2 hemmansnummer upp (1801 och 1825 uppdelade på 3 brukningsenheter). Ägoinehavet är enligt jbb 1543 och 1546 41 skl med fördelningen 36:5 på åker och äng. 1547–1606 upptas 66 örl. Jbb 1609–10 redovisar 11 spl åker och 1 spl linda. 1667–1825 är mantalet 5/8 sk.

Namnet är sekundärt till ett naturnamn *Selet* med betydelsen 'lugnvattnet'. Naturnamnet syftar på ett sådant i Vindelälven mellan Lillforsen och Långforsen. Uppteckningen *sēlan*, med gravis och ändelsen *-en* går tillbaka på namnets dativform i singularis (fsv *sīlinu* > *seleno* > *sen*). Ordet *sil*, *sel* n har varit kortstavigt. Den anförda uppteckningen liksom skrivningarna med *-ll-* antyder att målet här förlängt konsonanten i motsats till vad som skett i de dialekter som kom att utgöra grunden för svenskt riksspråk. (Se härom Stenberg, ordet *sel* och Widmark 1973 s 42 not 11.)

Enligt uppteckning heter ett hemman *Fäbodgårdan fēbojēka*. Namnet är sekundärt till ett ägonamn, och platsen uppges tidigare ha varit gärda intill ett fäbodställe. Ett annat hemman heter *Nymyren nymyra* — *Nymyren* DAUM, sekundärt till ett natur-/ägonamn *Nymyran, vars förled anger fodertäktens ålder i förhållande till annan.

1 Selsberg *sēlsbarj* 1/16 kr+1/16 sk — Selsberg 1882 jb, Sehlsberg 1831 HLA — Selsberg ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 23/11 1831 beviljades Matts Mattsson i Harrsele (nuv Vännäs kn) tillstånd att anlägga ett kronony bygge på platsen. I jb 1882 uppges i en senare anteckning att 1/16 mtl skatteomfördes 15/10 1925.

Namnet är sekundärt till ett naturnamn *Selsberget sēlsbarja* — *Selsberget* Tk 21J SO, berg norr om byn. Förleden är genitiv sg av subst *sel* n 'lugnvatten'. I syneprotokollet nämns ett *Harrselsberget* — *Harrselsbärg* 1831

HLA, som uppges vara beläget i närheten av den tilltänkta bostaden. *Selsberget* är säkerligen ett närnamn på berget. *Harrselet* ligger emellertid 4–5 km nedströms, varför man kanske hellre kunde ansätta en reduktbas **Harrsels(fors)berget*, eftersom *Harrselsforsen* ligger närmare. Enligt syneprotokollet anhöll sökanden att få ge nybygget namnet.

1 Selsfors *sɛlsfɔs* 1/8 sk — Selsfors 1882 jb, Selsfors 1826 HLA — Selsfors ek 21J 1g ~ Enligt resolution 15/12 1826 beviljades Anders Johansson från Harrselsfors (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen. Hemmanet har sedermera skatteomförts. Nu är platsen öde.

Namnet *Selsfors* består av förleden, genitiv sg av *sel* n 'lugnvatten', och efterleden *-fors* m. I förstone ger namnet intryck av att gå tillbaka på ett primärt naturnamn *Selsforsen, vilket dock inte finns belagt, men det kan ju ha existerat ett sådant äldre närnamn för *Harrselsforsen* (jfr *Selsberget* under *Selsberg* ovan). Enligt syneprotokollet anhöll sökanden att få kalla stället »Öfre Harrselsfors». (Se *Harrselsfors*.) I resolutionen har namnet ändrats till *Selsfors*. Kanske har man ansett sökandens namnförslag vara för långt och för lite särskiljande. I stället har man antingen kortat av namnet eller lagt det antagna, äldre *Selsforsen till grund för namngivningen.

En uppteckning upplyser att det på trakten vanligaste namnet är *Forsänget fåsøya* — Forsänget 1826 HLA A II a:22:2028, sekundärt till ett ursprungligt ägonamn. Stället uppges i syneprotokollet vara beläget »nord om Gårdsstället». Om förleden se *Harrselsfors*. Efterleden är best form sg av *änge* n 'slättermark; ouppodlad slättermark vid åar eller på myrar' (se uppteckningar). *Forsänget* betyder alltså 'slätten vid forsén'. Två naturnamn där namnet är inlagrat finns i närheten: *Forsängesberget fåsøysbarje* — Forsängesberget Tk 21J SO, *Forsängesmyren fåsøysmyra* — Forsängesmyren ek 21J 1g 'berget' resp 'myren vid Forsänget'.

1 Selslund *sɛlstʉn* 1/8 kr — Selslund 1882 jb, Selslund 1856 HLA — Selslund ek, Gn 56, Tk 21K SV ~ Enligt resolution 3/10 1856 beviljades Jonas Johansson och hans medsökande Leonard Lin[d]gren i Selet (nuv Vännäs kn) tillstånd att anlägga ett krononybygge på platsen. Jb 1882 uppger att hemmanet skattlades 31/12 1868 till 1/8 mtl med 32 frihetsår fr o m 1857, dock så att halv skatt skulle betalas sedan 3/4 av frihetsåren gått. 1/7 1887 omfördes hemmanet till skatte enligt en senare notering.

Om *Selslund* vore sekundärt till ett naturnamn **Selslund(en)*, består efterleden av best eller obest form av subst *lund* m 'samling av träd' (se uppteckningar från Hössjö och Lövånger, Vb, och Åström 1888 § 31:2 a (Degerfors, Vb). I syneprotokollet uppges att bostaden skulle uppföras på »en liten höjning» beväxt »med mestadelen granskog». Namnet skulle i så fall betyda 'lunden vid selet'. Platsen ligger emellertid ca 15 km från Vindelälven, varför antagandet om naturnamnssekundaritet bör avvisas. Namnet *Selslund* tillkom sannolikast vid insyningen. Enligt syneprotokollet föreslogs det av synemännen. Tydligt har man låtit förleden ansluta sig till sökandenas hemort, den äldre byn *Selet* (se d:o), och lagt till ett suffixartat *-lund*, som i viss mån kan sägas vara topografiskt motiverat.

1 Sjölidén *søliða* 3/32 kr — Sjölidén 1882 jb, Sjölidén 1854 HLA — Sjölidén ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 21/3 1854 beviljades Pehr Jonsson, änkan Anna Elisabeth Jonsdotter och Anders Isaksson i Fällfors (nuv Vännäs kn) tillstånd att anlägga ett krononybygge på platsen. Jb 1882 uppger att Sjölidén skattlades enligt avvittringsutslag 31/12 1868 till 3/32 mtl med 40 frihetsår fr o m 1854, dock så att halv skatt skulle betalas då 3/4

av tiden gått. Hemmanet skatteomfördes enligt en senare notering i jb 1882 den 14/3 1890. Det är nu öde.

Namnet är förmodligen sekundärt till ett naturnamn *Sjöliden, vars förled består av subst *sjö* m och vars efterled är subst *lid* f (vb dial *lu* i best form sg) i betydelsen 'skogsbeklädd sluttning' (se Pellijeff 1980 s 87, Stenberg och Larsson-Söderström). Namnet betyder 'skogsslutningen vid sjön'. Den sjö som avses är *Sjölidsjön* *šjölifjøn* — Sjölidsjön Tk 21J SO, ett till *Sjöliden sekundärt namn. Sjölidsjön hette tidigare *Fällforsjön* (se uppteckning och Gn 56) men har förmodligen haft ett närnamn *Sjön. Härpå tyder inte bara namnet *Sjöliden* utan även *Sjöberget* *šjövärje* — *Sjöberget* Tk 21J SO och frånflödet *Sjöbäcken* *šjövækem* — *Sjöbäcken* Tk 21J SO, sekundärer till *Sjön. Sjölidsjön har förmodligen fått sitt nya namn på grund av att den har en namne ca 2 km sydväst om Fällforsen på Nygårds byaområde. Av syneprotokollet framgår att sökandena föreslog att anläggningen skulle få namnet *Sjöliden*.

1 Skavdal *skåvdal*, *skårdal* 1/32 kr + 3/32 sk — Skafdalen 1882 jb, Skafdalen 1831 HLA — Skafdal ek, Skavdalen Gn 63, Skavdal Tk 20J NO ~ Enligt resolution 21/11 1831 beviljades drängen Olof Hällman i Brån (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett kronony bygge på platsen. I jb 1882 uppges att 1/32 mtl skatteomfördes enligt beslut 15/10 1925.

Skavdal är sekundärt till ett naturnamn *Skavdalen. Härför talar de i syneprotokollet omnämnda, därtill sekundära naturnamnen *Skavdalsnabben* — Skafdahlsnabben 1831 och *Skavdalsbäcken* — Skafdahlsbäcken 1831 HLA. Förleden är subst *skav* n 'asp- eller rönnbark, använd till kreatursfoder' (se uppteckningar, Larsson-Söderström, Bucht i SOVn 3 s 6 och Lindberg 1941 s 56 och där cit litt). Om ett identiskt namn i Borgå lfs, Finland, se Granlund 1956 s 340. Efterleden utgörs av subst *dal* m och syftar förmodligen på Raningsbäckens dalgång. Enligt syneprotokollet anhöll nybyggaren att få kalla stället *Nyås*. I resolutionen åsattes dock namnet *Skavdalen*, vilket ändrades till obest form enligt beslut av Lantmäteristyrelsen 1959 (LMV Br: 2383).

1 Snåltjärn *snåltjärn* 5/32 sk — Snåltjern 1882 jb, Snåltjern, Snårtjern 1825 HLA — Snåltjern ek, Snåltjärn Gn 63, Tk 21J SO, Snårtjärn vägs skylt ~ Enligt resolution 8/7 1825 beviljades Olof Swensson tillstånd att ta upp kronony bygget Snåltjärn. I jb 1882 uppges jordnaturen vara skatte, varför en skatteomföring måste ha ägt rum.

Snåltjärn eller *Snårtjärn* som namnet ibland skrivs, är sekundärt till ett naturnamn med syftning på den tjärn som ligger mitt i byn, *Snåltjärn* *snåltjärn*, *snåltjärn* — Snåltjern 1825 HLA — Snåltjärn Tk 21J SO. Förleden *Snål-* (*Snår-*) kan uppfattas på tre olika sätt. Den kunde utgöras av adj *snål*. (Om namn med detta adj som förled se Widmark 1958 s 55, och Falck-Kjällquist 1973 s 56.) Det skulle i så fall vara ont om fisk i tjärnen, men detta stämmer i varje fall inte numera. Förhållandena kan ju dock ha varit annorlunda tidigare. Förleden skulle — speciellt med tanke på de skrivingar med *-r-* som förekommer — eventuellt utgöras av subst *snår* n. Det kan ha varit snårigt vid tjärnen förr. Svårigheten ligger emellertid i så fall i att förklara det apiko-kakuminala *l*-ljudet i de flesta uppteckningarna. En tredje möjlighet bör ges företräde, nämligen att *Snål-* skulle vara subst *snoll*, *snåll* m 'trissa (i spinnrock eller svarvstol), ngt runt' (se Larsson-Söderström, Lindgren 1940 och uppteckningar) och syfta på tjärnens form, d v s vara ett likhetsnamn. I anförda uppteckningar och ordboksbelägg används

ömsom lång, ömsom kort vokal. *l* realiseras antingen apiko(post)dentalt (se anf uppteckningar, Larsson-Söderström, Lindgren 1940) eller apiko-alveolart (Lindgren 1940, formen från Bygdeå), vilket stämmer med den äldsta uppteckningen av tjärnnamnet. Upptecknat med kort vokal är sekundärnamnet *Snåltjärnbäcken snåltʃærnbækæn* — Snåltjärnbäcken Tk 21J SO. Enklast är att förklara det yngre uttalet av *Snåltjärn* med kakuminalt *l* som en följd av associationer till adj *snål*. De skrivningar med *-r-* som förekommer kan kanske förklaras som en korrektion av en — som man måhända uppfattat den — föga smickrande förled. Efterleden är subst *tjærn* f, vb dial *ʃærn*.

Enligt syneprotokollet hade här utsynats ett krononybygge med namnet *Västerön* — Westerön 1825 HLA.

1-5 Spöland *ʃpøʔan*, *y spølan*, *spøʔansbøka* (ortsboöknamn, se Edlund 1984 s 170) 29/32 sk — Spölandh 1543, Spölandth 1547, Spölandth 1553, Spölandiitt 1556, Spölandh 1580, Spölan 1597, Spöland 1609, Spölandh 1660, Spölan 1661, Spölandsbyn 1789, Spoland 1825, Spöland 1882 jb, Spölandth 1539, Spölandh 1553, Spöland 1566, Spölandh 1606 bl, Spelandh 1553 hjl — Spölan 1661 LMV Z 31 1: 2, Spölands by Stg, Spöland ek, Gn 63, Tk 21J SO, 20J NO, V. Spöland, Ö. Spöland Tk 20J NO ~ I jbb redovisas 1543-1680 3 nominati, 1701, 1725 och 1751 3 hemmansnummer, 1773 4, uppdelade på 5 brukningsenheter, 1801 lika många nummer på 8 brukningsenheter och 1825 5 hemmansnummer, uppdelade på 9 brukningsenheter. Ågoinnehavet är 1543-46 88 skl med fördelningen 68: 20 på åker och äng. 1547 och 1556 redovisas 116 örl, 1562, 1580 och 1606 128 örl. I jbb 1609-10 tas 22 1/2 spl och 3 skl åker samt 2 spl och 2 skl linda upp. 1667 och 1680 redovisas 1 25/32 mtl sk och 1701-1825 1 13/16 sk.

Namnets etymologi är svår och osäker. Ett förslag till tolkning har givits av Hagervall 1985 ss 29-33, vari föreslås att förleden går tillbaka på en fsv genitivform i sg eller pl **spurþa(r)-*, sidoförm till fsv *sporþa(r)-*, som efter förlängning av stavvokalen, (haplogisk synkope) av kompositionsfogen och kakuminalisering av förbindelsen *-rþ* givit ett dial *ʃpøʔ-* (*Spøl-*). Det appellativ som enligt förslaget svarar mot förleden har betydelsen 'udde' (jfr fsv *sporþer* 'fiskstjært, yttersta del, udde'). För ytterligare motivering se a och där cit litt. Under *spol* m eller f i SAOB (häftet utkommet senhösten 1985) anföras former med *-u-* och *-ö-*, vilka stöder den föreslagna etymologien. Vad så beträffar efterleden är två betydelser möjliga, nämligen 'terräng, markområde' (se uppteckning från Lövånger, Vb) eller 'landområde vid vatten, strand' (se tex Holm 1970 ss 57 och 67, not 14 samt Pellijeff 1980 b s 38 och 1982 s 63).

Bland bydelar märks de officiella namnen *Västra* och *Östra Spöland* för områdena på var sin sida om Vindelälven. Den äldsta bebyggelsen ligger på västra sidan, och det folkliga namnet på de forna utmarkerna på östra sidan är *ånaʃta æn*. Bland namn på mindre delar i Västra Spöland kan nämnas *Morgården mørjæʔta*, sekundärt till ett likalydande ägonamn (*mor* f 'sankmark', 'skogig dyjord' — se Larsson-Söderström och Lindgren 1940, *gård* f 'inhägnat område'), *Raningen råninæn*, som har namn efter en äga (*raning* m 'röjning'), *Svedjan ʃwærja* — Svedjan ek 21J Oi, på området kring 3:12 (om bet se under *Ockelsjö*) och *Åkern ma ækan*. Mindre bydelar i Östra Spöland är *Hammaren opa hãman* sekundärt till ett likalydande naturnamn med betydelsen 'slutet eller ändan af någon stenbacke, som är något mera uphögd än det öfriga af backen . . .' (se Stenberg), *Kroksraningen krøksrãmæn* — Kroksraningen ek 20J 9i (på 4:11, 12), i vilket namn förleden

syftar på en krok av Vindelälven, *Fällan na fåla* — Fällan ek 20J 9j, Tk 20J NO (2:8), namnet efter en äga (om bet se *Fällfors*), *Liden opa lå*, som har namn efter den skogsslutning vid vilken platsen ligger och *Nabben nåban*, sekundärt till ett namn på en utskjutande udde (*nabb* m 'en lång och smal landsudde . . . som ligger emellan en älfs eller bäcks krökningar' (se Stenberg). Här föreligger ordet tydligen i svag form.

1 Stennäs *stēnās, stēnās, stēnās* 7/32 sk — Stennäs 1801, 1825, 1882 jb, Stennäs 1826 HLA A II a:21:371, Stennäs 1833 HLA A II a:35:1841 — Stennäs Krono Nybygge Stg, Stennäs ek, Stennäs Gn 63, Tk 21J SO ~ Stennäs uppges i avvitringsbeskrivning 1867-68 (LMV Z 37 1:1) vara kronoskattehemman. Det beviljades till anläggning 3/10 1799. Jb 1801 uppger 25 frihetsår. Skrivna på hemmanet i jb 1801 är Nils Pehrsson och Stephan Andersson. Enligt senare notering i samma jordebok åsattes hemmanet 1/8 mtl 29/5 1816 mot 40 frihetsår räknat fr o m 1799. Jb 1825 redovisar 1 hemmansnummer.

Det är mindre sannolikt att *Stennäs* vore sekundärt till ett ursprungligen naturbetecknande **Stennäset*. Ett studium av en äldre karta (Tunell 1870) ger visserligen intryck av att **Stennäset* möjligen skulle ha kunnat vara den formation som bildas där Snåltjärnsbäcken (tillsammans med biflödet Björnlidsbäcken?) mynnar i Tvårån. Terrängstudier på platsen ger emellertid idag knappast stöd för ett sådant antagande. Snåltjärnsbäcken har i så fall sedermera letts i en helt annan riktning. Kartbilden stämmer inte med nutida kartor, och det ansatta **Stennäset* skulle i så fall ligga långt ifrån bebyggelsen. Förslaget får därför anses osäkert. Det är mycket som talar för att vi här har att göra med ett ungt namn, som givits nybygget i samband med anläggningen, varvid namngivaren tagit fasta på att bebyggelsen skulle ligga vid en bergsslutning (därav förleden *Sten-*). Efterleden *-näs* är förmodligen suffixartad. Om detta namn och liknande se utförligare Hagervall 1986. Se även *Innernäs*.

1-5 Strand *strān, y strand* 1 125/128 sk — Strandh 1543, Strandth 1547, Starandt 1553, Strandh 1556, Strand 1580, 1609, 1723, 1825, 1876 jb, Strandth 1539, Strandh 1566, 1606 bl — Strand byn Stg, Strand ek, Gn 63, Tk 20K NV ~ Jbb 1543 och 1546 redovisar 2 hemman, varav 1 brukas av 3 personer. I jbb 1547, 1556 och 1562 saknas uppgifter. Enligt bl 1547 är mantalet och bågamantalet 4. Jbb 1606 och 1613 tar upp 4 nominati, 1667 och 1680 2, 1701 och 1725 redovisas 3 hemmansnummer och 1751 2, fördelade på 3 brukningsenheter. 1773, 1801 och 1825 tas 4 nummer upp, de två sistnämnda åren uppdelade på 6 brukningsenheter. Ägoinnehavet är 1543 och 1546 153 skl med fördelningen 124:29 på åker och äng. 1547 och 1556 redovisas 173 örl, 1562 och 1580 197 samt 1606 161 örl. Jbb 1609-10 tar upp 33 1/2 spl och 3 skl åker samt 5 spl och 6 skl linda. Mantalet är 1667 och 1680 1 19/32 sk, 1701 17/16 sk, samma 1725 och 1751, varav dock 3/32 är krono. 1773 redovisas 177/128 (varav 3/32 krono), 1801 1 85/128 och 1825 1 73/128 sk. För en fylligare jordkameral redovisning se Johansson 1953 s 85-118. Fram till 1885 hörde Strand till Ume sn. Enligt kungl brev 23/11 1883 överfördes byn till Vännäs.

Namnet *Strand* syftar på Umeälvens västra strand, där den äldsta bebyggelsen låg. Till följd av talrika översvämningar i området har bebyggelsen flyttats till en förmånligare plats, varför namnet numera synes omotiverat, ett förhållande som noteras i Stg. Förleden i naturnamnet *Gammgårdshällan gamgashéla* — Gammgårdshällan ek 20K 8a vittnar om ett

försvunnet bebyggelsenamn *Gammgården, oppositivt till den yngre bebyggelsen. Enligt Johansson 1953 (ss 87 och 97) fanns bebyggelse på det äldsta hemmanets mark vid stranden så sent som 1814. En minnessten uppvisar i dag om byns forna läge. Den obestämda formen i bynamnet indikerar hög ålder. Att namnet står i obest form är säkert, eftersom ett femininum skulle ha slut-*a* i best form sg i dialekten. Om vokallängden i den äldsta uppteckningen se Larsson-Söderström, ordet *strand*.

Högre belägna delar av byn (på Strandbergets sluttning) kallas *Oppi byn opa byn*, lägre delar (mot Umeälven) *Nedi byn nede byn*. Den del som gränsar söderut mot Överboda kallas *Sör på byn sô på byn*. Alla dessa är oppositiva närnamn. *Edet édo* — Edet Tk 20K NV kallas bebyggelse vid Umeälven omkring 1:55 och 12:1. (Se härom Johansson 1953 s 108.) Namnet är sekundärt till ett likalydande naturnamn/ägonamn som är best form sg av subst *ed n* 'landsträcka vid vattendrag, där man vid färder längs vattenleden måste förflytta sig på land'. Om ett namn med detta ord som ingående element se tex Flemström 1983 s 17. *Frideborg* ligger på 1:17. Det är ett schablonartat vandringsnamn. *Gumpliden gömplia*, namn på två gårdar på 4:10 är sekundärt till ett likalydande naturnamn, i sin tur sekundärt till ett likhetsbetecknande ägonamn *Gumpen*, som är best form sg av subst *gump m* 'bakdel' (se Stenberg, *gump*). *Gumpliden* betyder 'bergs-sluttningen vid Gumpen'. En gård heter *Mossen mÿsan*. Namnet är sekundärt till ett likalydande naturnamn. Uppteckningen återspeglar det i norrl dial vanliga förallmänligandet av oblik form av svaga substantiv. Bebyggelsen vid 2:11 och 2:28 kallas *Myrorra mÿran* — Myrorra ek 20J 7j, namn sekundärt till ett likalydande naturnamn. Ändelsen *-orna* är en rikssvensk återgivning av den dialektala ändelsen *-en* i fem best form plur (se Stenberg, *myr*) eller möjligen en felaktig återgivning av en dialektal dativform i sing, motsvarande ett fsv *-inni* (*-enne*). *Nybruket nybrûka* heter en gård. Namnet betyder 'nyodling' (se uppteckningar). På 1:42 ligger *Rotet*, vittnande om rusthåll. En gård heter *Strand* — Strand Tk 20J NO och ligger på 2:11 ca 500 m väster om Andbäcken i dalgången ned mot Röd tjärn. Så sent som på 1870-talet (se ek) gick en vik från *Strandsjön* upp i dalgången mot Röd tjärn. Om detta *Strand* inte har uppkallats efter någon annan ort i sen tid, är det sekundärt till ett naturnamn som syftar på Strandsjöns strand.

1 Strömbäck *strömbäck* 5/64 kr — Strömbäck 1825, 1882 jb, Strömbäck 1823 HLA — Strömbäck ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution 24/5 1823 beviljades Eric Mårtensson från Berg (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp nybygget Strömbäck. Jb 1825 uppger frihetstiden till 40 år. Skattemannarätt på 5/128 mtl beviljades 19/5 1919 enligt senare anteckning i jb 1882. I jb 1825 redovisas 1 hemmansnummer.

Namnet *Strömbäck* är enligt syneprotokollet föreslaget av synemännen. I detta räknas följande bäckar upp: Aggbäcken, Storbäcken (som uppges ligga 1/16 mil från den tilltänkta bostaden), Bastumyrbäcken, »en liten bäck ifrån mellanmyran till Björsmýran» och »en liten bäck från Röt tjern till Björsmýran». Eftersom inget primärt naturnamn *Strömbäcken fanns vid tiden för synen, är det väl här frågan om uppkallelse. Namnet har karaktär av vandringsnamn. I Ume socken finns två byar med detta namn.

1 Strömåker *strömåker* 1/12 sk — Strömåker 1825, 1882 jb, Strömåker 1809 HLA — Strömåker Krono Nybygge Stg, Strömåker ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Strömåker uppges i avvittringsbeskrivning 1868 (LMV Z 37 1:1) vara kronoskattehemman. Det beviljades till anläggning efter resolution 16/2

1801 mot 25 års frihet enligt jb 1825. Skatt ingick dock först 1837. Lundkvist (VKH s 257) menar att nybygget anlades 1809 och att den sökande var Carl Svensson från Brån (nuv Vännäs kn). Av resolutionskonceptet (A II a: 2: 71) framgår emellertid att denne då övertog (fick immission på) nybygget efter fadern Sven Karlsson. Jb 1825 upplyser att Strömåker var soldatboställe, vars åbo hette Jon Blanksvärd.

Strömåker skulle eventuellt kunna vara sekundärt till ett ägonamn **Ström-dkern*. Förleden vore i så fall subst *ström* m och får tänkas syfta på någon av de bäckar (strömmar) som rinner väster, norr och söder om platsen. Men eftersom inget **Strömmen* är belagt och eftersom det knappast är troligt att det var odlat på platsen före nybyggesanläggningen, är det sannolikaste att namnet kommit till i samband med denna. *Ström* får då anses syfta på strömmande vatten i allmänhet i omgivningen och *-dker* är suffixartat. Om detta och liknande namn se ytterligare Hagervall 1986.

Enligt uppteckning heter det sydöstligaste hemmanet i byn *Räntan rënta*. Förmodligen är det frågan om ett skämtsamt namn med betydelsen '(god) avkastning på nedlagt arbete'. Det är ovisst om namnet är sekundärt till ett ägonamn eller om det gavs nybygget när det togs upp.

1-4 *Stärkesmark* ä *stæz-*, *stæz-*, *stæzmark*, y *stärkesmark* 13/16 sk — Sterkensmarck 1543, Sterkensmarch 1547, Sterkensmark 1556, Sterkesmark 1562, Stärkesmarch 1580, Stärkesmarck 1609, Sterkesmark 1723, Sterkesmark 1825, 1882 jb — Sterkes mark 1539, Sterkensmarck 1553, Sterkesmark 1566, Sterkesmark 1606 bl — Sterkersmark by Stg, Sterkelsmark ek, Stärkesmark Gn 56, V. Stärkesmark, Östra Stärkesmark Tk 21J SO ~ Jbb 1543 och 1546 redovisar 2 hemman. Jbb 1547, 1556 och 1562 saknar angivelse. Bl 1547 tar upp 2 bönder. I Jbb redovisas 1606 1, 1613 2, 1667 och 1680 3 hemman. 1701, 1725, 1751 och 1773 tas 3 hemmansnummer upp. 1801 är antalet nummer fortfarande 3, uppdelat på 6 brukningsenheter, och 1825 4 nummer på 7 brukningsenheter. Ägoinnehavet var 1543 och 1546 77 skl med fördelningen 62:15 på åker och äng. 1547 och 1556 redovisas 127 örl, 1562, 1580 och 1606 139 örl. Jbb 1609-10 redovisar 15 spl åker och 10 1/2 spl linda. Mantalet uppges 1667-1773 vara 1 1/16 sk, utom 1725 då 5/16 därav är krono. 1825 är mantalet 1 3/16, varav 1/8 är krono.

Stärkesmark är ett primärt bebyggelsenamn. Namn på *-mark* i Norrland består oftast av en sammansättning med ett personnamn. Ett tillnamn *Stärke*, *Stärckie*, *Sterke* är flerstädes belagt i bygden fr o m slutet av 1500-talet, och personer med tillnamnet har bebott hemmanet nr 2 i byn. Om namnets förekomst se Nilsson i VKH ss 226, 229, 234 och 236 samt Släktnamn i Umeå (1984) ss XVI och 352. Men detta namn är säkert bildat till bynamnet. Om det utgjorde förled, skulle det ha traderats från 1200- eller 1300-talen, då *mark*-namnen anses vara bildade.

I Lundgren-Brate-Lind 1892-1934 föreslås med tvekan ett personnamn **Stärke* ingå i det dalsländska *Stärkebo* (Frändefors sn). Se även ibid namnet **Starke*, som förmodas ingå i ortnamnet *Starkeryd* (Hagshults sn, Småland), skrivet *Starkaryp* 1307. Beträffande dessa namn finns formellt möjligheten att utgå från en svagt böjd genitiv fsv **Stærka-* (mask *an-stam*) eller ett *Stærke-* (fem *in-stam*). En *in*-bildning *stærke* f 'styrka, kraft' är belagd i fsv (se Olson 1916 s 430 § 69 och Söderwall 1891-1900). Men *in*-stammarna är adjektivabstrakter, och det är inte vanligt att namnge personer med abstrakta substantiv, bildade till adjektivstammar (jfr dock Modéer 1967 s 104). Förleden i *Stärkesmark* slutar på *-s*. Enligt Noreen 1904 § 427

och 428 1 finns visserligen exempel på *in*-stammar med *s*-genitiv, men de är ytterligt sällsynta och för unga i sammanhanget. Denna tolkningsmöjlighet måste nog avvisas. *an*-stammarna kunde däremot tidigt anta *s*-genitiv (se Noreen 1904 § 416 2). Enligt dens (a a § 416 6) uppvisar många ord som tillhör denna kategori dessutom ovanligare sidoformer med *i*-omljudd stamvokal. Ett patronymikon *Sterckesson* från 1491 är belagt i SMPs. Även om man i första hand väntar sig en utveckling **Stærka-* > **Stærk-* > **Stårk-* (*mark*), kan det således inte helt uteslutas att förleden i *Stårkesmark* utgörs av en *an*-stam, som uppträder i en omljudd sidoform och som antagit *s*-genitiv.

Att ansätta ett starkt böjt personnamn *Starker*, belagt från 1404 (avskr), 1535 och 1543 i SMPs är mindre tilltalande, eftersom ortnamnet skrivs med *e* tidigt. Visserligen uttalas *stark* med *ä*-haltig vokal i nutida vb dialekt (se Larsson-Söderström) — väl resultatet av en utveckling av kort *a* framför *r*+konsonant — men de gamla skrivningarna med *-e-* talar för att vi bör utgå från ett *i*-omljudt *a* eller ett gammalt *e* (*æ*).

En genitiv *Stærks-* av en *i*-omljudd stark namnvariant *Stærker* skulle kunna tänkas vara ursprunget till förleden. Man får då tänka sig att ett *-e*-inskjutits senare som uttalslättnad. En hake är emellertid att omljudda former av adj *stark* är ovanliga i fsv (se Noreen 1904 § 455). En möjlighet att förklara *e-* ~ *æ*-vokalen vore att anta att namnet är forndanskt. Utländska personnamn anses ingå i flera övrenorrländska bynamn från medeltiden (se Holm 1965 ss 151, 152 särsk not 16, och dens 1970 s 55). Såväl *Stärke* som *Stærker* skulle kunna vara danskt. Som tillnamn är båda rätt vanliga enligt DGP (sp 1059–60). Där är ett svagt *Sterke* belagt med genitiv-*s*. Ett på svensk botten ovanligt namn kan tänkas lättare ha antagit *s*-genitiv än ett inhemskt. I fda är *i*-omljudda varianter av adjektivet överhuvud vanligare (se Brøndum-Nielsen 1928 bd 1 s 118). Även i namn gäller samma förhållande (se DGP sp 1059–60).

De hittills givna tolkningsförslagen är alla behäftade med mer eller mindre stora svagheter. Bl a kan förledens tvåstavighet vara svår att förklara. Svårigheten försvinner, om man i stället antar att det är fråga om ett sammansatt mansnamn. Det gör Holm 1965 s 151, som menar att förleden kan vara ett **Stærkadh* eller ett på uppländska runstenar — U 668, 669 (Kålsta, Häggeby sn; se SRI 8) och U 208 (Räcksta, Angarns sn; se SRI 6) — belagt *Stærkar*, *Sterkar*, en ovanlig biform till *Styrkar*, *Störkar*, motsvarande ett isl *Styrkár*. (Möjligen kunde ett *Sterkar*, senare *Stærkar*, gå tillbaka på ett **Stirkar*, en itacistisk variant till *Styrkar*. Rietz s 398 b anför *lerkä* 'lirkade' från Vb och Larsson-Söderström har *värvel* 'virvel'.) Namnet *Stærkar* avser på de två förstnämnda stenarna samma person. Alla tre stenarna har det gemensamt att de ristats av Visäte. Med hänsyn till hans ortografiska egenheter bör man vara försiktig vid bedömningen av vilken vokal han låter de (*i* och för sig stungna) *i*-runorna på stenarna representera. Se Wessén och Jansson i SRI 8 s 150, som menar att det lika gärna kan röra sig om *y* eller *ø* som *æ* (*e*), varför namnet *Stærkar* tills vidare vore att betrakta som osäkert belagt i Norden (jfr dock nedan). Förslaget i SRI 8 s 150 f att ett *Starkaðr* skulle ha avsetts på stenarna bygger på att Visäte i så fall utelämnat en *þ*-runa i namnet, ett *i* och för sig möjligt förbiseende. Det skall dock påpekas att han inte gjort det i det personnamn (*hioruarþr*) som följer på U 668 och 669. Namnet *Starkaðr* uppges av Lind 1905–31 vara vanligt på Island. Det ingår enligt honom i det norska *Sterkeby* i Modum, skrivet *Starkadebø* 1328

(avskr) och *Sterckarbye* 1460 (avskr), men tycks i Norden (utom Island) vara mycket svagt belagt (se även DGP 1 sp 1275 f och SRI 8 s 150 f). Den normala utvecklingen i Norrland skulle vara *Stærkabar- > *Stærkar- > *Stærk- (*Stärk-), med vilken kan jämföras förledsformen *Stärkes*- i *Stärkesmark*. Holms förslag att ett namn *Stærkap skulle kunna utgöra förleden bör tills vidare betraktas med skepsis. Hans förslag *Stærkar* har däremot mycket som talar för sig. Belagda i SMPs är *Sterger* 1357 och *Sterkkar* 1422. Förbindelsen *er* i beläggen är upplösta abbreviaturer. Vidare finns *Sterkiör* 1414, *Sterkiörsson* 1414 (avskr) och *Strechir* (*Strecher*, *Strecker*) från förra hälften av 1500-talet. Det är väl osäkert om beläggen på *Stre*- hör hit, men de kan vara interspersiva skrivningar. Även om namnet inte är särskilt väl belagt, kan ett *Stærkars- ansättas som förled. Skrivningen *Sterskes*- är väl sannolikt ett skrivarfel eller möjligen ett återgivande av ett tonlöst uttal av *r*. De unga skrivningarna *Sterkers*- och *Sterkels*- kan ses som en återgivning av ett i Västerbotten förekommande supradentalt uttal av genitiv-*s* i kompositionsfog. Se Holm 1965 s 150 f not 9 och 12. Skrivningarna med *-n*, *Sterkens*- från 1500-talet, kan förklaras som ett sätt att återge *-s* (jfr Holm 1965 s 150 f, som ger exempel på växlingar av typen *Grimensmark* 1539 ~ *Grimesmarc* 1543).

Sammanfattningsvis kan alltså sägas att vi i förleden i *Stärkesmark* möjligen — men mindre sannolikt — har att göra med antingen ett svagt böjt personnamn *Stærke, *Sterke* (som sekundärt antagit *s*-genitiv och som synes ha varit vanligast på dansk botten) eller ett starkt böjt *Stærker*, *Sterker*. Det mest sannolika är dock att förleden utgörs av ett ursprungligen sammansatt *Stærkar*, *Sterkar*. Sammansatta personnamn ingår ofta i namn på *-mark* och andra äldre ortnamn (se härom Holm 1965 s 145 ff), och förledens tvåstavighet förstås bäst med ett sådant antagande.

Efterleden *-mark* betyder 'skog' eller möjligen 'nyodling i skog' (se Holm 1970 s 53, Pamp 1970 s 59 och Ståhl 1970 s 98).

Av bydelsnamn märks *Västra* och *Östra Stärkesmark* (se Tk 21J SO), som bebyggelserna väster resp öster om Stärkesmarkssjön officiellt kallas, och *Gammgårdsbacken gåmgåsbåken* (på 1:9) öster om sjön, enligt traditionen i byn platsen för den äldsta bebyggelsen. Nu finns där sommarstugor.

Om förleden se nedan. Efterleden syftar på en sluttning ned mot sjön. Vidare märks *Svedjan svérja* (på 4:16), som har namn efter en äga, och *Sörmjåla sëmjêla*, som är uppkallad efter en äga sydost om Noret i sjön. Förleden är *söder*, efterleden best form sg av *mjåla* f 'fin, lerblandad sand' (se Holm 1958 s 24). *Lappnäset lappnäsa* — Lappnäset Tk 21J SO kallas ett område på 3:13, numera bebyggt med sommarstugor. Bebyggelsen ligger på ett näs i sjön.

Namn på gårdar (hemman) är *Gärddan jêla* (på 3:30), som har namn efter en inhägnad åker, vb dial *jêla* f, och *Nyverket nyvarka* (på 1:9), av *nyvark* n 'nyodling' (se uppteckningar). Hit hör även de försvunna bebyggelserna *Gammgården, namn primärt till *Gammgårdsbacken* (se ovan), *Eva-Gärddan evajêla* (på 2:23), där enligt meddelare (A E) en Eva Mikaelson bodde i en stuga på 1860-talet (om efterleden se ovan), och *Israelstorp*, ett soldattorp, som enligt A E legat på 1:1 och har namn efter en ägare.

1 Sunnanå sönaná, y stänaná 13/64 sk — Sunnanå 1825, 1882 jb — Sunnanå Krono Nybygge Stg, Sunnanå ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt jb 1825 anlades nybygget Sunnanå efter utslag 9/11 1801 mot 25 års frihet att skatta för 6/64 mtl. I avvitringsbeskrivning 1866–68 (LMV Z 37 1:1)

uppges Sunnanå vara kronoskattehemman. Jb 1825 redovisar 1 hemmansnummer. Lundkvist (VKH s 257) uppger att sökande till nybyggesanläggningen var byamän från Vännäs.

Sunnanå är kanske sekundärt till ett naturnamn *Sunnanån, vars förled är prep *sunnan* 'söder om' och vars efterled är *d f* 'älv', syftande på Umeälven. Platsen är i så fall med största sannolikhet namngiven av befolkningen i det gamla Vännäs, nuvarande Vännäsby. Men man kan även tänka sig att namnet givits först i samband med nybyggesanläggningen som ett schablonnamn (se härom Hagervall 1986, namn på *Nordan*-, *Sunnan*-).

Del av Sunnanå är enligt uppteckning *Diket dika, ina* ~ — Diket Tk 20J NO. Hit räknas ett hemman (1:15) och några sommarstugor. På byområdet ligger även fritidsstugan/näringsstället *Midstugan midstugan* — Midstugan Tk 20J NO, primärt bebyggelsenamn, vars efterled är sammansatt med vad som ser ut att vara en ideell ellipt av förleden *Middags*- i naturnamnet *Middagsberget*, på vars topp stugan ligger. Ellipsen torde inte ha skett på naturligt sätt utan närmast genom att man har gjort en manipulation i syfte att få ett kort och bra namn på stugan.

1 Svettåker *svettäkar* 5/32 sk — Svettåker 1825, 1882 jb, Svettåker 1820 HLA — Svettåker ek, Gn 63, Tk 21K SV ~ Enligt resolution 1/6 1820 beviljades soldaten Fredric Lustig tillstånd att anlägga ett krononybygge på platsen. Jb 1825 upplyser att 10 års frihet beviljades. Vid uppbörden redovisades 1 hemmansnummer.

Efter vad som framgår av syneprotokollet anhöll sökanden, som lär ha varit en synnerligen idog person (se USH s 107), att få kalla nybygget *Svettåker*. Namnet är skämtsamt och innebörden är 'åker/nybygget som skall tas upp kommer att kosta åbon svett'. Om liknande namn se Ståhl 1942 s 28 f. Platsen där det äldsta nybygget låg heter numera *Gamla Svettåker* — Gamla Svettåker Tk 21K SV.

Om samebosättning vittnar namnet *Lappnybygget* — Lappnybygget Tk 21K SV (på 1:10 B), numera öde.

1 Södra Västerselet *västarsél* 3/32 kr+1/32 sk — Westerselet Södra 1882 jb, Westerselet 1829 HLA, Södra Westerselet 1868 LMV Z 37 1:1 — Södra Vesterselet ek, S. Västerselet Tk 21J SO, Södra Västerselet ek 21J 0g ~ Enligt resolution 24/7 1829 fick Olof Andersson Wedin och Eric Ericsson från Harrsele (nuv Vännäs kn) tillstånd att lägga samman tidigare erhållen jord från Harrsele krononybygge med ny för att ta upp krononybygget Västerselet. 1/16 kr skatteomfördes efter utslag 16/2 1886 enligt senare notering i jb 1882.

Namnet *Västerselet* är säkerligen tillkommet i samband med nybyggesanläggningen. Bebyggelsen ligger *väster* om *Harrselet* i Umeälven. Namnet är även oppositivt till *Österselet* öster om älven, beviljat till anläggning året före. Enligt resolutionerna till de båda nybyggena är ovan nämnde Eric Ericsson sökande till båda. Väderstrecksbeteckningen *Södra* har tillagts namnet för att man lättare skall kunna skilja bebyggelsen från det *Västerselet* som ligger väster om Vindelälven i Vännäs kn (se *Norra Västerselet*). Om dessa namn och liknande se utförligare Hagervall 1986.

1 Södra Österselet *östarsél* 9/64 sk — Österselet Södra 1882 jb, Österselet 1828 HLA. — Södra Öster Sehlet 1868 LMV Z 37 1:1, Österselet ek, Östersele Gn 56, Österselet Tk 21J SO, Södra Österselet ek 21J 1h ~ Enligt resolution 23/4 1828 beviljades Eric Ericsson från Strand (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp nybygget Österselet.

Namnet *Österselet* är säkerligen tillkommet i samband med nybyggesanläggningen. Bebyggelsen ligger öster om *Harrselet* i Umeälven. Väderstrecksbestämningen *Södra* har tillagts senare för att man lättare skall kunna skilja orten från det *Österselet* som ligger öster om Vindelälven (se *Norra Österselet*). Om dessa och liknande namn se utförligare Hagervall 1986.

En gård i norra delen av byn heter enligt meddelare (K N) *Nyåkern nyåkan*. Namnet är sekundärt till ett identiskt ägonamn, där förleden *Ny-* anger att åkern tagits upp senare än andra i byn.

1 Tallberg *tålbåry* 5/16 sk — Tallberg 1825, 1882 jb — Tallberg, Krono Nybygge Stg, Tallberg ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Tallberg uppges i avvitringsbeskrivning 1867-68 (LMV Z 37 1:1) vara (krono)skattehemman. Enligt jb 1825, som tar upp 1 hemmansnummer, beviljades det till anläggning 5/9 1801 mot 25 års frihet. Skatt ingick dock först år 1842 enligt senare anteckning i jb 1882. Sökande vid nybyggesanläggningen var enligt Lundkvist (VKH s 258) Enok Jakobsson och Mikael Mikaelsson.

Tallberg bör vara sekundärt till ett naturnamn **Tallberget*, som rimligen varit namn på det berg på vars sluttning byn ligger. En uppteckning från 1924 av ett naturnamn *Tallberget tålbåra* (ULMA 1093:2, kopia i DAUM) föreligger, men belägenheten är ovisst. Ett bynamn *Tallberg tålbåry* — Tallberg Tk 20J NO i Nordmalings kn är på samma sätt förmodligen sekundärt till ett **Tallberget* (väl en redukt av *Topptallberget tåptålbårya* — Topptallberget Tk 20J NO, på vars sluttning byn ligger).

1 Tobacka *töbåka* 1/4 sk — Tobacka 1882 jb, Tobacka 1825 HLA — Tobacka ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution 25/1 1825 beviljades Eric Wännman och Hans Johansson från Vännäs (by) tillstånd att ta upp krononybygget Tobacka. Det har sedermera skatteomförts.

Namnet *Tobacka* är sekundärt till ett naturnamn, där *Toback-* ingår. Härpå tyder det i resolution och syneprotokoll omnämnda naturnamnet *Kor(r)tobacksberget* — Kortobacksberget, Korrtobacks Berget 1825 HLA, »wid och omkring» vilket nybygget skulle anläggas. Ett **Tobacken* bör alltså ha existerat. Förleden är subst to n, i vilken betydelse är ovisst. Ordet kan i ortens dialekt betyda dels 'öppen plats i skogen med buskvegetation', dels 'liten dalgång i skogen, smalt pass mellan två berg' (se Larsson-Söderström). För ordets användning i Dalarna se Lindén 1954 ss 17-24. Något namn **Toet*, till vilket de ovannämnda namnen kan vara sekundära är inte belagt, men det kan ju vara försvunnet. Möjligen kan någon av passagera/dalarna mellan Middagsberget och det till bebyggelsenamnet *Tobacka* sekundära *Tobackaberget* — Tobackaberget Tk 20J NO (väl ett yngre namn på *Kor(r)tobacksberget*) eller den mellan det sistnämnda och Fågelmjärberget avses. Under »Ånges Lägenheter» i syneprotokollet omtalas fyra dalar som lämpade för bete. Betydelsen »öppen plats i skogen» är också tänkbar, men det är svårt att veta hur terrängen sett ut innan nybygget togs upp. Efterleden *-backa* är med all sannolikhet ett schablonartat ortnamnselement på *-a* med anknytning till ett numera försvunnet **Tobacken*.

1 Trinnliden *trinlra* ~ *trinlra* 13/64 sk — Trinnliden 1801, 1825, 1882 jb, Trinnliden 1809 HLA A II a:2:3 — Trinnliden Stg, Trinnliden ek, Gn 63, Tk 21J NO ~ Trinnliden uppges i avvitringsbeskrivning (LMV Z 37 1:1) vara kronoskattehemman. Enligt jb 1801 beviljades det till anläggning 1788 mot 30 års frihet. Skatt ingick dock först 1839. Jbb 1801 och 1825 redovisar 1 hemmansnummer. Lundkvist (VKH s 258) uppger att nybyggaren hette

Johan Johansson från Nyby (nuv Vännäs kn), vilken är skriven på hemmanet i jb 1801.

Trinnliden är kanske sekundärt till ett likalydande naturnamn. Möjligen talar en passus hos Stg för det, när han beskriver ån *Trinnan trina* — Trimna Åhn 1661 LMV Z 31 1:2, Trinna Stg, Trinnan Tk 20J NO, som rinner »wid Trinnlidens östra sida», men *Trinnliden* skulle här även kunna avse nybygget. Om det är fråga om ett gammalt naturnamn, betyder efterleden *-liden* 'skogsslutning' (se närmare under *Sjöliden*). Möjligt är också att namnet kommit till i samband med nybyggesanläggningen genom att man anslutit ett suffixartat *-liden* till förleden i namn på *Trinn-* i omgivningen, antingen ånamnet eller *Trinnabben* — Trinnabben Tk 21J NO, udde vid Trinnans utlopp, på vilket nybygget anlades. *Trinn-* är sannolikt adj vb dial *trinn* (fsv *trindher*) 'rund' (se Larsson-Söderström och Lindgren 1940 *trind*, appellativt material uppteckningar: *trinnmåt* 'rund matta' (Stensele, Vb) och *trinhubb* 'rund kulle' (Tärna, Vb) samt onomastiskt *Trindmyran trinnmyra* (Åkertjärn, Vännäs kn, Vb). *Trindmyran* uppges vara rund. Även ett verb *trinas* 'bli rund' är belagt. Det troligaste är väl att *Trinnabben* uppfattats som rund. Eventuellt karakteriserar adj ån *Trinnan*. I så fall betyder ånamnet 'hon/den/ån som gör rundlar (slingrar sig fram)'. Sakligt stämmer båda tolkningarna, men i brist på paralleller får den senare betraktas som mycket osäker. Om *Trinnabben* är namnarketypen, är *Trinnan* sekundärt till namnet på udden och betyder 'ån vid Trinnabben'.

Ett annat och äldre namn på platsen är enligt Stg *Nybäck* — Nybäck 1834 HLA A IIa:36:109 — Nybäck Stg. Namnet är säkerligen tillkommet i samband med omständigheter kring en tilltänkt nybyggesanläggning. Det används inte idag. Det kan sägas betyda 'nybygget vid bäcken (Trinnan)'. Om detta och liknande namn se ytterligare Hagervall 1986.

Av bydelar märks *Marahällan* — Marahällan Tk 20J NO, sekundärt till ett naturnamn *Marahällan mårakhälla ~ mårakhäla* — Marahällan ek 20J 8i, berghäll vid en landsvägsbro (tidigare färjställe). Förleden är genitiv sg eller plur av subst vb dial *marr* f 'märr' (se Larsson-Söderström). Hällen ligger numera under uppdamt vatten. Förmodligen har en märr (eller flera) drunknat på platsen.

1 Tväråbäck *tväråbäck* 9/128 kr+9/128 sk — Tväråbäck 1882 jb, Tväråbäck 1833 HLA — Tväråbäck ek, Gn 56, Gamla Tväråbäck Tk 21J SO ~ Enligt resolution 12/3 1833 beviljades bonden Johan Olofsson i Stärkesmark (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen. I jb 1882 uppges i en senare anteckning att 9/128 mtl skatteomfördes 15/4 1891.

Namnet är säkerligen tillkommet vid insyningen. Något primärt naturnamn *Tväråbäcken finns inte belagt. I syneprotokollet omnämns de två mera betydande bäckar som finns i området, *Qvarnbäcken* — Qvarnbäcken 1668 (2/11 db), *Qvarnbäcken* 1833 HLA och *Långmyrbäcken* — Långmyrbäcken 1833 HLA. Bostaden skulle anläggas ca 500 alnar väster om den sistnämnda. Av protokollet framgår att synemännen föreslog namnet *Tväråbäck*. Namngivarna har således tagit fasta på Umeälvens biflöde *Tvärån* (bildat av adj *tvär* och *å* f med betydelsen 'biflöde'), som rinner ca 700–800 m väster om nuvarande *Gamla Tväråbäck*. Efterleden *-bäck* är suffixartad med en allmän syftning på bäckarna i terrängen omkring. En typologisk parallell är det tre år tidigare anlagda nybygget *Tvärålund*, by i Vindelns kn norr om Tväråbäck. Även detta namn har sannolikt anslutits till det gamla ånamnet *Tvärån* med ett tillägg av en suffixartad efterled.

1 Ulriksdal *ulriksdāl* 5/64 sk — Ulriksdal 1882 jb, Ulricsdal, Ulriksdal 1854 HLA — Ulriksdal ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution 22/2 1854 beviljades f d sergeanten G U[lrik] Nordström tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen. I jb 1882 uppges att hemmanet efter avvitringsutslag skattlades till 5/64 mtl mot 36 frihetsår fr o m 1854, dock så att halv skatt skulle utgå sedan 3/4 av frihetstiden gått. Hemmanet har sedermera skatteomförts.

Förleden är mansnamnet *Ulrik* i genitiv och syftar på den förste åbon. Han anhöll enligt syneprotokollet om att få kalla stället *Ulriksdal*. Efterleden *-dal* är suffixartad. I protokollet räknas åtskilliga dalar och dälder upp, varför efterleden kan sägas ha viss topografisk motivering.

1 Vinbäck *vinbæk* 1/16 sk — Winbäck 1882 jb, Winbäck 1834 HLA — Vinbäck ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution 18/2 1834 beviljades Olof Hällman från Skavdal (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp krononybygget Vinbäck. Det har sedermera skatteomförts.

Vinbäck kan vara sekundärt till ett gammalt naturnamn **Vinbäcken* med syftning på något av Trinnans biflöden, som rinner norr och söder om Vinbäck. Förleden vore i så fall subst *vin* n 'fågel- eller ormlek' (se Stenberg, Larsson-Söderström och uppteckningar), sannolikt i betydelsen 'fågellek', eftersom tre lokaler nordväst om *Vinbäck* heter *Fågelmyran* *fågelmyra* — Fogelmyran 1825 HLA A II a:19:75 — Fågelmyran Tk 20J NO med det därtill sekundära Fågelmyrberget *fågelmyrbärje* — Fågelmyrberget Tk 20J NO och *Fågelmyrdalen* *fågelmyrdalen* — Fågelmyrdalen DAUM. *Fågelmyran* skulle hypotetiskt kunna vara en redukt av ett **Fågel(vin)myran*. Jfr parallellerna *Tjädarvinmyran* på Karlsbergs byaområde i Vännäs kommun, Västerbotten (Tk 20J SO) och *Fågelvinberget*, söder om Östanlid i samma kommun (se Tk 20J NO) och **Vinbäcken*, en redukt av ett **(Fågel)vin(myr)-bäcken*. Om namn på *Vin-* med denna betydelse se Moberg 1949–50 s 121 ff och Flemström 1972 s 237. Vid Stor-Ramsjön i Vindelns kn finns ett liknande namnkomplex (se ek 21J 4f): ett *Fågelvinmyran*, ett härtill sekundärt *Fågelvinmyråsen* och de reducerade *Fågelvintjärnen* samt *Fågelvinbäcken*. Men det är inte nödvändigt att räkna med redukter i sammanhanget. Ett osamansatt **Vinet* kan ha funnits, som direkt gett förleden *Vin-*. Att området varit rikt på fågel är uppenbart, eftersom — förutom de ovan uppräknade lokalerna med *Fågel-* som förled — två ytterligare platser med identiska namn finns på Bråns byaområde (se ek 20J 8j). Enligt syneprotokollet anhöll sökanden om att få kalla nybygget *Vinbäck*.

1–4 Vännfors *vänfōs* 2 7/16 sk — Vendefors 1543, Vendeforssa 1546, 1547, Vendeforsaa 1556, Wendeforss 1580, Wanfors 1609, Vänfors 1723, Vännfors 1825, Wännfors 1882 jb, Wendefforss 1539, Vende Forssa 1553, Wendeforssa 1566, Wenfors 1606 bl — Wenfors 1661 LMV Z 31 1:2, Wännfors by Stg, Vännfors ek, V. Vännfors ek 21K 1a, Vännfors Gn 63, Vännfors Tk 21J SO, V. Vännfors Tk 21K SV ~ I jbb 1543–46 redovisas 5 nominati. 1547, 1556 och 1562 finns ingen angivelse. 1580 uppges mantalet vara 4. 1606 redovisas 4 nominati, 1613 5 och 1667–80 4 igen. 1701–1882 tas genomgående 4 nummer upp. 1773 är antalet brukningsenheter 5, 1801 och 1825 7. 1543–46 är ägoinnehavet 137 skl med fördelningen 106:31 på åker och äng. 1547 och 1556 redovisas 175 och 1562–1606 187 örl. Jbb 1609–10 anger 32 1/2 spl och 3 skl åker samt 5 spl linda. Mantalet är fr o m 1667 genomgående 2 7/16 sk.

Vännfors är sekundärt till ett naturnamn *Vännforsen* *vänfōsēn* — Wänforsen 1717 db — Vännforsen Tk 21K SV, fors i Vindelälven norr om be-

byggelsen. Det är mest tilltalande att — liksom i namnet *Vännäs* — i förleden *Vänn-* se subst *vända* f (om formen se *Vännäs*). Älven flyter i en krok i *Vännforsen*, den bildar en *vända*. En formell möjlighet vore att ansätta en reduktbas **Vände(näs)forsen* 'forsen vid **Vändenäs(et)*'. Om **Vändenäs* se *Vännäs*. Forsen finns i en av de älvar som bildar ett stort åvinkelnäs mellan Ume- och Vindelälvarna. Denna möjlighet kommer dock i andra hand. Reduktbasens förled är då ett naturnamn. Tänkbart är även att betrakta det sekundära bebyggelsenamnet *Vändenäs* som förled i reduktbasen. De skrivningar med finalt *-a* som förekommer får ses som sekundärt inflytande från gamla, mönsterbildande plurala namn. Se härom Hellberg 1960 s 12.

Av namn på bydelar märks enligt meddelare (R S) följande: *Brånet bråne* — *Brånet* ek 21J 0j är ett äldre namn på bebyggelse söder om bykärnan (jfr nedan *Utibyn*). Namnet är sekundärt till ett likalydande naturnamn. Om bet se *Brån*. *Gullbyn gūlbjyn* — *Gullbyn* Tk 21J SO kallas bebyggelsen vid Gullbäckens utlopp på västra sidan av Vindelälven. Området bebyggdes enligt »*Vännfors by*» s 8 efter laga skiftet 1864–70. Stg uppger dock att *Gullbyn* var en »åkergräda ändock den har fått namn af by». Namnet är alltså ungt och säkerligen i samband med någon jordkameral åtgärd medvetet anslutet till de många namnen på *Gull-* i omgivningen. Om förleden se *Gullsjö*. *Heden hea* kallas bebyggelsen mellan Gullbäcken och Vindelälven i nuv Västra Vännfors. Namnet är sekundärt till ett likalydande naturnamn. Jfr nedan *Oppidkern*. *Lund løn* kallas området strax norr om Kvarnbäckens utlopp på älvens östra sida. Namnet är givet efter en skogsdunge. *Räven révæn* kallas en plats i byns norra del på östra sidan av älven. Namnet är sannolikt en ellipt av *Rävahusidan* — *Rävahusidan* ek 21K 0a och är då sekundärt till ett naturnamn. Branten ned mot älven var ett tillhåll för rävar. *Storgården stōrjæbu* (på 4:15 och 14:1) var byns äldsta åkerjord. Numera är den kringgårdad av bebyggelse. Efterleden är vb dial *gård* f 'gårde, inhägnad [åker]' (se Larsson-Söderström). Området kallas även skämtsamt *Torget*.

Den gamla bykärnan öster om Vindelälven kallas av invånarna i nuv *Västra Vännfors* (som är ett officiellt namn utan förankring i det lokala språkbruket) *Nedibyn neda bjyn* — *Nedibyn* 1978–79 »*Vännfors by*». Oppositivt härtill kallas de forna utmarkerna (nuv Västra Vännfors) *Oppidkern opi åkan* — *Oppi åkern* 1978–79 »*Vännfors by*». Yngre oppositiva närnamn är *Inibyn in bjyn* — *Inibyn* ek 21J 0j (=bykärnan) och *Utibyn uta bjyn* — *Utibyn* ek 21J 0i (=bebyggelsen söder om bykärnan; jfr även ovan *Brånet*).

1 *Vännforsbäck vānforsbæk* 1/8 sk — *Vännforsbäck* 1825, *Vännforsbäck* 1882 jb — *Vännforsbäck* 1866–68 LMV Z 37 1:1, *Wänforsbäck*, *Krono Nybygge Stg*, *Vännforsbäck* ek, Gn 56, Tk 21K SV ~ Enligt jb 1825 beviljades *Vännforsbäck* till anläggning 25/3 1807 mot 20 års frihet för halv ränta. Jordnaturen anges i avvitringsbeskrivning 1866–68 (LMV Z 37 1:1) vara skatte. *Lundkvist* (VKH s 258) uppger att sökanden hette *Anders Andersson* och att frihetstiden förlängdes med 25 år.

Namnet *Vännforsbäck* är sannolikt inte sekundärt till ett försvunnet naturnamn **Vännforsbäcken*. Stg nämner visserligen i en uppräknings av »*Mindre bäckar*» en bäck, *Wänforsbäck*, »*Wid Nybygget af samma namn*». Märkligt är emellertid att han använder obest form, när han i övrigt enligt gängse namnskick brukar bestämd i sin uppräknings. I sin kartbeskrivning säger han dessutom att han aldrig sett *Nybygget*. Hans bäcknamn kan alltså

vara en konstruktion. Om *Vännforsbäck* går tillbaka på ett primärt naturnamn, bör **Vännforsbäcken* vara ett äldre namn på *Djupbäcken*, som rinner ut i Vindelälven norr om byn eller på dess största biflöde *Hömyrbäcken* *hømyrbækken* — Hömyrbäcken 1843 HLA A II a: 45: 2288 — Hömyrbäcken DAUM. I syneprotokollet för krononybygget Jämtland av år 1843 (HLA A II a: 45: 2288), beläget norr om Vännforsbäck, omnämns både *Djup-* och *Hömyrbäcken* samt ett annat bäcknamn, *Rengårdsbäcken*. Om **Vännforsbäcken* vore ett genuint, gammalt naturnamn bör det ha omnämnts i protokollet. *Djupbäcken* ligger dessutom närmare *Långforsen* (i Vindelälven) än *Vännforsen*. Det är alltså mycket som talar för att namnet *Vännforsbäck* är tillkommet först i samband med nybyggesanläggningen. Namngivaren har därvid låtit förleden utgöras av ett äldre ortnamn i omgivningen (se *Vännfors*). Efterleden *-bäck* är suffixartad och syftar allmänt på bäckar.

1 Västanbäck *væstanbæk* 1/32 kr — Westanbäck 1825, 1882 jb, Westanbäck, Västanbäck 1856 HLA — Vestanbäck ek, Västanbäck Gn 63, Tk 20J NO ~ I jb 1825 uppges Västanbäck vara ett kronotorp, beviljat till anläggning 24/7 1824 mot 10 års frihet. Enligt resolution 4/12 1856 beviljades en Jon Jonsson i Hjoggsjö (nuv Vännäs kn) tillstånd att anlägga ett krononybygge på platsen. Förmodligen togs det aldrig upp första gången. I avvitringsutslag 31/12 1868 skattlades hemmanet till 1/32 mtl mot 40 frihetsår fr o m 1857, dock så att halv skatt skulle betalas sedan 3/4 av tiden gått. Jordnaturen har varit krono fram till 6/3 1886, då en skatteomföring ägde rum enligt senare notering i jb 1882.

Det är ovisst om namnet *Västanbäck* ursprungligen betecknat en plats *väster om (västan)* bäcken *Västanbäcken* (jfr *Sunnanå*), som rinner öster om den nuvarande bebyggelsen, eller om det redan från början betecknat bebyggelse. Om man antar att någon av dessa hypoteser är riktig, bör naturnamnet *Västanbäcken* *væstanbækken* — Västanbäcken Tk 20J NO rimligen vara en redukt av ett äldre **Västan(bäcks)bäcken*, d v s vara sekundärt till bynamnet. Sekundärer till by- eller (det reducerade) bäcknamnet är *Västanbäcksberget* *væstanbæksbærje* — Västanbäcksberget Tk 20J NO. Vad som komplicerar det hela är ett upptecknat naturnamn *Västanbäcksbäcken* *væstanbæksbækken*. Förmodligen rör det sig om ett biflöde till *Västanbäcken*, och namnet är i så fall sekundärt till det reducerade bäcknamnet och således yngre. Det kan emellertid även vara fråga om den antagna reduktbasen. En ytterligare komplikation är den i syneprotokollet omnämnda *Bäckröjnings (-ranings-?)bäcken* — Bäckrödnings bäcken 1856 HLA A II a: 69: 922, på vars västra sida bostaden skulle ligga. Helt klart har således ett närnamn **Bäcken* existerat, vartill ett sekundärt *Bäckröjningen (-raningen)* bildats och vartill senare en efterled *-bäcken* epexegetiskt tillagts. Det är väl således sannolikast att *Västanbäcken* inte är reducerat utan bildat direkt som en sammansättning av prep *væstan* och best form sg av subst *bæk* m med betydelsen 'väster om **Bäcken*'.

1 Västanåker *væstanåker* 1/8 kr — Westanåker 1882 jb, Westanåker 1847 HLA — Vestanåker ek, Gn 63 ~ Enligt resolution 2/10 1847 beviljades Spölands byamän tillstånd att anlägga ett krononybygge på platsen. Jb 1882 uppger att Västanåker enligt avvitringsutslag 31/12 1868 skattlades till 1/8 mtl med 36 frihetsår fr o m 1848, dock så att halv skatt skulle betalas efter att 3/4 av tiden gått. 1/60 mtl skatteomfördes 6/5, 1/12 mtl 8/5 1893

enligt senare notering i jb 1882. Västanåker är enligt meddelare (S S) öde sedan 1930-talet.

Västandker kan vara ett primärt naturnamn eller bebyggelsenamn (< *Västandkern). Förleden är i så fall prep *västan* 'väster om', efterleden subst *åker* m. Det är oviss om namnet denoterat plats *väster* om en *åker* eller bebyggelse där. Man kan även se efterleden som ett schablonartat ortnamnelement. Den åkermark som platsen ligger *väster* om tillhör Vännfors by. Sökandena anhöll om att få kalla nybygget *Västandker*.

1 Västerbäck *væstarbæk* 5/32 sk — Westerbäck 1882 jb, Westerbäck 1829 HLA — Vesterbäck ek, Västerbäck Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 3/11 1829 beviljades drängen Jon Jonsson från Fällforsheden (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen. Det har sedermera skatteomförts. Lundkvist (VKH s 258) anger 1824 som anläggningsår. Nybyggaren hette enligt honom Israel Israelsson.

Namnet är med all sannolikhet inte sekundärt till ett försvunnet naturnamn *Västerbäcken. I syneprotokollet räknas en rad bäckar upp, av vilka *Sarsjöbäcken* är den mest betydande. Av protokollet framgår att nybygget skulle anläggas vid »så kallade Hästkläppen». *Sarsjöbäcken* uppges rinna *väster* om den tilltänkta åkermarken. Ett naturnamn *Västertjärn* omnämns vidare, men tjärnen har inte kunnat identifieras. Enligt protokollet anhöll sökanden om att få kalla nybygget *Västerbäck*. Namnet är vad beträffar syftningen diffust. Om tanken varit att namnge nybygget sekundärt efter *Sarsjöbäcken* — som rinner i en krok kring platsen (inte bara i *väster*) — får namnet anses illa valt.

1 Västerås *væstarås* 9/64 sk — Westerås 1825, 1882 jb — Westerås Krono Nybygge Stg, Vesterås ek, Västerås Gn 63, Tk 20J NO ~ Västerås uppges i avvittringsbeskrivning 1866–1868 (LMV Z 37 1:1) vara kronoskattehemman. Det beviljades enligt jb 1825 till anläggning 1798 mot 25 års frihet, men skatt ingick dock först 1839. Jbb 1801 och 1825 upptar 1 hemmansnummer. Jb 1801 uppger att åbon hette Olof Andersson Söderberg. Se även Lundkvist (VKH s 259).

Västerås är förmodligen ett uppkallelsenamn, kanske givet efter den mellansvenska staden. Namnet kan också vara en sammanfogning av förleden *Väster-*, som anger byns läge i förhållande till äldre bebyggelse öster om Ume älv (väl närmast *Nyby*), och en suffixartad efterled *-ås*. I båda fallen kan man räkna med att namnet kommit till i samband med nybyggesanläggningen. Förleden kan sägas vara topografiskt motiverad. Byn ligger höglänt men inte på en *ås*, utan på östra änden av *Pengsjöleden*, en skogsbeklädd sluttning. Om detta och liknande namn se utförligare Hagervall 1986.

1 Västsjöbäck *væsføbæk* 1/8 sk — Westsjöbäck 1882 jb, Västsjöbäck 1827 HLA — Vestsjöbäck ek, Västsjöbäck Gn 63, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 12/10 1827 beviljades bonden Johan Johansson Dahlgren från Vännfors (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp ett nybygge på platsen.

Västsjöbäck är sekundärt till naturnamnet *Västsjöbäcken* *væsføbækken* — *Västsjöbäcken* 1827 HLA — Westsjöbäcken Stg, Västsjöbäcken Tk 21J SO. Förleden i naturnamnet är *Västsjö* och syftar på bäckens källa *Västsjön* *væsføn* — Westsjön Stg, Västsjön Tk 21J SO. Naturnamnets betydelse är alltså 'bäcken som rinner från Västsjön'. Sjönamnets förled anger sjöns läge i förhållande till äldre bygd, med all sannolikhet Vännfors.

1 Ytterkolksele *yterkølk-sæle*, y *-kølk-* 1/8 sk — Ytterkolksele 1825, 1882 jb — Ytter Kolksele Stg, Yttre Kolksele ek, Ytterkolksele Gn 63,

Tk 20J NO ~ Enligt jb 1825 anlades Ytterkolksele nybygge efter utslag 28/6 1802 mot 25 års frihet. Jb 1825 upptar 1 hemmansnummer. Lundkvist (VKH s 259) uppger att nybyggaren hette Isak Isaksson från grannbyn Kolksele. Hemmanet har sedermera skatteomförts.

Ytterkolksele är sekundärt till naturnamnet *Ytterkolkselet* *ytterkålksele*, y -*kolk*- — Ytterkolkselet Tk 20J NO, lugnvatten c:a 500–600 m söder om bebyggelsen. Förleden utgörs av komparativen *Yttre*, vb dial *ytter*, och anger selets läge i förhållande till *Kolkselet* (se d:o), d v s längre ut mot kusten (i älvens rörelseriktning). Om mellan- och slutlederna -*kolk*- och -*sele* se *Kolksele* resp *Selet*.

1 Åkerbäck *åkerbäck* 1/16 sk — Åkerbäck 1882 jb, Åkerbäck 1831, 1833 HLA — Åkerbäck ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution 6/9 1833 beviljades byamän i Pengsjö (nuv Vännäs kn) tillstånd att upparbeta ett krononybygge på platsen. Jb 1882 anger jordnaturen som skatte, varför en skatteomföring måste ha ägt rum.

Det är mindre troligt att namnet *Åkerbäck* är sekundärt till ett *Åkerbäcken, i så fall ett äldre namn på den bäck som rinner genom byn, *Mjösjöbäcken*. *Mjösjöbäcken*, sekundärt till sjönamnet *Mjösjön*, bör rimligen vara ursprungligare än ett *Åkerbäcken. Möjligen skulle ett biflöde till *Mjösjöbäcken* kunnat ha hetat *Åkerbäcken, eftersom det rinner genom åkermark. Enligt syneprotokollet anhöll sökandena om att få ge nybygget namnet. Det är mest sannolikt att man vid förrättningen konstruerat ett namn, i vilket de båda lederna får anses ha saklig bakgrund.

1 Åkertjärn *åkerstjärn* ~ *åkerstjärn* 11/64 sk — Åkertjärn 1801, Åkertjern 1825, 1882 jb — Åkertjern Nybygge Stg, Åkertjern ek, Åkertjärn Gn 63, Tk 20J NO ~ Åkertjärn uppges i avvittringsbeskrivning 1868 (LMV Z 37 1:1) vara kronoskattehemman. Det beviljades till anläggning 19/11 1787 (Norrlandskommittén) emot 30 års frihet (jb 1801). Skatt betalades dock först 1833 enligt senare notering i jb 1825. Lundkvist uppger (VKH s 259) att sökande vid nybyggesanläggningen var Abram Andersson, Carl Sjöstedt och Olof Johansson. I jb 1801 är den sistnämnde skriven på hemmanet.

Åkertjärn är sekundärt till ett naturnamn *Åkertjärnen* *åkerstjärn* — Åkertjärnen ek 20J 7i, väl ett äldre namn på antingen *Östra Åkertjärnen* *östar åkerstjärn* — Östra Åkertjärnen DAUM eller kanske ett ändå äldre namn på såväl *Östra* som *Västra Åkertjärnen* *væstar åkerstjärn* — Väster-Åkertj. Tk 20J NO tillsammans. De kan i äldre tid tänkas ha hängt ihop och räknats som samma tjärn. Förleden är subst *åker* m och syftar på de åkrar som ligger norr om tjärnarna. Efterleden är vb dial *stjärn* f 'tjärn'.

1 Änåset *änåse* 5/64 kr — Änåset 1882 jb, Änåset 1855 HLA — Änåset ek, Gn 56, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 23/3 1855 överlät Matts Ericsson i Stärkesmark (nuv Vännäs kn) rätten att ta upp ett krononybygge på platsen till bönderna Michael Ericsson och Johan Jacobsson från samma by. Jb 1882 uppger att hemmanet enligt avvittringsutslag 31/12 1868 skattlades till 5/64 mt mot 40 frihetsår fr o m 1855, dock så att halv skatt skulle betalas när 3/4 av frihetsåren gått. Enligt en senare anteckning i samma jb skatteomfördes hela hemmanet genom utslag 28/7 1883.

Namnet är sannolikt sekundärt till ett naturnamn *Änåset, vars förled är subst *d* f och syftar på *Tvärån*, biflöde till Umeälven. Efterleden är best form sg av subst *näs* n 'landparti i bukt eller brytning av vattendrag' (Lindén 1968 s 91 ff). *Tvärån* rinner på platsen i en krok väster om Älgmyran, varvid ett sådant *näs* bildas.

1 Önskanäs *önskanäs* ~ $\frac{1}{8}$ kr — Önskanäset 1882 jb, Önskanäs 1856 HLA — Önskanäs ek, Gn 63, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 3/10 1856 beviljades drängen Olof Olofsson i Fällforsbäck (nuv Vännäs kn) tillstånd att ta upp krononybygget Önskanäs. I jb 1882 uppges att hemmanet skattlades (efter avvitringsutslag 31/12 1868) till 5/64 mtl med 40 frihetsår från och med 1855, dock så att halv skatt skulle betalas sedan 3/4 av tiden gått. Enligt senare anteckning i jb 1882 skatteomfördes 1/8 mtl 22/5 1901.

Önskanäs är säkerligen ett kameralt åsatt, ungt uppkallelsenamn. Identiska namn finns i Bjurholms sn (Vb 1) och Trehörningsjö sn (Vn 1); betr det sistnämnda — som är sekundärt till ett gammalt ånamn **Anska(n)* — se Bucht i SOVn 4 s 119. Något naturnamn *Önskanäset är inte belagt här, och terrängen på platsen är inte sådan att efterleden vore topografiskt motiverad. Enligt syneprotokollet skulle bostaden anläggas på östra sidan av Långbergets södra ände. En meddelare (H P) upplyser att ett folkligt namn för platsen är *Lerbränna* (om bet se under *Långnäs*). I protokollet anges att synemännen tillstyrkte inrättandet »under namn af Önskanäs». Det rör sig här förmodligen om uppkallelse efter de äldre, sydligare orterna som nämnts ovan. Efterleden *-näs* är kanske en pendang till efterlederna i *Höganäs* och *Långnäs*, nybyggen beviljade till anläggning tidigare och till vilka den kronoallmänning gränsade varpå Önskanäs togs upp. Om detta och liknande namn se ytterligare Hagervall 1986.

1 Örsbäck *örsbäck* 1/16 sk — Örsbäck 1882 jb, Örsbäck 1829 HLA, Orrsbäck 1831 HLA A II a: 31:37 — Örsbäck 1868 LMV Z 37 1:1, Arsbäck ek, Örsbäck Gn 63, Tk 20J NO ~ Enligt resolution 19/11 1829 beviljades en torpare vid namn Johan Isaksson tillstånd att få anlägga krononybygget Örsbäck. Det har sedermera skatteomförts.

Namnet ger intryck av att vara sekundärt till naturnamnet *Örsbäcken* *örsbækken*, bäck sydöst om byn. Bäckerna avvattnar *Örsbäckstjärnen* *örsbæksjøen* — Örsbäckstjärnen ek 20J 9h. Ordet *ör* 'stenör' och liknande (se t ex Stenberg) kan inte ingå. Dels motsvaras det i dial av formen *øgar* ~ *øgar*, dels saknas sakliga förutsättningar för sådan förled. Enligt syneprotokollet skulle bostaden anläggas nedom »det så kallade Orrberget». Under »Ängeslägenheter» nämns 'Yttre Vorrmyran'. Naturligast är att bäcknamnet vore sekundärt till antingen *Orrberget* eller kanske hellre *Vorrmyran*, där förleden utgörs av subst *orre* m, vb dial *ør*, ä. *vør* (se uppteckning). En hake i resonemang är emellertid det oväntade genitiv-s:et i kompositionsfogen. Återstår då att räkna med en treledad reduktbas för bäcknamnet, förslagsvis *Orrsjöbäcken eller *Orrvinsbäcken. Förleden i det förra är i så fall ett äldre namn på *Örsbäckstjärnen*, det senare någon lokal i anslutning till bäcken. Ett liknande resonemang kan föras beträffande ett namnkomplex i Nordmalings kn, där en sjö *Gvorrsjön* *grvøsjøn* — Orsiön 1649 LMV X:6, Wårsiön 1676 LMV X:7, Orr Siön 1705 LMV X:11, Orrsiön LMV X:4 (u å) är utgångspunkten. Sekundära till sjönamnet är namnen på dels frånlödet *Gvorrsjöbäcken* — Gvorrsjöb. ek 20J 3h, dels skogsbacken *Gvorrsleden* *grvøslida* — Gvorrsleden ek 20J 0g. Bynamnet *Örsbäck* *grvøsbæk* ~ *örsbæk* ~ *ösbæk* — Örsbeck 1535, Örbeck, Orsbeck 1543, Örsbeck 1545, Orsbeck 1550 jb (cit efter Nordlander 1905 s 184), Wrsbäck 1552, Örsbeck 1567, Årsbeck 1569, Årsbeck 1571 (cit efter Nordlander 1892 s 6) får anses vara sekundärt till ett försvunnet **Gvorrs-*, **Vorrs-*, *Orrsbäcken. *Gvorrsleden* och *Örsbäck* i detta komplex får således också anses som redukter. Varianten med initialt *g*

är typisk för äldre ångermanländsk dialekt. *Gvorrsjöbäcken* får betraktas som ett yngre, restituerat namn. Uppteckningar saknas.

Det kan emellertid inte uteslutas att *Örsbäck* i Vännäs vore ett ungt uppkallelsenamn, kanske efter det äldre Nordmalingsnamnet. Enligt syneprotokollet anhöll sökanden om att få kalla nybygget *Örsbäck*. Om det rör sig om ett uppkallelsenamn, är bäcknamnet *Örsbäcken* sekundärt till bynamnet på ett sätt som är mindre vanligt, men alls inte osannolikt.

1 Östansjö *òstanfa*, *y òstanfj* 5/32 sk — Östansjö 1825, 1882 jb — Östansjö Krono Nybygge Stg, Östansjö ek, Gn 63, Tk 20J NO ~ Östansjö uppges i avvittringsbeskrivning 1868 (LMV Z 37 1:1) vara kronoskattehemman. Enligt jb 1825, som redovisar 1 hemmansnummer, beviljades nybygget till anläggning 17/4 1801 mot 25 års frihet. Skatt ingick dock först 1846 uppges det i en senare notering. Lundkvist (VKH s 259) skriver att anläggningsåret var 1828 och att nybyggaren hette Sven Olofsson, född år 1800.

Östansjö går antingen tillbaka på ett primärt naturnamn *Östansjön eller har givits platsen först i samband med tilltänkt nybyggesanläggning. Förleden är prep *òstan* 'öster om' (jfr *Sunnanå* och *Västanbäck*), efterleden avser *Pengsjön*. Stg uppger att *Östansjö* ägs av en åbo i Björnlandsbäck. Han skriver vidare: »Någon åker är här uppbrukadt, men ännu icke, det jag wet, något bygd.»

1 Östanå *òstana* 7/64 sk — Östannå 1801, Östanå 1825, 1882 jb — Östanå Krono Nybygge Stg, Östanå ek, Gn 63, ek 20J 7j ~ Östanå uppges i avvittringsbeskrivning 1868 (LMV Z 37 1:1) vara kronoskattehemman. Det beviljades till anläggning 27/12 1791 mot 30 års frihet enligt jb 1825. Skatt ingick dock först 1837. Nybyggets område utgjordes av mark som tillhört Strands by (se Johansson 1953 s 100 f). Jbb 1801 och 1825 redovisar 1 hemmansnummer. Lundkvist (VKH s 259) uppger att sökandena till nybygget hette Erik Eriksson och Nils Nilsson. Nu är platsen öde.

Östana kan vara sekundärt till ett naturnamn *Östana, vars förled vore prep *òstan* 'öster om' och vars efterled vore best form sg av subst *d* f. Namnet betecknar i så fall terräng öster om *Trinnan*, och området bör, om teorin stämmer, vara namngivet av befolkningen väster om ån. *Östana* omfattar numera två ågoområden, det ena ett mindre öster om *Trinnan*, det andra ett stort sydväst om Granlundsberget (se ek 20J 7j), på vilket enligt ek gården varit belägen. Namnet är emellertid säkerligen tillkommet i samband med nybyggesanläggningen. Platsen kallas enligt Stg *Brattmyran* »af allmogen» (se även Johansson 1953 s 103).

1 Östergård *òstergård* 1/8 kr — Östergård 1882 jb, Östergård 1829 HLA — Östergård ek, Gn 63, Tk 21J SO ~ Enligt resolution 24/7 1829 beviljades Fredrik Nilsson från Nygård (nuv Vännäs kn) och dennes broder Nils tillstånd att ta upp ett krononybygge på platsen. I en senare anteckning i jb 1882 uppges att 1/16 mtl omfördes till skatte efter utslag 27/11 1901.

Namnet är tillkommet vid insyningen av nybygget. Det framgår av syneprotokollet att sökandena anhöll om att få kalla stället *Östergård*. *Östergård* var det sydligast belägna av tre nybyggen med namn på *-gård* längs Umeälven. Förleden *Öster-* är svår att förklara. De väster om byn belägna Olofsbäck och Nyborg är anlagda senare, varför *Östergård* inte kan vara namngivet i förhållande till dem.

Om man som Bucht 1966 s 32 räknar med att våra förfäder ansåg att älvar och åar rann i riktning väster-öster, blir namnet förklarligt. Om en sådan väderstrecksförskjutning medsols talar även Flemström 1983 s 37.

Efterledsregister

Namn på orter utanför Vännäs kommun är kursiverade. Asterisk betecknar konstruerad namnform.

Backe: Anders Svens-backen, Forsbacka, Gammgårdsbacken, Hjoggsjöbacken, Pengbacken, Tobacka, *Tobacken, Åbacken. **Berg:** Bergbäcksberget, Björnlandsberget, Dombäcksberget, Erik-Mickelsberget, Eriksberg, Fagertjärnberget, Forsängesberget, Fågelvinberget, Fällforsberget, Harrselsberget, *Harrsels(fors)berget, Höggerget, *Järvberget*, Lillberget, Långberget, Maja Johannaberget, Middagsberget, Orrberget, Pengberget, Selsberg(et), Sjöberget, Storberget, Svartberget, Sökmyrberget, Tallberg, *Tallberget, Tobackaberget, Topptallberget, Vitberget, Västanbäcksberget. **Bo:** Nybo, *Stärkebo*. **Borg:** Eriksborg, Frideborg, Nyborg, Vännäsborg. **Bruk:** Nybruket. **Brån:** Bastumyrbrånet. **Bränna:** Holmsjöbrännan, Lerbrännan, Storkvarnbrännan. **By:** Gullbyn, *Gull(bäcks/sjö)byn, Inibyn, Nedibyn, Neribyn, Nyby, Oppibyn, *Sterkeby*, Sörpåbyn, Utibyn, Vännäsby, Västibyn, Ytterbyn. **Bäck:** Bergbäck, Björnlandsbäck(en), Bäckeröjnings(ranings?)bäcken, Djupbäcken, Dombäck, *Dombäck*, *Dombäcken, *Dumbubæk, Fagerbäcken, Fagertjärnsbäcken, *Fågelvinbäcken*, *Fågelvinmyrbäcken, Fällforsbäck(en), *Fällforssjöbäcken, Gamla Tväråbäck, Gullbäck, Gullbäcken, *Gullsjöbäcken, *Goorrsbäcken, *Goorrsjöbäcken*, Holmbäck, Holmbäcksbäcken, *Holmsjöbäcken, Högbäck, Hömyrbäcken, Kamparbäck(en), Mobäck, Nybäck, Ockelsjöbäcken, Olabäcken, *Olatjärn(s)bäcken, Olofsbäck, *Orrsjöbäcken, *Orrvinsbäcken, Rengårdsbäcken, Sarsjöbäcken, Sjöbäcken, Skavdalsbäcken, Snåltjärnbäcken, *(Stor)holmsjöbäcken, Strömbäck, Tväråbäck, Vinbäck, *Vinbäcken, Vännforsbäck, Västanbäck(en), *Västan(bäcks)bäcken, Västerbäck, Västsjöbäck(en), Åkerbäck, Örsbäck(en). **Böle:** *Baggböle*, *Gubböle*, *Hjoggböle*, Jämteböle, Orr(bergs)bölet, Orrböle, *Täfte(sjö)böle*.

Dal: Fågelmyrdalen, Johannesdal (Johannis-), Järvdal, Järvdalen, Skavdal, Skavdalen, Svartdalen, Ulriksdal, Älvdala.

Fors: Brännfors, *Brännforsen, Fällfors(en), Harrselsfors, *Harrselsforsen, Hällfors, *Hällforsen, Långfors(en), *Peng(bergs)forsen, Pengfors(en), Selsfors, *Selsforsen, *Vändena(s)fors(en), Vännfors(en). **Fälla:** Hansfällan, Strandfällan.

Gård: Darggården, *Gammegården, *Gammgården, Innergård, Nygård, Nygården, Rieck-Müller-gården, Solgården, Östergård. **Gärda:** Evagården, Fäbodgården, Gammegårdsgården, Markgården, Morgården, Sandgården, Storgården.

Hall: Fredrikshall, *Fredrikshall*. **Hed:** Fällforsheden. **Hem:** Fridhem, Nyhem. **Hus:** Betjäningshusen, Medborgarhuset. **Hälla:** Björnhällan, Gammgårdshällan, Marahällan, Röd-hällan. **Hög:** Kallhögen, *Kall(källs)högen. **Hös:** Gullhösen, *Gull(sjö/bäcks)hösen, Kallhösen.

Jukke: *Bienjejukke.

Klipp: Dombäcksklippen. **Kläpp:** Torpkläppen. **Kulle:** *Björnlandsbäckskullen, Björnlandskullen, *Rävellandskullen, Rövlandskullen.

Land: Björnland, Gottland, Höglund, Jämtland, Nilslund, Nyland, Spöland, *Uppland*. **Lid:** Bergliden, Brattmyrliden, Fagerliden, Gumpliden, *Goorrliden*, Nyliden, Pengsjöriden, Trinnliden, **Lund:** Berglunda, *Fagerbäckslund(en), Fagerlund, Gammlunden, Granlund, Hedlund, Hedlunda, Höglund, Höglunda, Nylunda, Karlslund, Nylunden, Penglund, Selslund, Sökmyrlund, *Sökmyrlunden. **Länning:** Marklänningen.

Malm: Norrmalm. **Mark:** *Hjoggmärk*, Lustigmark, Stärkesmark. **Mjöla:** Sörmjöla. **Myr:** Björnmyran, Bojmyran, Brattmyran, Degermyran, Fabelsmyran, Fagertjärnsmyren, Forsängesmyren, Fågelmyran, *Fågelvinmyran*, *Fågelvinmyran, Holmsjömyren, Högdalsmyren, Kalkällmyran, *Nymyran, Nymyren, Sökmyran, Tattarmyran, Tjädarvinmyran, Vorrmyran.

Nabb: Skavdalsnabben. **Nybygge:** Lansnybygget, Lappnybygget. **Näs:** Bergnäs, Bojnäs, Fagnäs, *Gullsjöbäcksnäs, Gullsjönäs, Hednäs, *Hednäset, Holmnäs, Håknäs, Hällnäs, Hällnäset, Höganäs, Högnäs, Innernäs, Lappnäset, Långnäs, *Långnäset, Nylandsnäs, Nynäs, Rödnäset, Stennäs, Trekonäset, *Vændunæs(et), Vändenäs(et), Vännäs(et), Änäset, Önskanäs.

Park: Stadsparken, Vännäsparken.

Raning: Bäckraningen. **Rote:** Byarotet. **Ryd:** *Starkeryd*.

Sel: Fällforsselet, Gransele, *Granselet, Harrsele, *Harrselet, Västersselet, Ytterkolksele(t), Östersselet. **Sjö:** *Domsjö*, Fällforssjön, Gullsjö(n), *Gvorrssjön*, Hjoggsjö(n), Holmbäckssjön, Holmsjö(n), Jämtebölessjön, Lillsjö(n), Långsjö(n), Mjösjö(n), *Morsjön, Mosjö(n), Ockelsjö(n), Pengsjö(n), Sjölidssjön, Stor-Holmsjön, Strandsjön, Västsjön, Östansjö, *Östansjön, Östomsjön. **Skola:** Hammarskolan, Vegaskolan. **Strupe:** *Järvdalsstrupen, Järvstrupen. **Stuga:** Midstugan. **Svedja:** Marksvedjan.

Tjärn: Biörlandz (Tiern), Fagertjärnarna, *Fågelvintjärnen*, Långtjärnen, Olatjärnen, Snåltjärn, Sökmyrtjärn, Västertjärn, Åkertjärn(en), Örsbäckstjärnen. **To:** Björnto. **Tomt:** Maja Brita-tomten. **Torp:** Flinktorpet, Fältjägaretorpet, Hjoggsjötorpet, Israelstorp, Nylandstorp, Samuelstorp, Soldattorpet, *Svart(dals)torpet, Svarttorp, Tattartorpet.

Udde: Räveludden.

Vall: Buvallen. **Verk:** Nyverket. **Vik:** *Järvvik*, Mantalsviken, Smålänsviken.

Å: Pengån, Sunnanå, *Sunnanån, Tvärån, *Vændu-å, Östanå, *Östanån. **Åker:** Andersåker, Brattåker, *Brattåker, Gamla Svettåker, Högåker, *Högåker, Inner-Näsåker, Ljusåker, Långåker, Nordanåker, Nordåker, Nyåker, *Nyåker, Näsåker, Oppiåker, Skuldåker, Strömåker, *Strömåker, Svettåker, Västanåker, *Västanåker. **Ås:** *Fågelvinmyråsen*, Högås, *Högåsen, Nyås, Västerås. **Åt:** Nolåt.

Änge: Bergsänget, Fagerbäcksängena, Forsänget.

Ö: Dalarö, Västerön.

Ortnamnsregister

Namn på orter utanför Vännäs kommun är kursiverade. Kursiverade sidnummer anger huvudställe. Asterisk betecknar konstruerad namnform.

Anders Svens backen 60
Andersåker 17, 21

Backen 60
Baggböle 57
Bastumyrbrånet 39
Berg 14, 21
Bergbäck 16, 22
Bergbäcksberget 22
Berg 32
*Berg 22, 24
Bergliden 16, 22
Berglunda 16, 23
Bergnäs 16, 23, 24
Bergnäsberget 24
Bergsänget 22
Betjäningshusen 20
*Bjenjekukke 59
Biörlanz Tiern 25
Björndabol 57
Björnhällan 24, 25
Björnland 24, 25
Björnlandsberget 25
Björnlandsbäck 15, 24 25
Björnlandsbäcken 24, 25
*Björnlandsbäckskullen 25
Björnlandskullen 25
Björnmyran 24, 25
Björnto 24, 25
Bojen 25, 26, 53
Bojmyran 25
Bojnäs 16, 25, 26, 53
Brattmyran 79
Brattmyrliden 51
Brattåker 52
*Brattåker 52
Brån 14, 26, 74
Brånet 74
Brännan 16, 27, 48
Brännfors 16, 27
*Brännforsen 27
Buvallen 27
Byarotet 37

Bäcken 25, 75
Bäckröjningen (-raningen)
75
Bäckröjnings(ranings?)-
bäcken 75
Böjeln 25, 26
Böjen 25, 26

Dalarö 25
Darggården 60
Degermyr 60
Degermyran 60
Diket 70
Djupbäcken 74
Dombäck 16, 28
Dombäck 28
*Dombäcken 28
Dombäcksberget 28
Dombäcksklippen 28
Domsjö 28
*Dumbubäck 28

Edet 66
Erik-Mickelsberget 24
Eriksberg 16, 28
Eriksborg 23, 29
Eva-gården 69

Fabelsmyran 29
Fagerbäcken 29
Fagerbäcksliden 42
*Fagerbäckslunden 29
Fagerbäcksångena 29
Fagerliden 29
Fagerlund 16, 29
Fagernäs 15, 30
Fagertjärnarna 29
Fagertjärnberget 29
Fagertjärnsbäcken 29
Fagertjärnsmyren 29
Flinktorpet 49
Flumyrberget 47
Forsbacka 16, 30

Forsängesberget 62
Forsängesmyren 62
Forsänget 62
Fredrikshald 30
Fredrikshall 16, 30
Frideborg 66
Fridhem 25
Fågelmyran 73
Fågelmyrberget 73
Fågelmyrdalen 73
Fågelvinberget 73
Fågelvinbäcken 73
Fågelvinmyran 73
*Fågelvinmyran 73
*Fågelvinmyrbäcken 73
Fågelvinmyrdsen 73
Fågelvintjärnen 73
Fäbodgården 61
Fällan 38, 65
Fällfors 15, 16, 30, 31, 32,
65
Fällforsbäck 16, 31
Fällforsbäcken 31, 48
Fällforsen 30, 31, 32
Fällforsheden 15, 31, 32
Fällforselet 15, 32, 55
*Fällforssjöbäcken 31
Fällforssjön 31, 63

Gamla Svettåker 70
Gamla Tväråbäck 72
*Gammelgården 22
Gammelgårdsgården 22
*Gammgården 66, 69
Gammgårdsbacken 69
Gammgårdshällan 65
Gamlunden 41
Gottland 43
Granlund 15, 32, 33
Gransele 16, 33, 36, 46
*Granselet 33
Gubböle 57
*Gulla 34

- Gullbyn 34, 35, 74
 Gullbäck 15, 22, 33
 Gullbäcken 22, 33, 34, 35
 *Gull(bäck/sjö)byn 35
 Gullhösen 34, 35
 Gullsjö 15, 33, 34, 35, 74
 *Gullsjöbäcken 22, 35
 *Gull(sjö/bäck)hösen 35
 *Gullsjöbäcksnäs 35
 Gullsjön 16, 34
 Gullsjönäs 35
 Gumpen 66
 Gumpliden 66
 *Gvorrsbäcken 78
 *Vorrsbäcken 78
 Gvorrjöbäcken 78
 Gvorrjön 78
 Gvorrsliden 78
 Gärden 69
- Hamburg 16, 35, 47, 48
 Hammaren 64
 Hammarskolan 20
 Hansfällan 49
 Harrsele 15, 36
 Harrsele kraftverk 36, 58
 Harrselet 36, 62, 70, 71
 Harrselsberget 61
 Harrselsfors 15, 36
 *Harrsels(fors)berget 62
 Harrselsforsen 36, 62
 Heden 32, 37, 74
 Hedlund 36
 Hedlunda 16, 36, 41
 Hednäs 16, 37
 *Hednäset 37
 Hjoggböle 37
 Hjoggmärk 37
 Hjoggsjö 14, 37
 Hjoggsjöbacken 60
 Hjoggsjön 37
 Hjoggsjöstensvedjan 55
 Hjoggsjötorpet 37
 Holmbäck 15, 38
 *Holmbäcken 38
 Holmbäcksbäcken 38
 Holmbäckssjön 38
 Holmen 38
 Holmnäs 38
 Holmsjö 16, 38, 39
 Holmsjöbrännan 38
 *Holmsjöbäcken 38
 Holmsjömyren 38
 Holmsjön 38
 Häknäs 15, 39
 Hdknäs 39
- Hällfors 15, 39
 Hällforsen 39
 Hällnäs 16, 37, 39
 Hällnäset 39
 Höganäs 16, 39, 40
 Höganäs 40
 Högberget 36
 Högbäck 16, 40
 Högdalsmyren 41
 *Högdalsåker 41
 Högen 44
 Höglund 16, 40
 Höglund 41
 Höglunda 16, 40, 41
 Högnäs 40, 78
 Högåker 16, 41
 *Högåker 41
 Högåås 16, 41
 *Högåsen 41
 Hömyrbäcken 75
 Hörnan 20
- Ini byn 21, 60, 74
 Innergård 15, 41, 42, 56
 Innernäs 40, 42, 65
 Inner-Näsåker 55, 56
 Israelstorp 69
- Jan Ers 36
 Johannesdal (Johannis-)
 16, 42
 Johanneskyrkan 20
 Jämteböle 14, 42, 57
 Jämtland 16, 43
 Järvberget 43
 Järvdal 16, 43
 Järvdalen 43
 *Järvdalsstrupen 43
 Järved 43
 Järvstrupen 43
 Järsvik 43
- Kallhögen 15, 44
 *Kallhösen 44
 Kallkällmyran 45
 *Kall(källs)hösen 44
 Kamparbäck 15, 44
 Kamparbäcken 44
 Karlsberg 16, 45
 Karlslund 53
 Kina 21
 Klabböle 57
 Klintsjö 16, 45
 Klintsjön 45
 Klämtjärn 45
- Kläppen 53, 60
 Kläpptjärn 45
 Knösen 27, 60
 Kolkberget 46
 Kolkbäcken 22
 *Kolken 46
 Kolkmyran 46
 Kolksele 15, 30, 45, 77
 Kolkselet 46, 77
 *Kolksele(s)berget 46
 Kollo 20
 Kolonin 20
 Kornsvedjan 38
 Kor(r)tobacksberget 71
 Kroksraningen 64
 Kråkmyran 16, 41, 46
 Kurvan 53
 *Kvarningen 47
 Kvarningsberget 47
 Kvarnbäcken 47, 72
 *Kvarn(bäck)sforsen 47
 Kvarnfors 16, 46
 *Kvarnforsen 47
 Kvarnkläppen 47
 Kvarnlund 16, 47
 Kvarnmyrliden 43
 Kvarnsvedjan 60
 Köpingen 19
- Lappnybygget 70
 Lappnäset 69
 Lerbrännan 48, 78
 Liden 38, 65
 Liljaskolan 20
 Lill-Holmsjön 38
 Lillsjö 16, 47
 Lillsjön 47
 Ljusåker 27
 Lokstallarna 20
 London 16, 36, 47, 48
 Lund 74
 *Lunden 41, 51
 Lundins torp 53
 Lustigmark 31
 Lybäck 15, 36, 47, 48
 Långberget 48
 Långfors 16, 48
 Långforsen 48, 75
 Långmyrbäcken 72
 Långnäs 15, 48, 78
 *Långnäs(et) 48
 Långsjö 15, 49
 Långsjön 49
 Långtjärnen 48
 Långåker 16, 49
 Lågret 19

- Maja Brita-tomten 22
 Maja Johannaberget 43
 Malmen 52
 Malmholmen 52
 Mantalsviken 60
 Marahällan 72
 *Marka 58
 *Marken 58
 Markgården 58
 Marklänningen 58
 Marksvedjan 58
 Medborgarhuset 20
 Middagsberget 70
 Midstugan 70
 Mjösjö 15, 16, 49
 Mjösjön 49, 77
 Mobäck 15, 49, 50
 Mobäcken 24, 50, 77
 Moran 50
 Morgården 64
 *Morsjön 50
 Mosjö 14, 50
 Mossen 50
 Mossen 66
 Myran 19
 Myrorra 66
- Nabben 65
 Nedibyn 66, 74
 Neribyn 25
 Nilsländ 16, 50
 Nolåt 60
 Nordanåker 50, 51
 Nordåker 16, 50
 Norra Västerslet 15, 51,
 70
 Norra Österslet 16, 51, 71
 Norrmalm 15, 51, 52
 Nybo 16, 52, 53, 55
 Nyborg 16, 52
 Nybruket 31, 38
 Nyby 14, 19, 20, 52, 53
 Nybäck 52, 72
 Nygård 15, 42, 52, 53
 Nygården 22
 Nyhem 50
 Nyland 16, 52, 53, 54
 Nylandsnäs 52, 54
 Nylandstorp 54
 Nyliden 16, 52, 54, 55
 Nylunda 53
 Nylunden 41
 *Nymyran 61
 Nymyren 61
 Nynäs 16, 52, 54
 Nyverket 69
- Nyåker 15, 52, 55
 Nyåker 60, 71
 Nyås 63
 Näset 32, 55
 Näsåker 16, 55, 56
 *Näsåker 16, 56
- Ockelsjö 15, 56
 Ockelsjöbäcken 56
 Ockelsjön 56
 Olabäcken 56
 Olatjärnen 57
 *Ola (tjärn)sbäcken 57
 Olofsbäck 16, 56, 57
 Oppibyn 25, 66
 Oppiåker 74
 Orrberget 57, 78
 *Orr (bergs)bölet 57
 Orrböle 15, 57
 Orrebol 57
 *Orrsjöbäcken 78
 *Orrvinsbäcken 78
 Oskars torg 20
- Penga(n) 58
 Pengbacken 53
 Pengberget 58
 *Peng (bergs-)forsen 58
 Pengfors 15, 57, 58
 Pengforsen 58
 Pengfors kraftverk 58
 Penglund 53
 Pengsjö 14, 25, 53, 58
 Pengsjöleden 76
 Pengsjön 58, 59, 79
 Pengån 59
 Pyttelbacken 31
 *Pængj-ä(n) 59
- Raningen 64
 Rengårdsbäcken 74
 Rieck-Müller-gården 20
 Rotet 37
 Rântan 67
 Rävahusidan 74
 *Rävellandskullen 61
 Räveln 61
 Rävelludden 61
 Råven 74
 Rödhällan 56
 Rödnäset 38
 Rövlandskullen 60
- Samuelstorp 22
 Sandgården 38
 Sarsjöbäcken 76
- Selet 14, 51, 61, 62
 Selsberg 16, 61, 62
 Selsberget 61, 62
 Selsfors 15, 62
 *Selsforsen 62
 Selslund 16, 62
 Sjöberget 63
 Sjöbäcken 31, 63
 Sjöleden 16, 62, 63, 72
 Sjöldsjön 31, 63
 *Sjön 63
 Skavdal 16, 63
 *Skavdalen 63
 Skavdalsbäcken 63
 Skavdalsnabben 63
 Skuldåker 19
 Smälänsviken 60
 *Snotternäset 56
 Snältjärn 15, 63, 64
 Snältjärnbäcken 64
 Snärtjärn 63
 Soldattorpet 22
 Solgården 53
 Spöland 14, 64
 Stadsparken 20
 Starkeryd 67
 Stationen 20
 Stennäs 15, 42, 65
 Sterkeby 68
 Storberget 24
 Storgården 43, 74
 *(Stor)holmsjöbäcken 38
 Stor-Holmsjön 38
 Storkvarnbrännan 27
 *Storlänningen 60
 Strand 14, 21, 65, 66
 Strandfällan 38
 Strandsjön 66
 Strömbäck 15, 66
 Strömåker 66, 67
 *Strömåker 67
 Stårkebo 67
 Stärkesmark 14, 67, 69
 Sunnanå 69, 70, 75, 79
 *Sunnanån 70
 Svartberget 21, 54
 Svartdalen 54
 *Svart(dals)torp(et) 54
 Svarttorp 54
 Svedjan 56, 64, 69
 Svettåker 15, 70
 Sycket (Söcket) 23
 Södra Västerslet 16, 51,
 70
 Södra Österslet 16, 51, 70
 Sökmyran 22

- Sökmyrberget 23
 Sökmyrlund 22, 23
 Sörmjåla 69
 Sör på byn 66
- Tallberg 15, 33, 71
Tallberg 71
 *Tallberget 71
 *Tallberget 71
 Tattarmyran 38
 Tattartorpet 53
 Tjädarvinmyran 73
 Tobacka 15, 71
 Tobackaberget 71
 *Tobacken 71
 *Toet 71
Topptallberget 71
 Torget 74
 Torpet 22, 27, 49, 61
 *Torpet
 Torpkläppen 28
Tranebol 57
 *Trekoanäset 19
 Trekonäset 19
 Trindmyran 72
 Trinnabben 72
 Trinnan 72, 79
 Trinnliden 15, 52, 71, 72
 *Trinnliden
 Tväråbäck 16, 72
Tvärålund 72
 Tvärån 48, 72, 77
Täfteböle 57
Täfte(sjö)böle 57
- Udden 56
Ugglebol 57
 Ulriksdal 16, 73
Uppland
 Utibyn 27, 74
- Vegaskolan 20
 Venan 19
 *Vendan 18
 Vinbäck 16, 73
 *Vinbäcken 73
 *Vinet 73
 Vitberget 21
 Vorrmyran 78
 *Vända 18, 19
 Vändenäs(et) 74
 *Vände(näs)forsen 74
 Vändskäret 19
 Vändträsket 19
 *Vändu-ä 18
 *Vändunäs(et) 18
 Vännfors 14, 19, 73
 Vännforsbäck 74, 75
Vänforsen 19
 Vännforsen 19, 73, 74, 75
 Vännäs 14, 18, 19, 53, 74
 Vännäsbadet 20
 Vännäsborg 20
 Vännäsby 14, 19
Vännäset 19
 Vännäs kommun 14
 Vännäs landskommun 14
 Vännäsparken 20
 Västanbäck 16, 75, 79
 Västanbäcken 75
 Västanbäcksberget 75
 *Västan(bäcks)bäcken 75
 Västanåker 16, 75, 76
 *Västanåker 76
 Västerbäck 16, 76
 Västerselet 51, 70
 Västertjärn 76
 Västerås 15, 76
 Västerön 64
 Västibyn 21
 Västra Pengfors 58
- Västra Spöland 64
 Västra Stärkesmark 69
 Västra Vännfors 74
 Västra Åkertjärnen 77
 Västsjöbäck 16, 76
 Västsjöbäcken 76
 Västsjön 76
- Ytterkolksele 15, 42, 46,
 76, 77
 Ytterkolkselet 77
 Ytter-Näsåker 55, 56
- Åbacken 22
 Åckelsjö(n) 56
 Åkerbäck 16, 77
 Åkern 64
 Åkertjärn 15, 77
 Åkertjärnen 77
 Änäset 16, 77
 Äsen 25
- Älvdala 20
- Önskanäs 16, 48, 78
 Örsbäck 16, 78, 79
Örsbäck 78
 Örsbäcken 78, 79
 Örsbäckstjärnen 78
 Östansjö 79
 *Östansjön 79
 Östanå 15, 51, 79
 *Östanå(n) 79
 Östergård 16, 79
 Österselet 51, 70, 71
 Östomsjön 25
 Östra Nyby 20, 53
 Östra Nylandsnäs 54
 Östra Spöland 64
 Östra Stärkesmark 69
 Östra Åkertjärnen 77

SKRIFTER UTGIVNA AV DIALEKT-, ORTNAMNS- OCH FOLKMINNESARKIVET
I UMEÅ

Serie A. Dialekter

1. Evert Larsson—Sven Söderström, Hössjömålet. Ordbok över en sydvästerbottensk dialekt. 1979. Pris 100 kr.
2. Algot Hellbom, Äldre källor till Medelpads bygdemål. 1981. Pris 50 kr.
3. Olavi Korhonen, Samisk-finska båttermen och ortnamns-element och deras slaviska bakgrund. 1982. Pris 50 kr.
4. Magdalena Hellquist, Abraham Abrahamsson Hiilphers och folkmålen i Westerbotten. Ett bidrag till dialektstudiets historia. 1984. Pris 35 kr.
5. Harald Fors, Ordbok över Öre-Långselemålet — en svensk dialekt i södra Lappland. 1984. Pris 100 kr.
6. Harald Fors, Register till Ordbok över Öre-Långselemålet — en svensk dialekt i södra Lappland. 1985. Pris 50 kr.

Serie B. Namn

1. Nordsvenska Ortsboöknamn sammanställda av Lars-Erik Edlund. 1984. Pris 125 kr.
2. Lars-Erik Edlund, Studier över nordsvenska Ortsboöknamn. 1985. Pris 125 kr.

Serie C. Folkminnen och folkliv

1. Phebe Fjellström, Väckelsen, folkmusiken och folkkrörelserna. 1981. Pris 35 kr.
2. Visor i västerbottensk tradition. I urval av Alf Arvidsson. 1981. Pris 50 kr.
3. Vitra och bäran. Två studier i norrländsk folketro. Av Alf Arvidsson och Tone Dahlstedt. 1983. Pris 50 kr.
4. Alf Arvidsson, Arbetslivets folketro. Under förberedelse.
5. Carl Johansson, Samiska studier. Under förberedelse.
6. Västerbottiska låtar utgivna av Gunnar Karlsson och Siw Burman. Under förberedelse.
7. Ordspråk och talesätt i övre Norrland. Av Magdalena Hellquist. Under förberedelse.

Serie D. Meddelanden

1. Tone Dahlstedt—Barbro Holmgren, Nordfinska evakueringen till Skelleftebygden 1944—45. De finska »kofflickornas» vistelse i Sverige. 1979. Pris 10 kr.
2. Samiskt fältarbete. Av Pirjo Rissanen. 1981. Slutsåld.
3. Lillian Rathje, Norrländsk folkmedicin. Sammanställning av folkmedicinskt arkivmaterial. 1984. Pris 50 kr.

ÖVRE NORRLANDS ORTNAMN

Ortnamnen i Norrbottens län

- Del 7 A. Kalix kommun. Bebyggelsenamn. Av Gunnar Pellijeff. 1980. Pris 50 kr.
Del 7 B. Kalix kommun. Naturnamn. Av Gunnar Pellijeff. 1985. Pris 75 kr.
Del 13 A. överkalix kommun. Bebyggelsenamn. Av Gunnar Pellijeff. 1982. Pris 50 kr.

1/2

Ortnamnen i Västerbottens län

- Del 14 A. Vännäs kommun. Bebyggelsenamn. Av Claes Börje Hagervall. Pris 75 kr.

Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå
Box 5056, S-900 05 Umeå

ISSN 0348-7237
ISBN 91-86372-10-6